

UURIMUS

2021

INIMÕIGUSED JA ŠARIAADI "ISLAMI-INIMÕIGUSED"

Koostajad

Üllar Peterson •

Art Johanson •

Tellija

Jaak Madison •

Euroopa Parlamendi •

**Identiteedi ja Demokraatia
fraktsioon**

Vastutav läbiviija

Geopol Group OÜ •

**IDENTITEET
JA DEMOKRAATIA**

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	3
I SISSEJUHATAV ÜLEVAADE „INIMÕIGUSTE“ MÕISTE ARENGUST ÕHTUMAADES JA ISLAMIS.....	6
1.1. Inimõiguste kontseptsiooni areng õhtumaades	6
1.2. Inimõiguste idee areng islamimaailmas.....	9
II ŠARIAADINORMIDELE PÕHINEV ISLAMIMAAILM	11
2.1. „Islami tagasitulek“ ja šariaadi taaskestamine	11
2.2. Šariaadi probleem tänapäeva maailmaga: teiseusulised ja õrnem sugupool.....	12
2.2.1. Islami usust loobumine	13
2.2.2. Islamimaailmas elavad teiseusulised (<i>dhimmi'd</i>).....	15
2.2.3. Sugudevaheline ebavõrdsus ja naiste üldine olukord islamis.....	16
2.2.4. Alaealiste tüdrukute (sunduslik) mehelepanek islamis.....	17
2.2.5. Šariaadi toimimine tänapäeva islamimaailmas.....	18
III ŠARIAAT JA ISLAMIMAAILMA ARENG/ASETUS ÜLEILMSELT	23
3.1. Demokraatia, riiklikud vabadused vs autoritaarsus	23
3.2. Üldine inimarenguindeks. Kirjaoskuse indeks.....	27
3.3. Naiste olukorra, soolise ebavõrdsuse, koduvägivalla ja aumõrvade mõõdikud	28
3.4. Erinevad inimvabaduse indeksid.....	31
3.5. Üleilmne terrorism.....	34
IV ISLAMILIKU ÜHISKONNAKORRALDUSE ALUSEKS OLEVA ŠARIAADI VÕRDLUS ÜRO INIMÕIGUSTE HARTAGA	35
4.1. ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon ja šariaat.....	35
4.2. Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvaheline pakt	41
4.3. Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt.....	42
V. ISLAMIMAAILMA ALTERNATIIV INIMÕIGUSTELE „ISLAMI-INIMÕIGUSTE“ NÄOL.....	44
5.1. Islami-inimõiguste tekstid.....	45
5.1.1. Universaalne islamideklaratsioon inimõigustest	45
5.1.2. Araabia rahvuse inimolendite ja rahvaste õiguste deklaratsioon (<i>The Project for The Declaration of the Rights of Human Beings and Peoples in the Arab Nation</i>)	48
5.1.3. Kairo deklaratsioon inimõigustest islamis.....	49
5.1.4. „Islami-inimõiguste“ kulminatsioon: Araabia inimõiguste harta	51
VI ARUTELUD ISLAMIINIMÕIGUSTE NING ŠARIAADI ÜLE LÄÄNES JA EESTIS	56
6.1. Olukord Eestis	58
KOKKUVÕTE	60
Kasutatud kirjandus	61

SISSEJUHATUS

Inimõigused on saanud lahutamatuks osaks tänapäevase maailma poliitilisest sätumusest ja kõlbelisest edenemisest. Universaalsete inimõiguste kui moraalse printsiibi üleüldine tunnustamine lubaks justkui lootusrikkalt tõdeda – meil on lootust!

Õigus elule ja isiklikule vabadusele, südametunnistuse-, mõtte- ja arvamusvabadus, nagu ka sugudevaheline pariteet ning muud inimõigused tunduvad meile niivõrd iseenesestmõistetavad, et nende puudumist peame möödaniku vajunud ebainimlike totalitaarsete puna-pruunide ismide pärusmaaks, mida tänapäeval veel vaid diktatuurid ja paariiriigid enesele lubada võivad.

Siiski elab nüüdki kuuendik planeedist inimõiguste mõistet piirates või lausa sellele otseselt vastandudes. Ei, mitte Hiina ega Venemaa, kus praktikas inimõigusi rikkudes siiski tunnustatakse neid vähemalt teoreetiliselt, nagu ka muide isegi Põhja-Koreas. Selleks on islami tsivilisatsioon, mis usurüppe tagasi pöördununa on aina enam vastandumas muu maailma poolt tunnustatud inimõigustele.

Käesolev projekt uurib islamit olemuslikult määratleva šariaadi aluspõhimõtete suhet üldhumanistlikke väärtusi kandvate inimõiguste kontseptsiooniga. Vaadeldakse mehhanisme, mille abil tänapäeva islamimaailm püüab üldtunnustatud inimõiguste kontseptsioonile luua alternatiivi „islami-inimõiguste“ näol.

Uurimus otsib vastust küsimustele: milline on islamimaailma käsitlus inimõigustest, mis seda mõjutab ning milliseid alternatiive omalt poolt pakutakse - mida kujutavad endast „islami-inimõigused“?

Inimõigustest üldiselt kui ka nende toimimisest ning kaasnevast problemaatikast maailma eri paigus on kirjutatud palju. Üldiselt aktsepteeritavaks on saanud arusaam kõigile rahvastele arusaadavate ja eri tsivilisatsioonide alusväärtustega kokku sobivatest inimõiguste aluspõhimõtetest, mis kõige selgemalt on sõnastatud tekstikogumikus, mida tuntakse nimetuse all ÜRO inimõiguste harta.

Mitte just vähe pole kirjutatud inimõiguste temaatikast islamis, eriti inimõiguste reaalsest toimimisest muslimite juures. Tunduvalt vähem aga leidub käsitlusi „islami-inimõigustest“: leidub vaid muslimite endi tekste sel teemal, teaduslikust vaatenurgast sellise temaatika analüüs seni aga sootuks puudub.

Kuigi „islami-inimõigused“, nagu allpool nähtub, põhinevad enam kui tosinast tekstist koosneval „korpusel“, siis teaduslikust küljest sellise kirjavara põhjalikumad tekstoloogilised analüüsid seni puuduvad. Pole ka teaduslikke analüüse, mis võrdleksid „islami-inimõiguste“ aluseks olevaid šariaadi seisukohti ÜRO inimõiguste hartas sätestatuga. Põhjused sellist temaatikat mitte käsitleda on nii teaduslikud kui ka poliitilised. Esiteks, analüüsiks on vajalik kahe erineva ja olemuselt vastassuunalise teadusliku distsipliini – inimõiguste valdkonna ja islami, eriti šariaadi-teaduste – valdamine. Teiseks tuleb omada keelelist võimekust: kui

üldhumanistlikud inimõiguste tekstid, vähemalt nende eredaim osa ÜRO inimõiguste harta näol, on tõlgitud arvukatesse keeltesse, siis „islami-inimõiguste“ tekstid on kas vaid araabia keeles, või mis veelgi halvem – tõlgitud võõrkeeltesse teadlikult manipulatiivselt.

Eraldi tuleb rõhutada asjaolu, et „islami-inimõiguste“ teema uurimiseks napib ka tahet. Religiooniuurijatest on just islamoloog ohtliku ülesande ees, kui tuleb avaldada uuringute tulemusi vaat et pooltes oma distsipliini peamistes valdkondades, olgu selleks Koraani päritolu, muslimite prohvet Muhammadi poliitiline tegevus, islami püha pärimuse sunna ajaloolisuse küsimus. Tänapäeva aga selliste „keelatud teemadega“ liikudes siis usuvähemuste olukord muhameedlikus maailmas või siis islamiterrorismi ideoloogiline alus, nagu ka inimõiguste temaatika islamis ja „islami-inimõigused“. Mitte ühegi teise maailma suure religiooni uurimine pole tänapäeval teadlasele mitte ainult akadeemilise karjääri edenemise seisukohalt, vaid ka otseselt elule, tervisele ja ka tema lähedastele niivõrd ohtlik.

Just ühte neist keelatud teemadest ja seni teadusele sisuliselt valget laiku järgnev käsitus uuribki, vaadeldes üldiselt aksepteeritud inimõiguste ja islami suhet ning nende kahe lepitamatus vastuolust tulenevat „islami-inimõiguste“ kontseptsiooni.

Mõistmaks islami suhet inimõigustega on esmalt vaja mõista kummagi termini olemust, islamimaailmas valitsevat olukorda, näha kahe mõiste omavahelist sümbioosi/kollisiooni, samas ka analüüsida mõtlemise ja mõistmismustreid islamis ja läänes: nimetatud teemasid pidi ongi uurimus üles ehitatud.

Projekt koosneb kuuest uurimusest, mis põhinevad araabia- ja ingliskeelsete tekstide/sõnavõtude/teoste/indeksite analüüsil, kesksete kohtade tõlked on esitatud eesti keeles koos vastava illustreeriva materjaliga ja originaalkeelsete joonealustega.

I peatükk annab alguses sissejuhatava ülevaate inimõiguste mõiste kujunemisest ning selle idee arengust maailmas üldiselt, teiseks aga selle retseptiooni islamis, esitades mõlema traditsiooni peamiste tekstide kokkuvõtted. Allikateks on siin peamised õhtumaade inimõiguste alustekstid ja inimõigustealased uuringud, nagu ka islamimaailma klassikalised ja tänapäevased inimõiguskäsitlused ning islamimaailmas inimõiguste teemale mõju avaldanud protsesside kirjeldused.

II peatükk vaatleb islami õiguse (šariaadi) olemust. Analüüsitakse šariaadi aluseks olevate keksete allikatele (Koraan, sunna, õiguskäsitlused) peamisi sätteid, mis vastanduvad üldistele inimõigustele. Keskseteks teemadeks on esiteks islami käsitus teiseusksetest (mittemoslemid ja nn kaitstud kogukond – *dhimmi*'d), teiseks muhameedlikud seadusesätted naiste suhtes. Peatüki teine pool analüüsib kasvavat toetust šariaadile nii islamimaailmas kui väljaspool seda; keskne allikas on siin *Pew Research Center*'i 2013.a uurimus šariaadi rollist islamimaailmas.

III peatükk suhestab islamimaailma - eriti selle juhtivaid šariaadiriike - muu maailmaga ühiskondliku edenemist ja vabadusi ning naiste olukorda kajastavate üleilmsete indeksite põhjal – kokku käsitletakse siin paarikümmet mõõdikut, mille tulemused islamimaailmaga seoses on avaldatud lugejale üldiselt kättesaadavas keskkonnas ja reeglina iga-aastaste raportite näol.

IV peatükk võrdleb inimõiguste alustekstiks oleva ÜRO inimõiguste harta (koosneb kolmest dokumendist: „ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon“, „Majanduslike, sotsiaalsete ja

kultuuriliste õiguste rahvusvaheline pakt“ ning „Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt“) suhet šariaadi aluspõhimõtetega, tuues välja ilmnevaid põhimõttelisi vastuolusid .

V peatükk käsitleb “islami-inimõiguste” kontseptsiooni aluseks olevaid tekste nagu 1981. aasta „Universaalne islamideklaratsioon inimõigustest“, 1990 vastu võetud „Kairo deklaratsioon inimõigustest islamis“ ning „islami-inimõiguste“ kulminatsiooniks kujunenud teksti „Araabia inimõiguste harta“ (2004) näol. Analüüsitakse nimetatud tekstides leiduvaid manipulatsioone, millega kunstlikult lähendatakse šariaadi põhimõtteid mujal maailmas omaks võetud inimõiguste mõistega. Eraldi on vaatluse all nende tekstide terminoloogilised manipulatsioonid ning tõlgetega inglise keelde sooritatavad vassingud islami aluspõhimõtete vastuvõetavaks tegemisel inimõiguste seisukohast. Kesksed kohad nimetatud „islami-inimõiguste“ alustekstides on siin ka eesti keelde tõlgitud.

VI peatükk annab lühiülevaate šariaadi ja sellel põhineva “islami-inimõiguste” retseptioonist Läänes üldiselt ja ka meil siin Eestis, niipalju kui Maarjamaal selliseid teemasid on üldse käsitletud.

Kuigi käesolev uurimus on sisult teaduslik, millega kaasneb vastav viite- ja sisuaparatuur (mahukad joonealused ning tsiteeringud araabiakeelsetele algtekstidele), on tulem esitatud laiemat lugejaskonda arvesse võetuna pigem populaarteaduslikult koos selgitava-illustreeriva materjaliga.

I SISSEJUHATAV ÜLEVAADE „INIMÕIGUSTE“ MÕISTE ARENGUST ÕHTUMAADES JA ISLAMIS

1.1. Inimõiguste kontseptsiooni areng õhtumaades

Ajaloolises plaanis on inimõiguste näol on tegu aastatuhandete pikkuse ideede kumulatiivse protsessiga alates erinevates antiik- ja keskaegsetes kultuurides sõnastatud loomuõiguse põhimõtetest, lõpetades 20. sajandil „ÜRO Inimõiguste hartana“ tuntud dokumentidega, mis sätestavad kõigile inimühiskondadele üheselt mõistetavalt peamised inimolendi õigused ja vabadused. Sinna vahele jääb enam kui kahe tuhande aastane ideestik valdavalt õhtumaistest tekstidest ja mõtlejatest.

Mõned õpetlased – veel enam aga Iraani poliitikud viimasel sajandi – peavad inimkonna esimeseks inimõiguste tekstiks 6.sajandi e.Kr Kyrose silindrit¹. Tänapäeva Türgi ajaloolased ja riigimehed vaatavad aga veelgi kaugemale, väites parlamentarismi sünnimaaks just nende territooriumil 2.at e.Kr eksisteerinud Hetiidi riigi nõuandvat kogu nimega *pankus*²: „maailma esimest parlamenti“. Kuid selliseid väiteid „demokraatia/inimõiguste hälliks“ olemisest leiab vaat et igast suuremast tsivilisatsioonist/kultuurist, mis on ju ka täiesti arusaadav, võttes arvesse inimolendiga sünnist kaasnevat tahet vabadusele ja õiglusele.

Siiski saab esimeseks selgesõnaliselt dokumenteeritud sammuks demokraatlike ideede ja inimõiguste kaitsmise suunas pidada Inglismaal 13. sajandil koostatud dokumenti nimega „*Magna Carta*“, mis sõnastab idee inimeste võrdsusest seaduse ees hoolimata sotsiaalsest staatusest; samuti sillutab nimetatud dokument teed usuvabadusele ja naiste õigustele, konstitutsionalismile ja parlamentaarsusele³. Inglismaal 1688 koostatud dokumenti „*Bill of Rights*“ võib aga pidada esimeseks tekstiks, mis selgelt sätestab sõnavabaduse idee ja nõuab selle kaitsmist⁴.

Inimõiguste kontseptsiooni teiseks sammuks tuleks pidada 18.sajandi dokumente nagu:

- 1776. a koostatud „Ameerika Ühendriikide Iseseisvusdeklaratsioon“, mis muuhulgas sõnastab inimõiguste alusdogma:
„Kõik inimesed on loodud võrdseteks selles, et Looja poolt on neile antud kindlad võõrandamatud õigused, nende hulgas õigus elule, vabadusele ning õnne püüdlmisele,⁵;
- prantslaste 1789. a „Inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioon“ („*Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*“), mis algab kuulsa lausungiga, mida võime pidada inimõiguste teiseks dogmaks:

¹ **Cyrus Cylinder**

² **The Formation Of ...**

³ Dokumenti tähtsusest kui tulevaste vabaduste alusest **Holt** 2015, eriti sissejuhatav osa lk 33-48. Ladinakeelse teksti tõlge inglise keeles vt: **Vincent** 2012: 79-101.

⁴ **Bill of Rights** [1688].

⁵ *All men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable Rights, that among these are Life, Liberty and the pursuit of Happiness* -vt **The Declaration of Independence**.

„Inimolendid sünnivad vabadena ning jäävad vabadeks ning õigustelt võrdseteks“⁶; samuti sätestub siin süütuse presumptsioon ning põhilised inimvabadused nagu südametunnistuse,- usu- ja sõnavabadus, kuid ka põhimõtted eraomandi puutumatuselt ja inimeste võrdsusest seaduste ees nagu sõnatatakse ka osalusdemokraatia alusmehhanismid⁷;

- Sama oluline on ameeriklaste 1789. a „*Bill of Rights*“, eriti selle esimene parandus (*First Amendment*), mis kordab prantslastel sätestatud ja tänapäeval niivõrd iseenesestmõistetavad lääne tsivilisatsiooni alusvabadusteks olevad kõne,- koosoleku- ja usuvabaduse⁸.

Kuigi inimvabaduste teemal arutlenud tegelasi võib leida kesk- ja uusajal ka teistest suurematest kultuuridest, omavad just õhtumaade uuema aja mõtlejate seisukohad keskset tähtsust 20. sajandil lõplikult formeerunud inimõiguste kontseptsioonis:

- John Locke (1632-1704) ja Thomas Hobbes (1588-1679) arutlevad oma kirjutistes „Inimolendi võõrandamatust loomuõigusest elule, vabadusele ja omandile“⁹;
- Charles Montesquieu (1689-1755) oma 1748. a ilmunud töös „*The Spirit of the Laws*“ arvab, et riigi peamiseks ülesandeks ongi inimese loomuõigusest tuleneva tagamine¹⁰;
- murranguliseks aga tuleb pidada Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) ideid „vabadusest kui inimlikkuse alusest“ ning rõhutusest, et inimkonna arenguks on vajalik tsiviilühiskond¹¹ – tänapäevaseks sõnastatuna kodanikuühiskond!
- Thomas Paine'i (1737-1809) 1791. a ilmunud „*Rights of Man*“ sõnastab inimeste õiguse nõuda kas või allumatusega riigilt nende loomulike õiguste kaitset.¹²

19. sajandil hakatakse Friedrich Hegeli (1770-1831), John Stuart Milli (1806-1873) jt oma aja juhtivate filosoofide mõjul loomuõigust käsitlema universaalsuse valguses. 1830. aastateks on termin „inimõigused“ (*human rights*) Läänes kindlalt käibesse jõudnud kaasneva tõdemusega, et eksisteerivad valitsusülesed absoluutsed ja universaalsed „humaansuse seadused“, mille kaitsmine on mitte ainult riikluse ülesanne, vaid ka kodanikel lasub kohustus mitte kuuletuda valitsustele, mis sellist nõuet ei suuda täita.¹³

19.saj lõpuks kuni 20.sajandi alguseks kujunes ülal esitatud ideedest arusaam tööliste, naiste ja laste õigustest, rääkimata veendumusest orjusest kui inimõigustega vastuolus olevast institutsioonist. Samal ajal hakkasid Haagi ja Genfi (1864-1949) konventsioonid tagama inimõigusi relvastatud konfliktides. Inimõiguste ideestikust tuleneb ka Punase Risti loomine 1869.a ja mitmed teised ideelised arengud, tekstid, lepingud ja institutsioonid, millela tänapäeval ei kujutaks inimühiskonda üldse ette.

20.sajandi totalitarismid, kahe maailmasõja koledused nagu ka Rahvaste Liidu läbikukkumine olid inimkonnale äratuskellaks, et tuleb kõigile arusaadavalt sõnastada

⁶ *Les hommes naissent et demeurent libres et égaux en droits*, vt **Déclaration ...**

⁷ Vt artiklid 2-11. Põhjalik prantsuskeelne keelne uurimus „**Conac ...**“, 1993. Deklaratsiooni teksti ingliskeelne tõlge vt „**Declaration ...**“

⁸ *Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the Government for a redress of grievances.* Originaaltekst vt: **The Bill of Rights**. Esimese paranduse tähtsusest leidub arvukalt eriuurimusi, siinkohal olgu mainitud sissejuhatav käsitlus Lewis 2002: 3-6.

⁹ Locke 1988.

¹⁰ Montesquieu 1758.

¹¹ Rousseau 1998.

¹² Paine 1791.

¹³ Ameerika filosoofi Henry David Thoreau (1817 –1862) 1849 ilmunud *On the Duty of Civil Disobedience*.

poliitiliste süsteemide ja religioonide-ülelised üldised väärtused inimolendi võõrandamatute õiguste ning alusvabaduste näol. Sõnadega „Kõik inimesed sünnivad vabade ja võrdsetena oma väärikuselt ja õigustelt“¹⁴ algabki 1948. a koostatud ja hiljem üleilmseid üldhumanistlikke väärtusi kandev dokument nimega „**ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon**“ („*United Nations Universal Declaration of Human Rights*“). Üldhumanistlike põhimõtete edasiarenguks kultuuri, majanduse ja sotsiaalse elu valdkonnas sai 1966. a vastu võetud „Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvaheline pakt“ („*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*“)¹⁵; poliitilise elu sfääris aga samal aastal vastu võetud „Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt“ („*International Covenant on Civil and Political Rights*“)¹⁶.

Nimetatud kolm dokumenti ongi tuntud „ÜRO Inimõiguste hartana“ [edaspidi: harta]. Kindlasti pole inimõigused selle tekstiga „valmis saanud“, kuid hetkeseisuga kujutab harta endast inimkonna üldiste ja põhiliste väärtuste kogumit ning suurem osa maailmast pingutab selliste väärtuste nimel inimväärikat maailma luues. Harta põhimõtteid tunnistas vaat et kogu inimkond, sh vähemalt teoreetiliselt ka taolised paariad nagu toonased Nõukogude Liit ja Põhja Korea, kes küll 1948.a vastuvõtmise hääletamisest kõrvale jäid, kuid harta kaks järgnevat deklaratsiooni siiski allkirjastasid, nagu ka toonane apartheidiriik LAV.

Kuid tänapäeva tsivilisatsioonide hulgas leidub üks erand väärtuspõhiselt lahus hoidva sootsiumi näol – selleks on islami õigusel (šariaadil) põhinev maailm. Saudi Araabia keeldus 1948. a allkirjastamast „Inimõiguste ülddeklaratsiooni“ põhjendusega, et see ei sobi kokku šariaadiga. Ega ole Saudi Araabia - nagu ka mitmed teised šariaadiriigid - allkirjastanud ei „Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelist pakti“ ega „Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelist pakti“. Seda väga lihtsal põhjusel – harta põhimõtted on otseselt vastuolus islami alusväärtusi koondava šariaadiga. Teisi sõnu siis populaarteaduslikult väljendudes – islam on üleilmselt tunnustatud inimõiguste kontseptsiooniga lepitamatus vastuolus.

¹⁴Siin ja järgnevalt eestikeelne tõlge võetud Eesti Välisministeerimi kodulehelt: **ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon** <http://www.vm.ee/?q=node/12958> , ingliskeelne originaaltekst leitav ÜRO kodulehel: **Universal Declaration of Human Rights**. Ohchr.org.

https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/eng.pdf

¹⁵ Ingliseelne tekst ÜRO kodulehel: **International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights**. Ohchr.org. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx> Seda pole allkirjastanud peamised islamiriigid nagu Saudi Araabia, Araabia Ühendemiraadid, Oman, Katar, lisaks Malaisia, Birma ja mitmed maailmamerede väikeriigid, kelle hääled vahel kuuluvad kõrgemale pakkujale.

¹⁶ **International Covenant on Civil and Political Rights** (ICCPR). Ohchr.org.

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> , seda pole allkirjastanud “islami hääl” Saudi Araabia, Araabia Ühendemiraadid, Oman, Katar, Singapur, Malaisia; lisaks Birmale ning mõned Okeania saareriigid.

Oranžiga riigid, kes 1948.a ei hääletanud „ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni“ vastuvõtmise poolt	Halliga „Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelise pakti“ allkirjastamisest keeldunud riigid	Halliga „Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti“ allkirjastamisest keeldunud riigid
		

1.2. Inimõiguste idee areng islamimaailmas

Islamis puudub loomu- ja inimõigusi käsitlev akumulatiivne traditsioon. Inimõigusi või neile eelnevalt „loomuõigusi“ on muhameedlik maailm oma ligemale pooleteisetuhande aastase ajaloo jooksul alati käsitlenud rangelt šariaadi raames, määratledes neid inimese kohustuste, õiguste ja vabaduste suhtena Allahiga – lähtutakse puhtreligioosest raamistikust, kus üksikindiviidi õigusi peetakse sekundaarseteks riikluse toimimise huvide järel. Mitte üheski neist ei leia isegi „*Magna Carta*’s“ sisalduvat, hilisematest õhtumaisetest inimõiguse alustekstidest rääkimata. Siiski leidub tekste, mida võiks vaadelda inimõiguste kontekstis käsitlemas teemasid nagu inimeste võrsus seaduse ees ja suhe riigivõimuga:

- Andaluusia õigusteadlane ja riigiteoreetik Abū Bakr Muhammad ibn al-Wālid at-Tartuši (1059-1127) arutleb oma teoses „*Sirādj al-mulūk*“ („Valitsejate lamp“) ¹⁷ valitseja suhte üle rahvaga;
- Araabia Aristoteleseks kiidetud klassikalise islami mõtleja Abū Naṣr Muḥammad ibn Muḥammad al-Fārābī (872-951) oma peamises teoses „Traktaat vooruslikust linnast“ („*Risala fi ara' ahl al-madina al-fadila*“) ¹⁸ arutleb õnneliku ühiskonna teemal – koherentselt toimivas sootsiumis on indiviidi õigused ilmselgelt sekundaarsed riiklike järel;
- araabia-islami riigi- ja ühiskonnateoreetik Abū al-Ḥasan ‘Alī Ibn Muḥammad al-Māwardī (972-1058) oma „Valitsemise seadustes“ ¹⁹ (see on islamiriigi toimimise juhis) allutab inimvabadused ja -õigused šariaadiga hallatavale riigi huvidele.

Esmakordselt tõstatub inimõiguste temaatika islamimaailmas Osmanite impeeriumis 19. sajandil Prantsuse revolutsiooni mõjude tulemusel. Üksikud „islami modernismi“ ajastu mõtlejad sellel teemal ka kirjutavad. Näiteks Egiptuse vaimse ärkamise suurkujust haridustegelane Rifā‘a Bey at-Ṭaḥṭāwī (1801-73) oma teoses „*Takhlīs al-ibriz ilā talkhīs bārīz*“ ²⁰: prantsuse valgustuse mõjul islami põhimõtteid läänelikega lähendada püüdes arutleb ta inimvabaduse mõiste ja sellest tulenevate hüvede üle. At-Ṭaḥṭāwī’ d võibki pidada

¹⁷ Sissejuhatavalt sellest teosest vt „*Aljumaiaan*“ 2010.

¹⁸ Sissejuhaytavalt „*Tanabayevaa*“ ja „*al-Farabi’s ...*“, 2016.

¹⁹ Ingliskeelne tõlge „*al-Mawardi*“ 2010.

²⁰ Esmakordselt trükiti juba 19. saj keskel pärast Tahtawi viibimist 1826-31 Prantsusmaal: „*at-Taḥṭāwī 1265/1848*“, mida hiljem on korduvalt välja antud ning saksa ja prantsuse keelde ka täielikult tõlgitud.

inimõiguste ja demokraatia temaatika esimeseks käsitlejaks islamimaailmas²¹.

Teisedki muslimid hakkasid inimõiguste temaatikat vaatlema. Lääneliku hariduse edendaja India muslimite hulgas ja sunniitliku kitsarinnalisuse kriitik Syed Ahmad Khan (1817-98) mahitas oma kirjutistes liberaalsust ja ratsionaalsust usudogmade vastu, pidas islamis vastuvõetavaks vaid seda, mis oli kooskõlas inimloomusega, rõhutas rahva taatele kuuletumise vajadust ning nõudis islami ühiskonna reformimist šariaadi painest. Kuid sellised arvamused olid liig tõsimeelsetele – tema vastu antud fatwad kuulutasid ta usust taganejaks ning fanaatikud kippusid korduvalt tema elu kallale²².

Aktiivselt võttis inimõiguste teemal sõna islami modernismi keskne kuju Muhammad Abduh (1849-1905), rõhutades väljendus- ja südametunnistuse vabaduse vajalikkust ning nõudes kõigile võrdseid õigusi – lahenduseks oli tema meelest vaimulike mõju piiramine²³. Teine egiptlane Qasim Amin (1863-1908) taotles naiste vabastamist šariaadi kütkeist ja neile võrdsete inimõiguste võimaldamist²⁴. Sarnaseid ideid avaldasid oma kirjutistes veel mitmed islami mõtlejad islami modernismi ajastul 19. saj lõpus ja 20. sajandi alguses.

20. sajandit (eriti 1930.-1970. aastaid) võibki pidada islamimaailma vabanemiseks religioosetest dogmadest ning demokraatia ja inimõiguste ajastuks – mitte kunagi varem ega hiljem pole islamimaailmas nauditud toonaseid inimvabadusi. Suurim areng toimus sekulaarse Türgi Vabariigi rajamisega Mustafa Kemal Atatürki (1881-1938, Türgi president 1923-1938) poolt, mis mingis islamimaailma piirkonnas esmakordselt nii teoorias kui ka praktikas suutis kehtestada peamiste inimõiguste toimimise alates 1920. aastatest. Tema positiivne pärand on niivõrd tugev, et hoolimata praeguse isevalitseja Erdogani neosmanistlikust suunast ja islami pealetungist ei sõandata ametlikult kehtivat sekulaarsust kahtluse alla seada.

Kuid Türgi Vabariik polnud inimõiguste kehtestamisel islamimaailmas ainus, nende suur idanaaber Iraan alustas juba 1905-1907 argliku katsega konstitutsioonirevolutsiooni näol, murrang inimõigustes saabus Pahlaviidide dünastia (1925-1979) ajal, eriti 1960.-70. aastatel, kui tühistati kõik šariaadi piirangud ning toimisid hartas sätestatud inimõigused. Kahjuks likvideeriti need vabadused Iraani Islamivabariigi loomisega 1979. a, mil võimule tulnud ajatollad kehtestasid šariaadil põhineva keskaegse elukorralduse.

Ka kõikjal mujal islamimaailmas toimus 20. sajandi keskpaigas sekulaarsete või poolsekulaarsete režiimide võimuletulekuga Egiptuses, Tuneesias, Alžeerias, Süürias jt riikides inimõiguste võidukäik, mida tõi küll, varjutasid sagedased sõjaväelised riigipöörded ja poliitilised kriisid. Kuid vähemalt teoorias, kohati aga jõudsalt ka praktikas, hakati järgima peamisi inimõigusi. Isegi Saudi Araabias suudeti 1950.-60. aastatel mõnevõrra vabaneda anakronistlikust šariaadi kütkeist, Afganistan ja Pakistan said aga *Hippie trail*'i ühenduslülideks – islamimaailm näis inimõiguste teemal hakkavat astuma ühte sammu ülejäänud planeediga.

²¹Vt. temast kohta EI VIII: 523 – 24.

²²Ülevaade tema tegevusest **Graham** 1885.

²³ Tõlkekatkeid tema poliitilistest vaadetest vt. **Kurzman** 2002: 50 – 60.

²⁴ **Kurzman** 2002: 61 – 69.

II ŠARIAADINORMIDELE PÕHINEV ISLAMIMAAILM

2.1. „Islami tagasitulek“ ja šariaadi taaskehtestamine

Demokraatia võidukäik jäi islamimaailmas lühikeseks. Sotsiaalmajanduslike ja demograafiliste protsesside tulemusel algas 1970. aastatel hiiliv religiooni pealetung. 1978 - 1979. a Iraani islamirevolutsioon ning arvukate religioosete parteide ja liikumiste vohamine mujal andsid alust rääkida „islami tagasitulekust“. Oluliseks teguriks neis protsessides oli pöördumine islami puritaanliku tõlgenduse vahhabismi juurde Saudi Araabias, mille „põhiseaduseks“ olev tekst²⁵ sätestab sissejuhatuseks:

„Saudi Araabia on islamiriik, mille religioon on islam, selle konstitutsiooniks aga Kõikväelise Allahi raamat [Koraan] ja Allahi prohvet tava [prohvet Muhammadi sunna].“

Punktid 7-8 on samuti kõnekad: „Võim tuleneb Koraanist ja prohvetlikus sunnast“ ning „võimu teostamine on vastavuses islamišariaadiga“ ka mujal korduvalt rõhutatakse šariaadi toimimist ja kohtupidamist sellele toetudes.

Saudi Araabiast sai vahhabismi levitaja mitte ainult Araabia Poolsaarel, vaid 1980. aastatest alates ka kõikjal islamimaailmas ning Mustal Mandril, seal traditsioonilist „rahva islamit“ sürjutades ning asemele šariaatlikku elukorraldust mahitades. Naftarikaste šariaadiriikide rahadega algas 1990. aastatel ka Läänemaailmas islami edendamine, mis järgnevalt iga kümnenäädiga on hoogustunud.

Islami toimimise tähtsaim tunnus ongi šariaadi kehtimine. Šariaat on islamieelsest tavaõigusest, peamiselt aga islami alustekstidest Koraanist ja sunnast tuletatud ning 8.-13. sajandil välja kujunenud islami seadus. Šariaadi aluseks on õiguslase žanri nimetusega *fiqh* tekstid. Šariaat sätestab kõik inimelu valdkonnad, alates üksikindiviidi käitumisest, lõpetades muslimite kogukonna (umma) ja islamiriigi toimimise põhimõteteaga – šariaat on isiklik käitumisjuhend, kuid ka kogukondlik moraalne koodeks – muslim saab olla vaid šariaati järgides ning šariaadi kehtimine on ka islamiriigi peamine tunnus.

Nagu allpool selgub, on islami jõudsa tagasitulekuga 21. sajandiks muslimite meelsuses toimunud paradigmaatiline murrang – suure osa kas otsesõnu nõuab šariaadi kehtestamist või siis ei julge sellist nõuet vastustada, kartes vangistuse või lausa surmanuhtlusega kaasnevat islami-vastaseks tembeldamist.

Vaba maailma seisukohast on keskaegse õiguskorralduse taaskehtestamine nüüd 21. sajandil ilmselge anakronism. Suudaks keegi meil siin ette kujutada, et hakkame õrnemat sugu ahistama rooma õiguse aluseks oleva 12-tahvli põhimõtete järgi; või lähtuksime Euroopas valitsenud varakeskaegsest vulgaarõigusest omandiküsimuses, või siis saali õiguse tavadest

²⁵ النظام الأساسي للحكم في المملكة العربية السعودية. https://nshr.org.sa/wp-content/uploads/2013/10/528_PDF1.pdf

lähitudes lubaksime vaid meesliini pidi pärida?

Ja üks sama veider oleks lähtumine oma muistsest õiguspraktikast ka mujal maailmas. Kuigi traditsionaalsemates ühiskondades on iidsete tavade säilinud, siis vähemalt riiklikul tasandil on kogu see püha keskaegsus seadusloome tasandil tühistatud. Indias ei lähtuta õiguskorralduslikult iidsetest *Dharmasāstra* tekstides sätestatust, et naine suhtugu oma mehesse nagu jumalasse, ei elata Hiinas aastatuhandete vanuse kohaliku traditsioonilise õiguse ega 7.-9. sajandi Tangi koodeksi järgi, mis karistusena sätestas nina või suguelundite amputeerimist, samuti kes kujutaks ette Jaapanis iidse õiguskorralduse *Ritsuryō* järgi ühiskonna kastidesse jagamist ja vastava segregeriva riituse kandmise kohustust?

Tormiliselt arenenud inimkonnale on iidsete seadused jäänud heal juhul üldisteks vaimseteks teejuhtideks ja õigusfilosoofilisteks suunanäitajateks, kuid mitte enamaks. Ainsaks erandiks 21. sajandil on islamimaailm, mis jõudsalt liigub tagasi šariaadi täieliku rakendamise poole, kuuendikul planeedist on võimust võtnud varakeskaegne julm ja rõlge õigussüsteem. Šariaat läheb otseselt vastuollu arvukate viimasel sajandil inimkonnale omaseks saanud väärtuste, normide ja seadustega, muhameedlikest maadest on saanud muust maailmast eraldatud arhailiste patriarhaalsete väärtustega, kuid end teiste ees ülimuslikuks pidav tsivilisatsioon. Pole liialdus väita, et Läänemaailm on 21. sajandil lähemal hiinlastele, jaapanlastele või hindudele, rääkimata ladina-ameeriklastest või nn „slaavi tsivilisatsioonist“ kui oma naabrile - šariaadi normidega valitsevale islamimaailmale, mis kõiges kõigist eristub.

2.2. Šariaadi probleem tänapäeva maailmaga: teiseusulised ja õrnem sugupool

Šariaat on keskaegne ja tänapäeva väärtuste järgi arhailine ja ebainimlik õigussüsteem. Selle kokkusobimatus hetkel mujal maailmas valitsevate või vähemalt teoreetiliselt tunnistatavate põhimõtetega avaldub kõige selgemalt kahe keskse teema näol: suhtumises teiseusulistesse (mittemoslemid) ja naissugupoolde.

Mittemoslemite teema alla käib omakorda kaks suuremat kategooriat:

- 1) Islami usust loobujad (apostaadid – *murtadd* araabiakeelse terminina);
- 2) Islami valdustes elavad dhimmid – formaalselt küll „riiklikult kaitstud“ mittemoslemitest kodanikud, kuid oma õigustelt teise järgu kodanikud.

Mitte ükski teine piirkond peale islamimaailma ei eralda 21. sajandil religioosest ksenofoobiast tulenevalt toimiva seaduse alusel inimesi „õiget usku“ ,st islamit, tunnistavateks ning vähendatud õigustega „teiseuskseteks“. Ning mitte kusagil mujal maailmas peale šariaadiriikide pole seaduslikul alusel naissugupool rängelt kitsendatud oma õigustes, kuigi tõsi küll, õrnema sugupoolde ahistamist esineb laialdaselt kultuurilise nähtusena paljudes maailma paikades.

Alljärgnevalt ongi põhjalikumalt vaadeldud mõlemat teemat: šariaadi käsitlust mittemoslemitesse ja suhtumisest õrnemasse sugupoolde.

2.2.1. Islami usust loobumine

Islam ei eksisteeri usuvabadust. Šariaat tunnistab täieõiguslikuks isikuks vaid islamiusulise. Suurim patt šariaadi kohaselt on islamist loobumine, mille eest on sätestatud surmanuhtlus. Sellise seaduspõhimõtte aluseks on:

- Koraanis leiduvad arvukad²⁶ kohad, mis keelavad islamist loobumise, tüüpiline neist (2:217) kõlab järgnevalt:
„Ja kes teist pöörab selja oma usule ja sureb – tema on uskmatu. Sest on ju nemad need, kelle tegemised ei oma edu siinses maailmas ega järgnevas, nemad on tules viibijad, nemad on seal igavesti“
- Arvukad ütlused (hadithid) peamistes sunnakogumikes, üks kuulsaim neist kõlab:
„Kes vahetab oma (islami)usu – tapke tema!“²⁷;
- ajalooallikates kirjeldatav islami algusaja praktika islamist loobujate hukkamisest²⁸;
- kesketes šariaaditekstides detailselt sätestatud põhimõtted apostaatikute hukkamisest:²⁹ näiteks islami õiguse esimesi keskseid teoseid „*Kitāb al-umm*“ raamatus nr 8 pealkirjaga „Raamat seadustest, mis käivad usust loobujate kohta“ sätestab Koraanile ja sunnale tuginedes väga põhjalikud käitumisviisid ja karistused islami usust loobujate suhtes,³⁰ veelgi põhjalikumalt ja karmimalt nõuab islamist loobujate hukkamist teine peamine islamiõiguse alustekst „*al-Hidāyah*“ peatükis Seadused apostaatikute kohta.³¹

Seega on šariaadi seisukoht selge ja ühemõtteline – islamist loobumise ees karistatakse surmanuhtlusega, mida rakendatakse Saudi Araabias, Iraanis, Jeemenis, Emiraatides, Afganistanis, Bruneis, Kuveidis, Liibüas, Mauritaanias, Nigeeria islamipiirkondades, Pakistanis, Kataris, Somaalias (Sudanis kuni 2020)³². Kuid vangistuse, või siis vähemalt suuri sekeldusi võimudega ja vahel ka traagiliselt lõppeva rahva omakohtu, toob kaasa avalikuks saanud islamist lahkumine ükskõik millises islamiriigis, sh ka mõõdukateks peetavates paikades nagu Egiptus või Tuneesia ning vahel isegi Läänes.

2014. aasta seisuga on islamist lahkumine kui mitte surmaga karistatav, siis muul moel vaenatav enamuses islamiriikides.³³

²⁶ Eriuurimus islamist loobumise eest karistamise kohta vt: „**Handbook of Leaving...**“ kus vastavad koraanikohad on toodud lk 89 – 91.

²⁷ Esineb korduvalt peamistes sunnakogumikes, näiteks al-Bukharil numbrite all 3017 ja 6922. Vt ka al-Bukhari nr 5057: „Maailma lõpu aegadel ilmuvad noored, rumalate ideedega, kes räägivad ilusasti, kuid lahkuvad islamist nagu nool lahkub vibust, ei ulatu nende usk kaugemale nende kurgust. Tapke neid kus iganes leiate neid, sest ülestõusmispäeval saavad tasu nende tapjad.“ Vt **al-Bukhari 1997**.

²⁸ Peamistes islami allikates (**al-Tabari** 1879 ja **Ibn Hisham** 1937) leidub vägagi detailseid ja võikaid kirjeldusi islamist loobujate – ja isegi islamis kahtlejate – hukkamisest prohvet Muhammadi enda käsul.

²⁹ **Al-Hidaya**

³⁰ **Shāfi‘ī** 2001, vol 2: 563 – 586 *Kitāb al-hukm fī al-murtadd*.

³¹ **al-‘Ainī** 1990: vol 6: 697 – 734 *al-Ahkām al-murtadīn*.

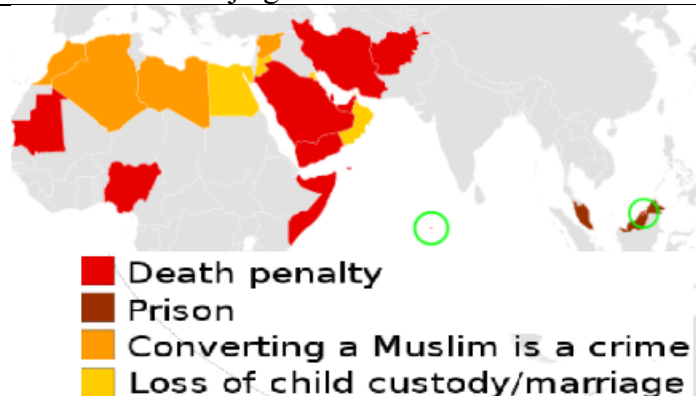
³² Eriuurimus islami usust loobumise kohta vt: **Leaving religioon**.

³³ **Theodorou** 2016.

Riigid, kus seadused võimaldavad karistada islamist lahkumist

Karistuse liikide järgi islamist loobumine

Kus aga surmanuhtlus islamist loobumise eest praegu veel ei kehti, seal kasvab islamivaimulike surve rahva poolehoid sellise seaduse läbi surumiseks, andmeid on vaid mõnede islamiriikide kohta 2010.aastal: Jordaania toetas islamist lahkunute hukkamist 86% küsitletutest, Egiptuses 82%, Pakistanis 76%; ilmalikes Türgis ja Liibanonis aga vaid 5 - 6%³⁴.

Veelgi karmim olukord valitseb nn ususolvamise (blasfeemia) seadustega, mis mitte ainult ei keela islami/Muhammadi solvamise, vaid välistavad igasuguse islami kriitika ning isegi kahtlemise usudogmades. Surmanuhtluse „usuvõimise“ eest sätestavad:

- Koraan (näiteks 33:57 – 61, 5:33, 6:93);
- veelgi selgemalt aga prohvet Muhammadi tegevust kirjeldav pärimus (sunna) ja muslimite ajalootööd: Mediinas 622 võimule tulnud prohvet Muhammad hakkas korraldama nii oma mees- kui naissoost kriitikute füüsilist hävitamist: rõlgeimate kirjelduste hulka „islami solvajate“ likvideerimistest kuuluvad vanuri Abū ‘Afak tapmine³⁵; mitme lapse ema Asmā' bint Marwāni mõrvamine³⁶; luuletajate Ka‘b bin al-Ašrafi³⁷ ja Abū Rafī³⁸ surmamised prohvet Muhammadi otsesel mahitusel;
- nimetatud allikatele toetudes sätestabki šariaat „prohveti solvamise“ eest ranged karistused³⁹.

Tänapäeval on „islami/prohveti solvamine“ kõigis šariaadiriikides karistatav surmaga, vangistuse või muude meetmetega teistes islamiriikides⁴⁰. Ja nagu läänemaailm seda omal nahal tunda sai mitme nn karikatuuritüli, veel enam aga Charlie Hebdole 2015. aasta massimõrva näol, tunnevad tõsiusklikud muslimid kohustust „islami/prohveti solvajaid“ hukata ka väljaspool šariaadi jurisdiktsiooni, selline tegevus pole „ISIS-est lähtuv hullus“, nagu seda poliitkorrektned meedia manada püüab, vaid islami üks aluspõhimõtteid!

³⁴ Muslim Publics ... 2010.

³⁵ Ibn Hisham 1937: 995; at-Tabari 1879.

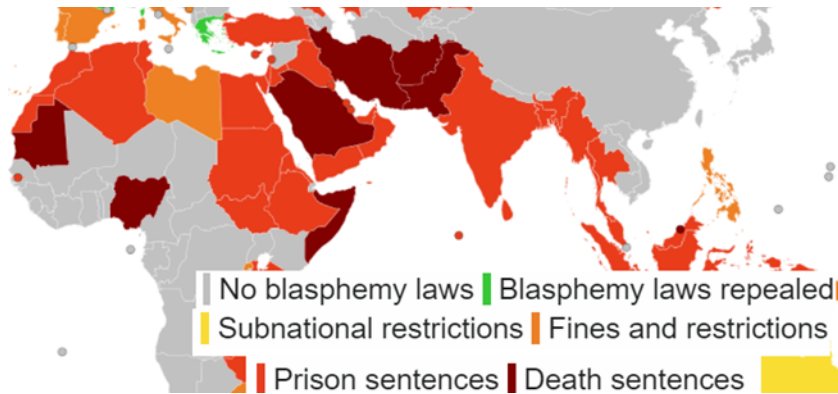
³⁶ Ibn Hisham 1937: 995-96. Ibn Sa'd vol 2: 30-31.

³⁷ Al-Bukhari 1997: nr 3031-2032.

³⁸ Ibn Hisham 1937: 714-16; at-Tabari 1879: 1375-83; arvukad hadithid al-Bukhari 1997.

³⁹ Shafi 2001, 5: 479-512.

⁴⁰ Theodorou 2016.

2.2.2. Islamimaailmas elavad teiseusulised (*dhimmi*'d)

7. sajandil tekkinud islami religioon levis vallutustega Araabia poolsaarelt kiiresti ulatuslikele aladele. Portugalist Indiani ulatuva islamiimpeeriumi valdustes elas arvukalt mittemoslemeid, keda hakati käsitlema „aksepteeritud teiseusulistena“ (*dhimmid*), nad on šariaadi kohaselt pooleõiguslikud teise järgu kodanikud, ka nende lapsed sünnivad pooleõiguslikena ja jäävad sellisesse staatusesse kogu eluks juhul, kui nad ei võta islamit vastu.

Koraan pulbitseb sajatustest teiseusuliste vastu ning ajaat 9:29 (viimaseid prohvet Muhammadile saadetud ilmutusi, mis tühistab islamiõpetlaste konsensusel varasemad leebemad põhimõtted) sätestab *dhimmide* olukorra:

„Tapelge nendega, kes ei usu Allahisse ega Viimset päeva ega keela seda, mille Allah ja tema Saadik on keelanud, ega allu tõelisele usule - nendega, kellele on pühakiri antud, kuni nad on toonud pearahamaksu oma käega ning nad on alandatud.“

Sunna täpsustab selliseid põhimõtteid, sätestades *dhimmide* pooleväärtsuslikkuse – nende vereraha on muslimites omast poole väiksem⁴¹, muslimit ei tohi tappa *dhimmi* surmamise eest⁴², isegi tervitada ei tohi muslimid neid esimesena – kõikvõimalikku *dhimmide* halvustamist leidub sadade hadithide näol kõigis peamistes sunnakogumikes.

Kesksed šariaadi tekstid sätestavad põhjalikult *dhimmide* olukorra islamimaailmas. Nagu loeme ülal mainitud teosest „*Kitāb al-umm*“⁴³, mille sätted saavad järgnevalt šariaadi põhiseisukohtadeks islami valdustes elavate teiseusuliste suhtes:

- *dhimmi*-seisund kujutab endast alandavat karistust islami vastuvõtmisest keeldumise eest;
- *dhimmi* poolt islami ülemvõimu tunnistuseks on Koraanis 9:29 mainitud pearahamaksu korralik tasumine;
- *dhimmid* näitavad üles kuulekust: nad “ei keeldu mitte millestki, mida muslimid nõuavad“, neil on keelatud auväärt kohtade hõivamine muslimite osalusel toimuvatel kohtumistel – „tuleb sedamaid oma kohalt tõusta kui muslim sinna istuda soovib“;
- *dhimmi*'del on surmanuhtluse ja/või vara konfiskeerimine ähvardusel keelatud islamiusu, Koraani ja prohvet Muhamedi solvamine;

⁴¹ Bukhari 1997 9:83.

⁴² Bukhari 1997, 3:111.

⁴³ Shāfi'ī 2001, 5: 479 -512.

- keelatud on islami usku naistega intiimselt lävimine;
- pole lubatud oma usuatribuutikat avalikult eksponeerida, rajada uusi kultushooneid või ükskõik milline oma religiooni avalik esitus;
- *dhimmidel* tuleb riietuda muslimitest erinevalt, nad ei või kanda relvi.

Seega pole imestada, et tänapäeval kehtivad *dhimmi*-seadused täie rangusega just šariaadiriikides, kus toimib mittemoslemite süsteemne alandamine. Muuhulgas on *dhimmil* šariaadiriigis keelatud:

- praktiseerid oma religiooni, misjonitööst rääkimata;
- meessoost isikutel abielluda/lävida islamiusku naistega;
- paljud riigiametid on mittemoslemitele keelatud;
- sagedased on teiseusuliste osaks saavad süüdistused „ususolvamises“ olmekonfliktide käigus.

2.2.3. Sugudevaheline ebavõrdsus ja naiste üldine olukord islamis

Islamis selgelt sätestatud sugudevaheline ebavõrdsus hõlmab kahte teemat:

- naiste üldine olukord – nende teisejärgulisteks kodanikeks pidamine õiguslikult;
- alaealiste tüdrukute (sunduslik) mehelepanek.

Kõigi islami alustekstide kohaselt on naiste koht ja õigused islamis meestega võrreldes piiratud:

- Koraani järgi⁴⁴ on mehed naistest kõrgemal (2:228), naised on pooleõiguslikud vara pärides ja kohtus tunnistades (4:11, 2:282), neid võib füüsiliselt karistada (4:34)⁴⁵, naine peab igal ajal alluma abikaasast mehe ihale (2:223), sõjasaagina saadud naisi võib vägistada (4:24), seadusliku nelja naise (4:3) kõrval on mehel lubatud liignaistena orjatarid (4:3), naisi tuleb varjata võõra pilgu eest (24:30 – 31).
- Sunnas on naistele pühendatud palju tähelepanu – eeltoodud Koraani põhimõtted leiavad kinnitust ja edasiarendamist:
 - 1) naised on vaimselt puudulikud ja enamus põrguasukaist on naised⁴⁶;
 - 2) naisel tuleb abikaasale seksuaalselt kuuletuda igas olukorras – „kasvõi kaameli seljas, kui mees tahab“⁴⁷;
 - 3) arvukad *hadithid* annavad tunnistust, et peks sõnakuulmatuse eest oli juba Muhammadi ajal islaminaiste igapäevane nähtus⁴⁸ ning kere peale said ka Prohveti enda naised, sh. „lemmiknaine“ Aisha⁴⁹ ning oma naiste vastu tõstsid kätt Muhammadi lähimad jüngrid⁵⁰, Muhammad ise on ka nentinud, et naised on oma abikaasade vastu ülbeteks hakanud ja lubas neid peksta;⁵¹
- Samad põhimõtted korduvad keskses islami ajalooallikates, mis kirjeldavad prohveti ja

⁴⁴Naiste teemast Koraanis on kirjutatud väga palju, tasakaalustatud sissejuhatuses on EQ V: 523-41 ja teised „The Encyclopedia of the Quran“ temaatilised märksõnad.

⁴⁵2012 saatis ka läänes suur müügiedu teost **Thanvi 2012**, Maulavi Ashraf Ali. “A Gift to Husband and Wife. Darul-ishaat urdu bazar – Karachi”, mis õpetab islami mehi kuidas õigesti oma naisi peksta.

⁴⁶Bukhari 1997,1: 301.

⁴⁷Ibn Majah nr 1853.

⁴⁸Bukhari 1997, 7:nr 715.

⁴⁹Sahih Muslim Book 4, Hadith 2127.

⁵⁰Bukhari 1997, 8:nr 828; 1: nr 330.

⁵¹Abu Dawud 2008 11:2139-2142.

tema lähimate jüngrite igapäevast olmevägivalda naiste suhtes⁵² või siis tsiteerivad prohvetit ennast, kes näiteks enne surma peetud kuulsas lahkumisjutluses manitseb muslimeid: „Kohelge naisi hästi, sest nad on teie jaoks koduloomad, kel endil pole miskit“⁵³ nagu ka sätestab, et abikaasade üleastumiste puhul „pekske neid, kuid mitte julmalt.“⁵⁴

Islami õigus pühendab naistele suurt tähelepanu ning kujundab ülaltoodu põhjal välja ülimalt detailsed seadused õrnema sugupoole suhtes, kus läbivaks jooneks on nende väiksemad õigused (kuid ka väiksemad kohustused!), siivsuse nõue ning tõrjutud olukord ja segregatsioon ühiskondlikus elus.

2.2.4. Alaealiste tüdrukute (sunduslik) mehelepanek islamis

Otseselt šariaadinormidest tuleneb alaealiste tüdrukute (sh eelpuberteedialiste) õnnetu olukord islamimaailmas. Varajases mehelepanekus pole midagi erakordset eri kultuurides, seda on praktiseeritud ka keskaegses Euroopas (13- 14 aastased) kui ka mujal maailmas. Kuid 21. sajandil käsitletakse läänelike, ja ka valdava osa maailma, õigusnormide kohaselt täiskasvanu seksuaalsuhet eelpuberteedialistega ühemõtteliselt pedofiiliana karistatava kuriteona. Ja kuigi tänapäevalgi toimub eelpuberteedialiste tüdrukute kosimist Aafrikas ja Aasia piirkondades, on see seaduslik vaid šariaadi järgi toimivas islamimaailmas:

- Koraanis on see järeldatav ajaadis 65:4 sätestatuga;
- Sunnas legitimeerib selle prohvet Muhammadi poolt 6-aastase Aisha⁵⁵ kosimine ning kolme aasta pärast 9-aastase tüdrukuga seksuaalvahekorda astumine⁵⁶;
- varajast mehelepanekut toetavad ka prohvet Muhammadi elulood ja islami autorite koostatud üldajalood⁵⁷ nagu ka koraanikommentaariid jt islami alusallikad;
- ja just prohvet Muhammadi eeskujust tingituna lubavad šariaadiriigid 9-aastaseid tüdrukuid mehele panna⁵⁸, osades riikide isegi enne sellist vanust⁵⁹;
- ka islamoloogid rõhutavad asjaolu, et vägagi noori tüdrukuid on islami järgi lubatud mehele anda⁶⁰.

Seega pole midagi imestada asjaolu üle, et ka nüüd, 21. sajandil on šariaadiriikides nagu Jeemen, Afganistan jt tavaliseks nähtuseks 9-10 aastased lapspruudid, kuid esineb ka juhtumeid 5-6 aastaste tüdrukute mehelepanekust⁶¹. Kuni 50% tüdrukuid pannakse mehele enne 15. eluaastat islamiriikides nagu Bangladesh, Niger, Tšaad, Mauritaania, Mali ja Nigeeria põhjaosas, kus kehtib islami õigus⁶².

⁵²Ibn Hisham 1937: 734.

⁵³وأستوصوا بالنساء خيراً فأنهن عندكم عَوَان لا يملكن لأنفسهن شيئاً at-Tabari 1879: 1754.

⁵⁴وتضربوهن ضرباً غير مُبرِح at-Tabari 1879: 1754.

⁵⁵Aisha kohta sissejuhatavalt koos peamiste allikatega vt EI, I, pp. 307 – 8.

⁵⁶Bukhari 5: nr 236, 7: nr 64 - 65, 88. Sahih Muslim 8: nr 3309 - 3310, 3311 ja mitmed teised hadithid; Aisha oli laps ja mängis nukkudega Muhammadi naisena: Bukhari 7:62:163, 8:73:151 ja arvukad teised hadithid.

⁵⁷Ibn Ishaq 1937: 1001; at-Tabari 1879: 1261 – 62, 1769 – 71 ja mitmed teised hilisemad allikad.

⁵⁸Mahmudi, pp 1191 – 1192.

⁵⁹Afshar 1999:147.

⁶⁰Levy 1969: 106 – 107.

⁶¹National Geographic 2011.

⁶²Before ... 2008: 4. Child marriage ... 2014.

Kuigi vastav statistika puudub rikaste Araabia poolsaare naftariikide kohta, arvatakse ainuüksi Saudi Arabias olevat kümneid tuhandeid alla 14-aastaselt mehele pandud tüdrukuid. Ja kuigi 2020. a keelati seal alla 18-aastastest abiellumine⁶³, võidakse selline keeld iga hetk tühistada. Ka nendes islamiriikides, kus tüdrukute ametlik abiellumisiga on näiteks 16 -18 aastat, pannakse neist ligemale pooled maapiirkondades mehele enne seadusega lubatud alampiiri.⁶⁴ Igal aastal tapetakse aumõrvades tuhandeid alaealisi tüdrukuid, kes abieluküsimustes ei kuuletu vanematele/eestkostjatele⁶⁵. Viimastel kümnenditel levib ka läänes elavate muslimite seas äsja puberteediikka jõudnud tüdrukute mehelepanek.⁶⁶

Naiste teema alla kuulub ka abielurikkujate kividega surnuks pildumine, mis kehtib ametliku karistusena vähemalt pooles tosinas šariaadiriigis (Iraan, Saudi Araabia, Afganistan, Somaalia), kuid mille rakendamist ka „mõõdukates“ riikides rahvas sooviks: (Egiptuses ja Pakistanis 82%, Jordaania 70%, isegi sekulaarses Türgis 16% küsitletutest⁶⁷).

Käesoleva peatüki kokkuvõtteks võib ülal toodu põhjal liialdamata väita, et šariaat tunnistab täisväärtuslikeks inimesteks vaid u 10% maailma elanikkonnast: islamiusku meessoost isikuid! Kõik teised on kas pooleõiguslikud (islamimaailmas elavad *dhimmid* ja naissoost isikud – olgu nad muslimid või *dhimmid*), või siis lausa vaenlased (väljaspool islamimaailma elavad teiseusksed).

2.2.5. Šariaadi toimimine tänapäeva islamimaailmas

Hetkel kehtib šariaat täielikult või valdavalt tosinas islamiriigis (Saudi Araabia, Iraan, Pakistan, Afganistan, Mauritaania, Brunei, Iraak, Jeemen, Sudaan, Somaalia jt). Paarikümnes islamimaailma riigis toimib see osaliselt, valdavalt perekonnaõigusena kõrvuti ilmaliku õigusega. Sellised hübriidsüsteemid toimivad näiteks Egiptuses, Süürias, Marokos. Kuid leidub ka piirkondi islamimaailmas, kus šariaadil mitte mingit sõnaõigust pole: Kesk-Aasia riigid, Türgi, Tuneesia. Tulenevalt aina kasvavast toetusest šariaadile rahva hulgas, nagu allpool selgub, siis arvatavasti muutuvad praegused hübriidõigussüsteemiga piirkonnad peagi šariaatlikuks, praegused šariaadi-vabad aga omakorda hübriidseteks.

Kuid šariaat ei piirdu vaid islamimaailmaga – muslimite massilise Läände asumise tulemusel tegutsevad perekonnaõiguse sfääris šariaadikohtud näiteks Suurbritannias juba 1980. aastatest.⁶⁸ Omad šariaadikohtud on ka riikides, kus elab märkimisväärne muslimite vähemus: India, Tai, Eritrea, Sri Lanka, Etioopia ja mujal maailmas.

2021. aasta sündmused Afganistanis, kus võimule tulnud Taliban kehtestas šariaadi ning maailm seda „valulikult pealt vaatas“, ilmestavad rahvusvahelisel areenil vohavat silmakirjalikkust inimõiguste küsimuses – seesama šariaat on kehtinud viimased pool

⁶³Saudi Arabia moves ... 2019.

⁶⁴Anjum Ashraf Ali 84.

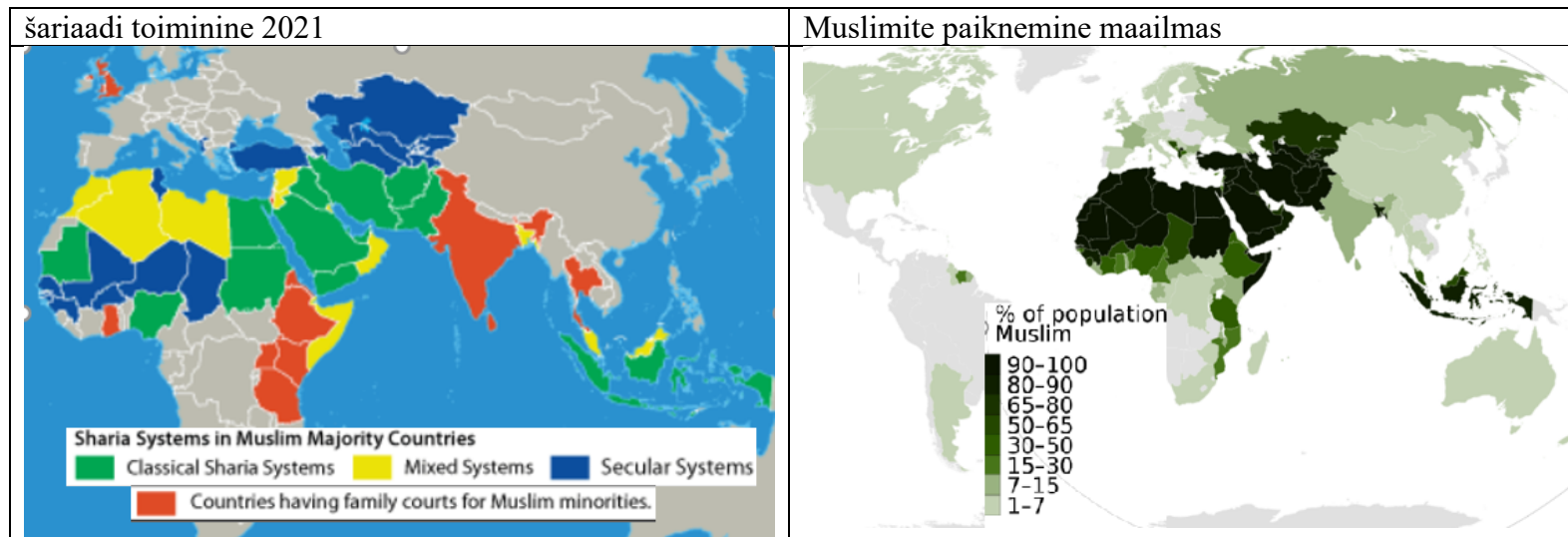
⁶⁵Rahvusvaheline organisatsioon Honour Based Violence Awareness Network kodulehel <http://hbv-awareness.com/> on arvukalt uurimusi, raamatuid ja regionaalseid ülevaateid aumõrvade, sh laste vastu suunatud abielukuritegude kohta.

⁶⁶Durie 2014.

⁶⁷Muslim Publics ... 2010.

⁶⁸Sissejuhatav ülevaade enam kui 100 šariaadikohtu tegevusest Suurbritannias vt **Sharia law courts** ... 2019.

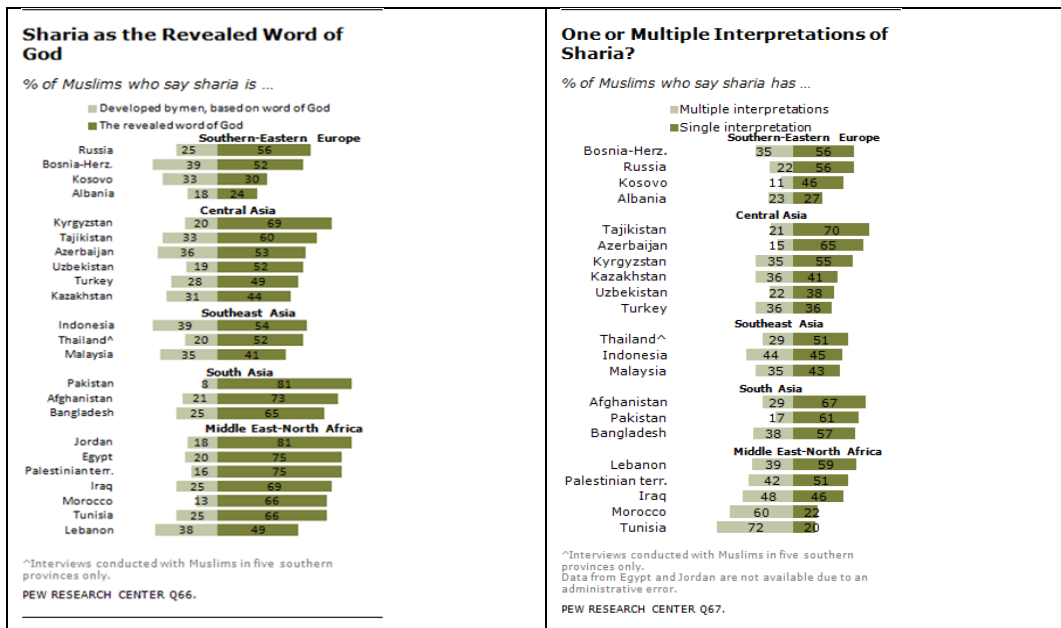
sajandit tosinas islamiriigis ilma tuntava Lääneriikide pahakspanuta. Vastupidi, USA suurim liitlane ja 100% šariaadiriik Saudi Araabia püsib tänu ameeriklaste toele ja igakülgsele sõprusele, samuti tihendas nendega Eesti valitsus 2021. a kevadel oluliselt diplomaatilisi suhteid, sinna lausa oma suursaadiku määrates!⁶⁹

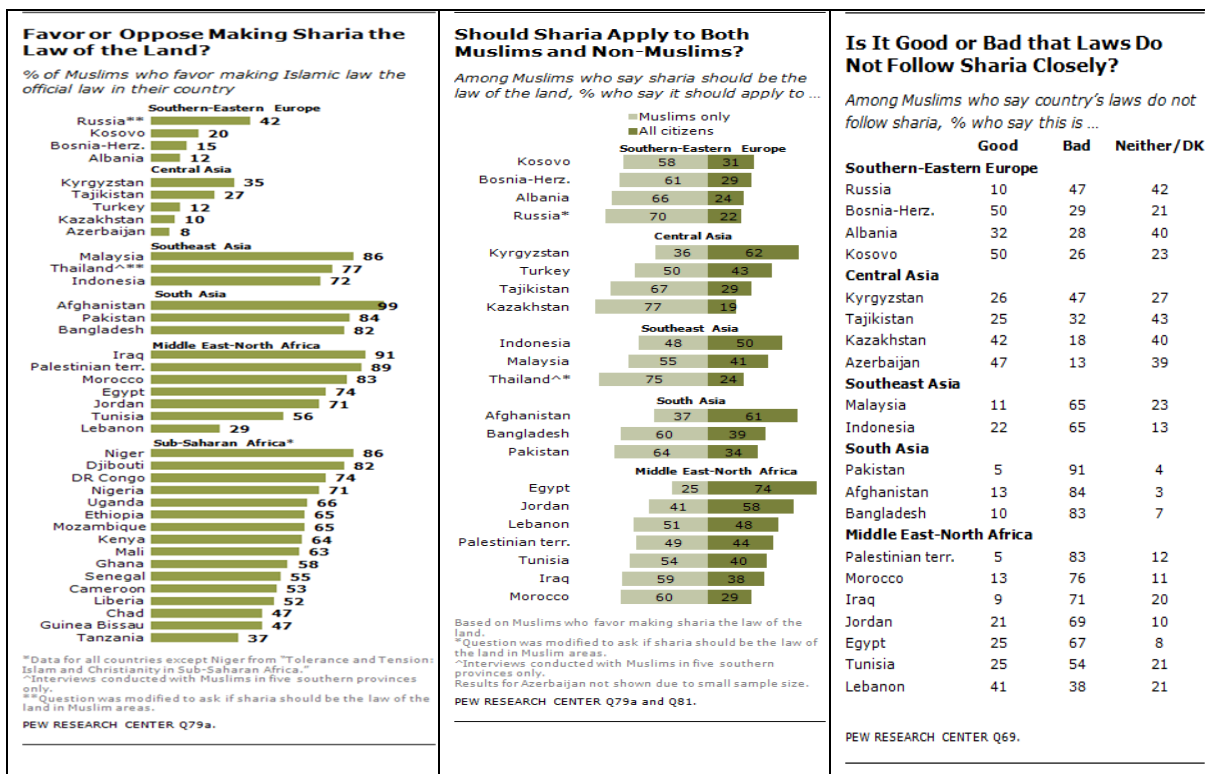
Ülal toodud kaardi põhjal võib jääda petlik mulje šariaadi leviala piiratud, paljud islamimaailma piirkonnad, nagu ka islamislummid Läänes, toimivad šariaadi põhimõtete järgi isegi kui ametlikult võimud seda ei tunnista. Šariaadi leviala tegelik kaart on vastavuses muslimite paiknemisega maailmas, nagu allpool selgub, siis 25% kuni 99% muslimitest ükskõik mis piirkonnas nad ka ei elaks, toetavad ideed šariaadi kehtestamisest, see aga tähendab, et suur osa nendest elab vähemalt perekonnaõiguses šariaadipõhimõtete järgi.

Miks siis ikkagi on šariaadil nii suur mõju ja miks sellest kinni peetakse? Seda väga lihtsal põhjusel – usupuhangus viibivad islamimaailma elanikud tunnevad kohustust sellest kui üheselt mõistetavast Jumala/Allahi tahteavaldusest kinni pidada. Alljärgnevalt on toodud *Pew* 2013. aasta küsitlused, mille puhul tuleb silmas pidada asjaolu, et arvatavasti on toetus šariaadile vahepealse ajaga veelgi kasvanud:

⁶⁹ Esimene Eesti suursaadik ... 2021.

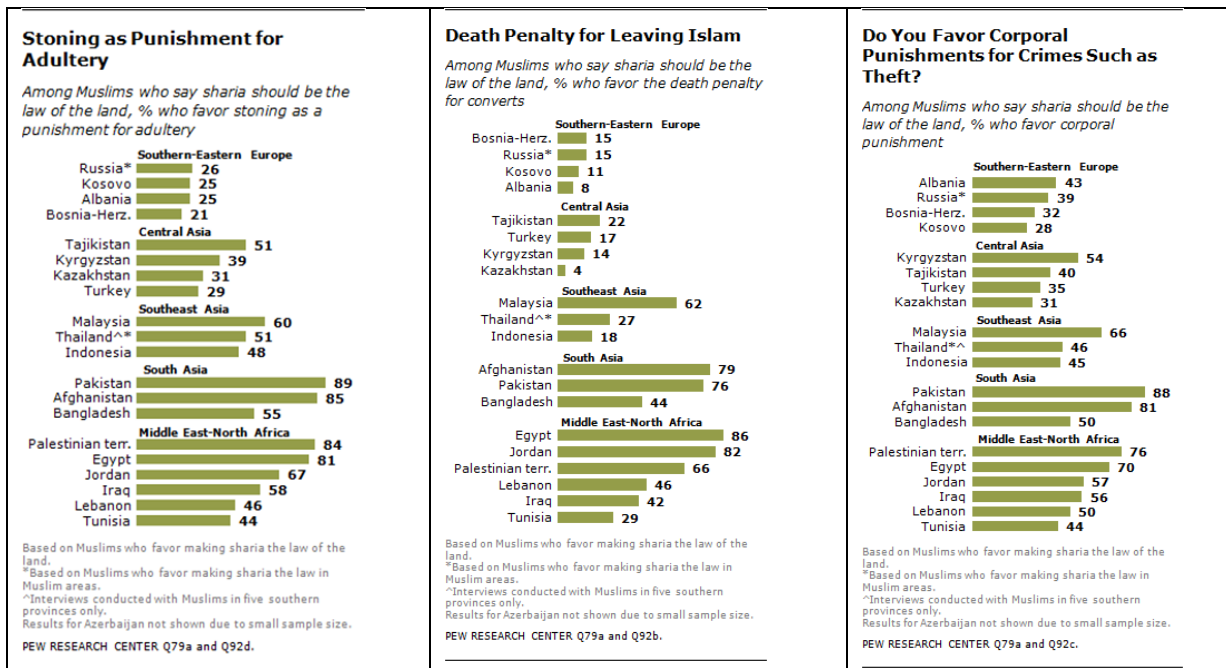

Seega pole imestada, et islamimaailma südaalal üle kolmveerandi muslimitest soovivad šariaadi täielikku kehtestamist kõigis elusfäärides. Veelgi tähelepanuväärsem on asjaolu, et kolmandik kuni kolmveerand islamimaailma põhiala muslimitest soovib šariaadi põhimõtete kehtimist ka mitte-muslimite suhtes, ning loomulikult ei kiida valdav osa muslimeid heaks šariaadi põhimõttele vastanduvaid ilmalikke seadusi.

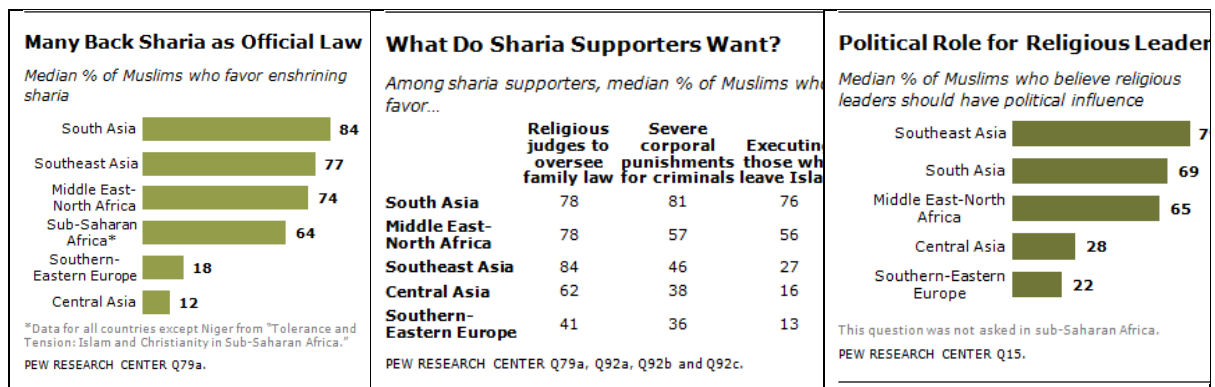

Niivõrd suure toetuse taustal šariaadile pole imeks pandav, et märkimisväärne osa muslimitest toetab ka selliseid keskaegseid julmi karistusi nagu islamist lahkujate hukkamine, abielurikkujate kividega surnuks pildumine ning jäsemete amputeerimine varavastaste

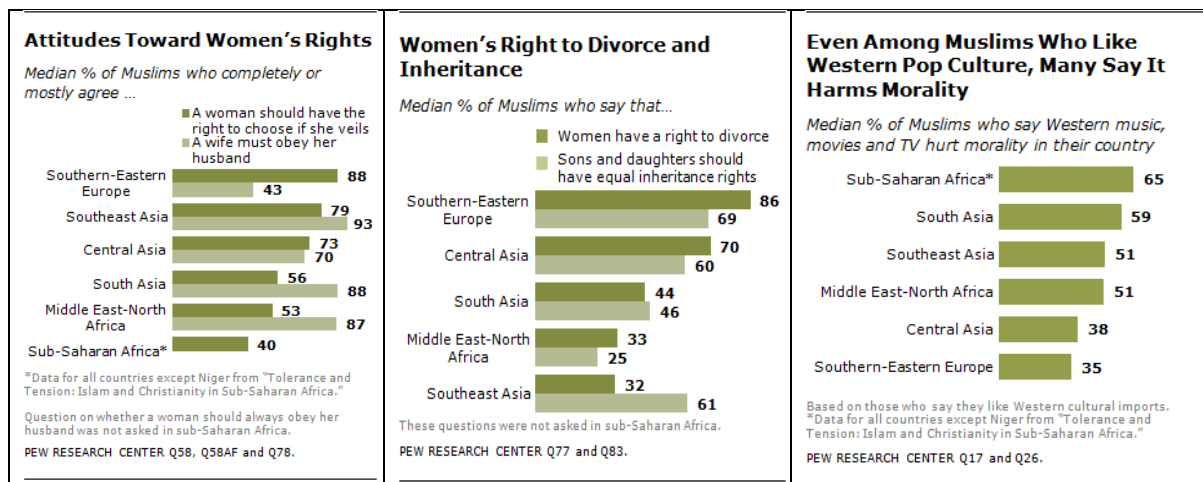
kuritegude eest. Kolme nimetatud põhimõtet toetab üle poole Pakistani, Afganistani, kuid ka Egiptuse muslimitest (pidagem silmas, et Saudi Araabia jt tõsiusksete riikide andmed ei kajastu nendes küsitluses, tegelik toetus šariaadis sätestatud rangetele seadustele on veelgi suurem).

Suurim toetus šariaadile valisteb islamimaailma südaaladel (kolmveerand muslimitest), äärtel Balkanil ja Kesk-Aasias on see kordi väiksem. Selged on ka šariaaditoetajate soovid, islamivaimulike otsustav roll pereasjades, karmid füüsilised karistused ning islamist loobujate hukkamine, loomulikult toetatakse islamivaimulike juhtivat rolli riigi ja ühiskonna juhtimisel.

Šariaadi alusnõuetest tulenevalt arvab üle kolmveerandi islamimaailma põhialade (Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika) muslimitest, et naine peab kuuletuma/alluma mehele, vaid kolmandik annaks naisele õiguse lahutust algatada, kolmveerand toetab šariaadi põhimõtet, et naissoost pärija saab poole vähem meessoost pärijast ning üle poole peab kahjulikuks lääneliku popkultuuri mõju.

Eriliselt muret tekitav peaks aga olema Läänes elavate muslimite soov siin šariaati kehtestada: Suurbritannias on viimase viie aasta jooksul küsitlustest ilmnenu toetus šariaadile 20-40% muslimite hulgas⁷⁰; Prantsusmaal soovib seda u sama suur osa kohalikest muslimitest, u 46% sissesõitnutest, aga vaid 18% sünnipärastest)⁷¹.

⁷⁰ **Over 40% ... 2016 ja Half of ... 2016.** Kõige põhjalikum uurimuse järgi u 20% soovib šariaati, vt **A review ... 2018: 60.**

⁷¹ **Poll: 46% ... 2019.**

III ŠARIAAT JA ISLAMIMAAILMA ARENG/ASETUS ÜLEILMSELT

Suur osa islamimaailmast toimib šariaadile tuginedes ning valdav osa elanikest toetab „jumaliku õiguse“ rakendamist. Mida aga toob kaasa 21. sajandil keskaegsele õigussüsteemile toetumine? Lühivastus oleks – absoluutse päraosa kindlustamise kõikvõimalike üleilmsetes inimarengu- ja vabaduste mõõdikutes ning tagasihoidliku koha sotsiaal-majanduslikus plaanis.

Järgnevalt on antud ülevaade islamimaailma üldisest asetusest tulenevalt 20 indeksist, mis on koostatud üldtunnustatud organisatsioonide poolt. Mõõdikud on jagatud viide kategooriasse:

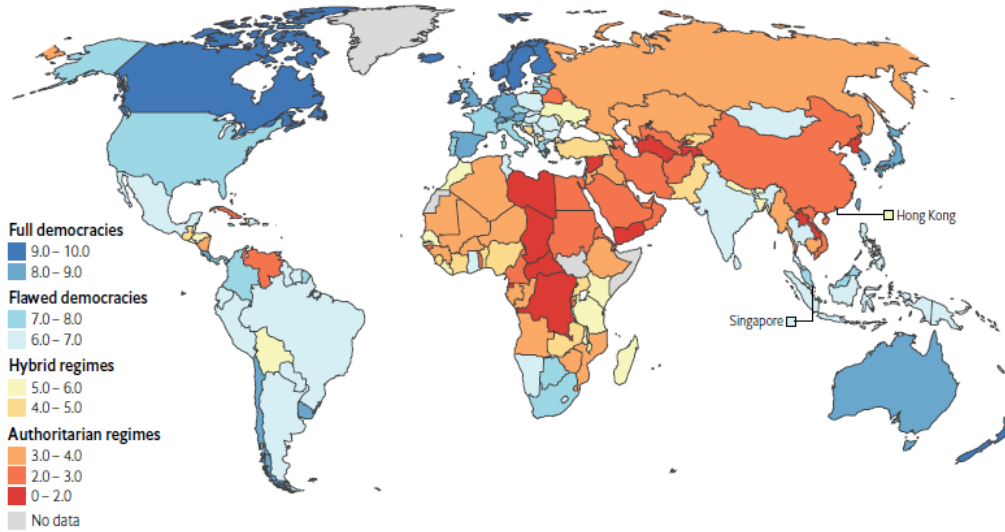
- 1) riikide demokraatia vs autoritaarsus;
- 2) erinevad inimarengu näitajad;
- 3) naiste olukord, soolise ebavõrdsus, koduvägivald ja aumõrvad;
- 4) erinevad inimvabadused/isiklikud vabadused;
- 5) üleilmne terrorism.

3.1. Demokraatia, riiklikud vabadused vs autoritaarsus

Demokraatiaindeks: *The Economist*'i meediakompanii *Economist Intelligence Unit* (EIU) koostatav indeks võtab arvesse 60 indikaatorit ja jagab maailma riigid nelja kategooriasse: täielikud demokraatiad, puudulikud demokraatiad, hübriidsed režiimid ja autoritaarsed režiimid. EIU 2020. aasta raporti järgi⁷² kuulub šariaadil baseeruv islamimaailm valdavalt kõige kehvemasse kategooriasse ehk autoritaarsete režiimide hulka, kuid kahe erandiga: mingil moel on osutunud võimalikuks osalise šariaadiga Malaisia ja Indoneesia paigutada puudulike demokraatiate hulka, mõned üksikud (Türgi, Maroko, Bangladesh) asetsevad ka hübriidriikide hulgas. Islami põhialadest on vaid üks riik, Tuneesia, kus šariaati sootumaks pole, demokraatiate hulka. Märkimisväärne on asjaolu, et šariaadil põhinevad islamiriigid moodustavad tabeli absoluutse päraosa, sh regionidest on Lähis-Ida olnud absoluutselt kõige kehvemal positsioonil viimastel aastakümnetel.

⁷² Kasutatud on viimast raportit **Democracy Index 2020**.

Chart 1. Democracy Index 2020, global map by regime type

Democracy Index 2006-20 by region

	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2008	2006
Asia & Australasia	5.62	5.67	5.67	5.63	5.74	5.74	5.70	5.61	5.56	5.51	5.53	5.58	5.44
Eastern Europe	5.36	5.42	5.42	5.40	5.43	5.55	5.58	5.53	5.51	5.50	5.55	5.67	5.76
Latin America	6.09	6.13	6.24	6.26	6.33	6.37	6.36	6.38	6.36	6.35	6.37	6.43	6.37
Middle East & North Africa	3.44	3.53	3.54	3.54	3.56	3.58	3.65	3.68	3.73	3.62	3.43	3.54	3.53
North America	8.58	8.59	8.56	8.56	8.56	8.56	8.59	8.59	8.59	8.59	8.63	8.64	8.64
Western Europe	8.29	8.35	8.35	8.38	8.40	8.42	8.41	8.41	8.44	8.40	8.45	8.61	8.60
Sub-Saharan Africa	4.16	4.26	4.36	4.35	4.37	4.38	4.34	4.36	4.32	4.32	4.23	4.28	4.24
World average	5.37	5.44	5.48	5.48	5.52	5.55	5.55	5.53	5.52	5.49	5.46	5.55	5.52

Source: The Economist Intelligence Unit.

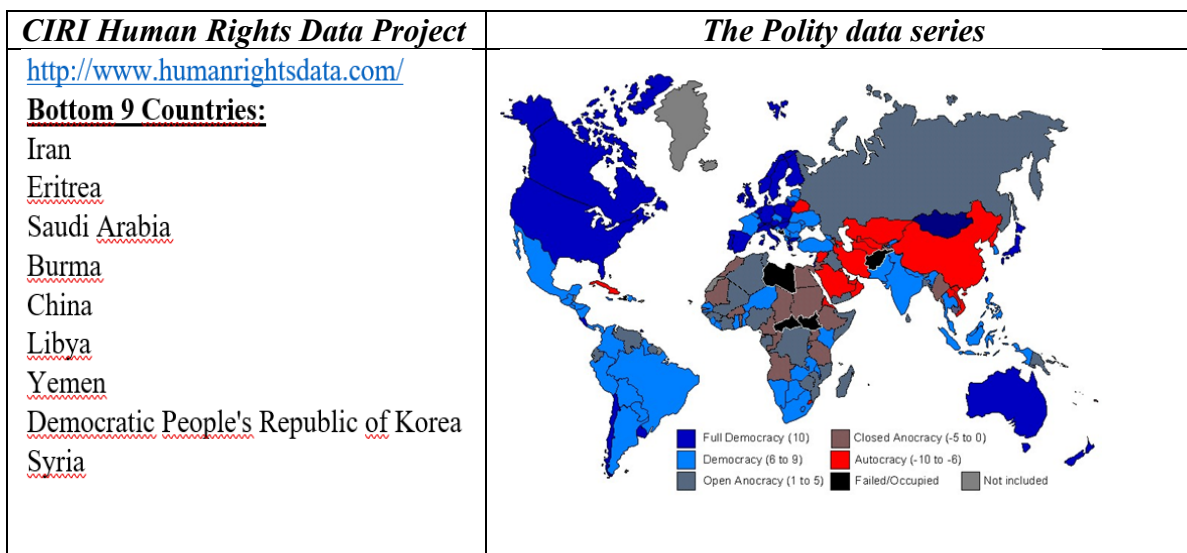
Demokraatia indeksi kokkuvõtteks tuleb nentida, et maailma 57st kõige halvema kategooria, st autoritaarsest režiimist, täpselt pooled (28) moodustavad islamiriigid, sh kõik need, mis põhinevad šariaadil.

Maailma vabaduse raport . *Freedom House* koostab iga-aastane „Maailma vabaduse“ raport („*Freedom in the World*“)⁷³ mõõdab maailma riikides valitsevaid poliitilisi vabadusi ja õigusi, siingi algab tabel valdavalt vähem vabadest islamiriikidest.

Viiteist inimõiguste valdkonda kuuluvat näitajat koondav projekt „*The CIRI Human Rights Data Project*“ asutati 1994.a (hetkel haldab projekti Connecticuti Ülikool). Selle järgi moodustavad inimõiguste küsimustes viimaste kümnendite inimkonna põhjakihi šariaadiriigid eesotsas Iraani ja Saudi Araabiaga, kellest kaugemale maha ei jää Birma, Hiina, Põhja-Korea.⁷⁴

Ka „*The Polity data series*“;⁷⁵ demokraatia-autokraatia suhte analüüsi tulem ei ütle meile mitte midagi uut, autokraatne islamimaailm on demokraatia antipood.

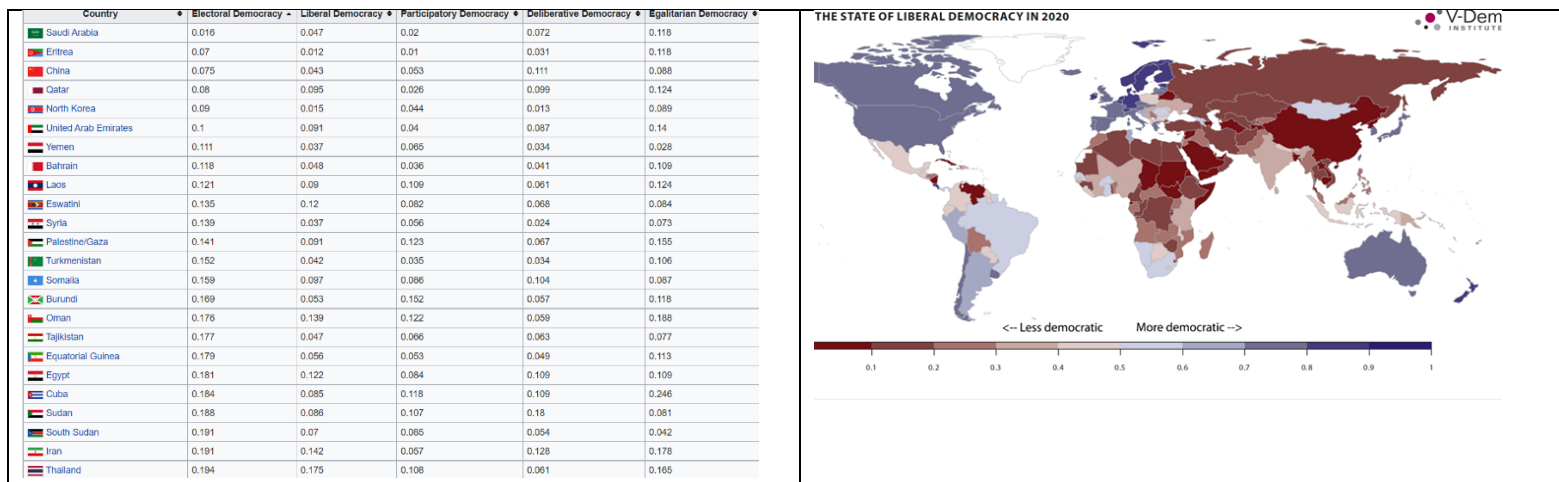

⁷³ **Freedom in the World. 2020.**

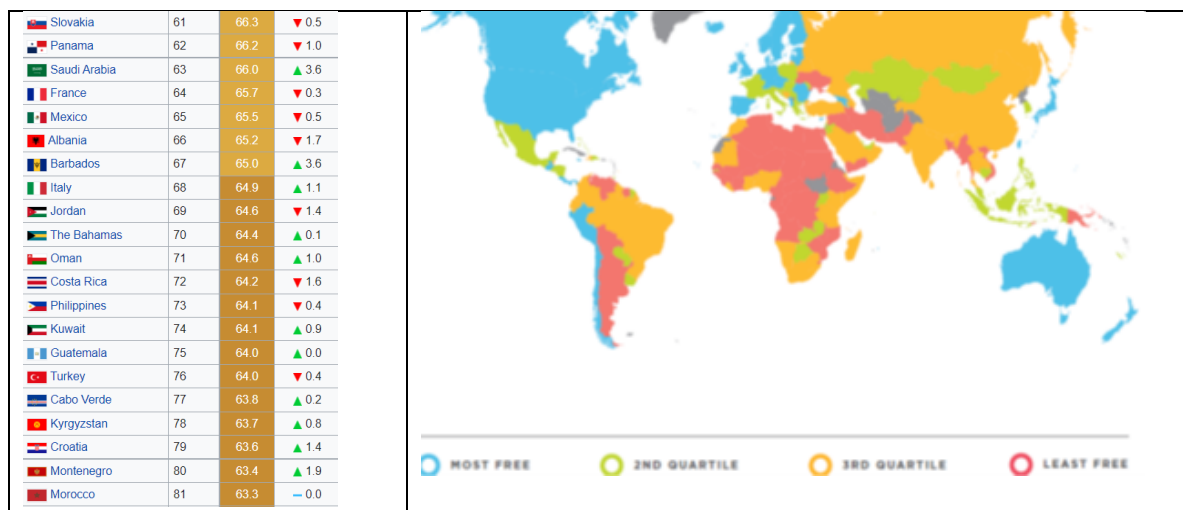
⁷⁴ **CIRI ... 2014.**

⁷⁵ **Polity IV Project.**

V-Dem project. Maailma demokraatiat selle erinevate variatsioonide järgi hindava V-Dem projekti⁷⁶ järgi asub islamimaailm absoluutses lõpuosas⁷⁷:

Majandusvabaduse indeks. Ainsa ja sedagi vaid osalise erandi moodustab šariaadiriikide osas *The Heritage Foundationi* ja *The Wall Street Journali* iga-aastane Majandusvabaduse indeks (*Index of Economic Freedom*)⁷⁸, kus maailma ligemale kahesaja riigi hulgas vähemalt osad islamiriigid, sh maailma rikkaimad nagu Saudi Arabia ja Kuveit, ei asu absoluutses lõpus, vaid väärikas kuuendas kümnes (samale tulemusele jõuavad ka teised majandusvabaduste uurimused⁷⁹).

⁷⁶ V-Dem.

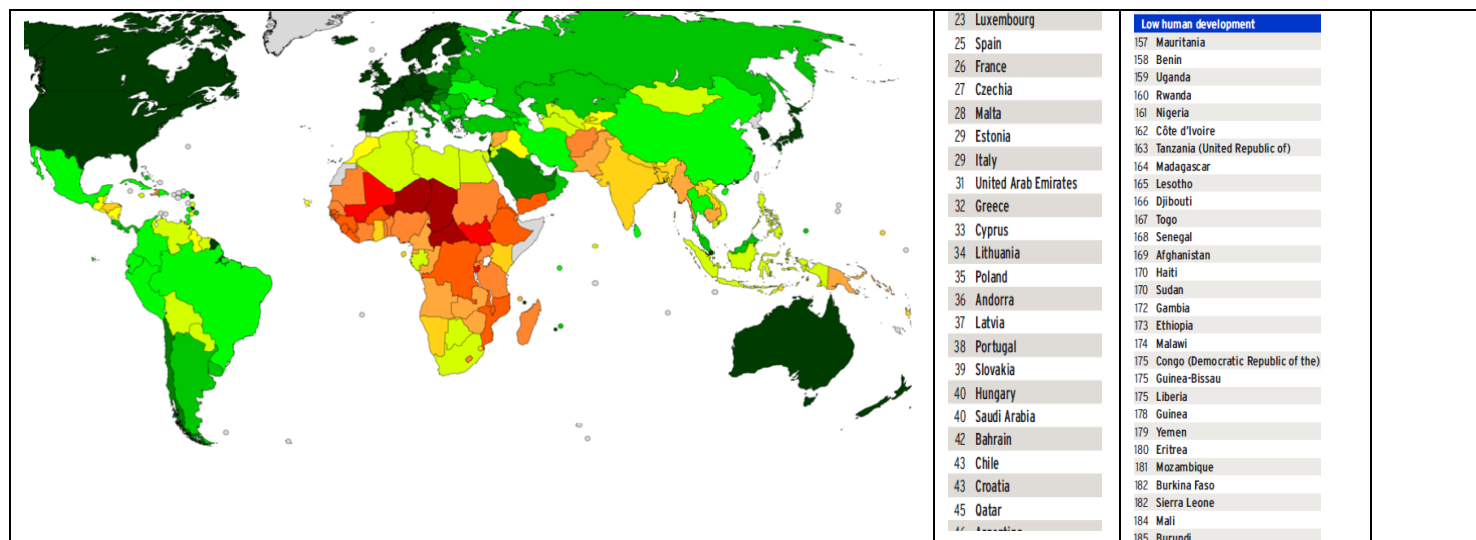
⁷⁷ V-Dem https://www.v-dem.net/media/filer_public/a0/69/a069b87a-1c41-49eb-90ec-cbc949320197/figure_4_a.png ja V-Dem Institute.

⁷⁸ 2021 Index ...

⁷⁹ Economic Freedom ... 2021.

3.2. Üldine inimarenguindeks. Kirjaoskuse indeks

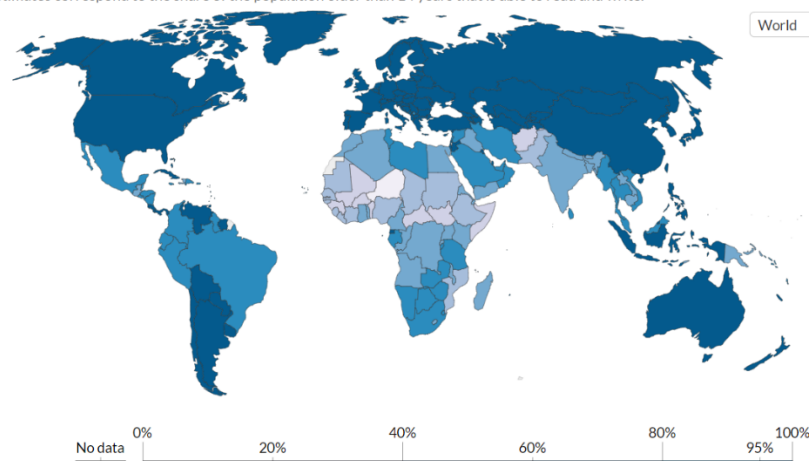
Inimarengu indeks (*The Human Development Index - HDI*)⁸⁰ arvestab oodatavat eluiga, haridust ja sissetulekut *per capita*. Suurem osa islamimaailmast asub tabeli lõpuosas, kuid rikkad Araabia poolsaare riigid on tänu maailma kõrgeimale sissetulekule elaniku kohta end tabeli keskosasse upitanud. Emiraadid asuvad kohal nr 31, Saudi Araabia nr 40, Bahrain 42, Katar 45.

Kirjaoskuse indeks. Lahutamatu osa inimarengu mõõdikutest on täiskasvanute kirjaoskuse indeks (*Adult Literacy Index*)⁸¹, millise näitaja osas on islamimaailma absoluutses päraosas nii üldises kirjaoskuses, veelgi enam aga naiste kirjaoskuse osas, seda tulenevalt šariaadi seisukohtadest õrnema soo rollist ühiskonnas.

Literacy rate, 2015

estimates correspond to the share of the population older than 14 years that is able to read and write.

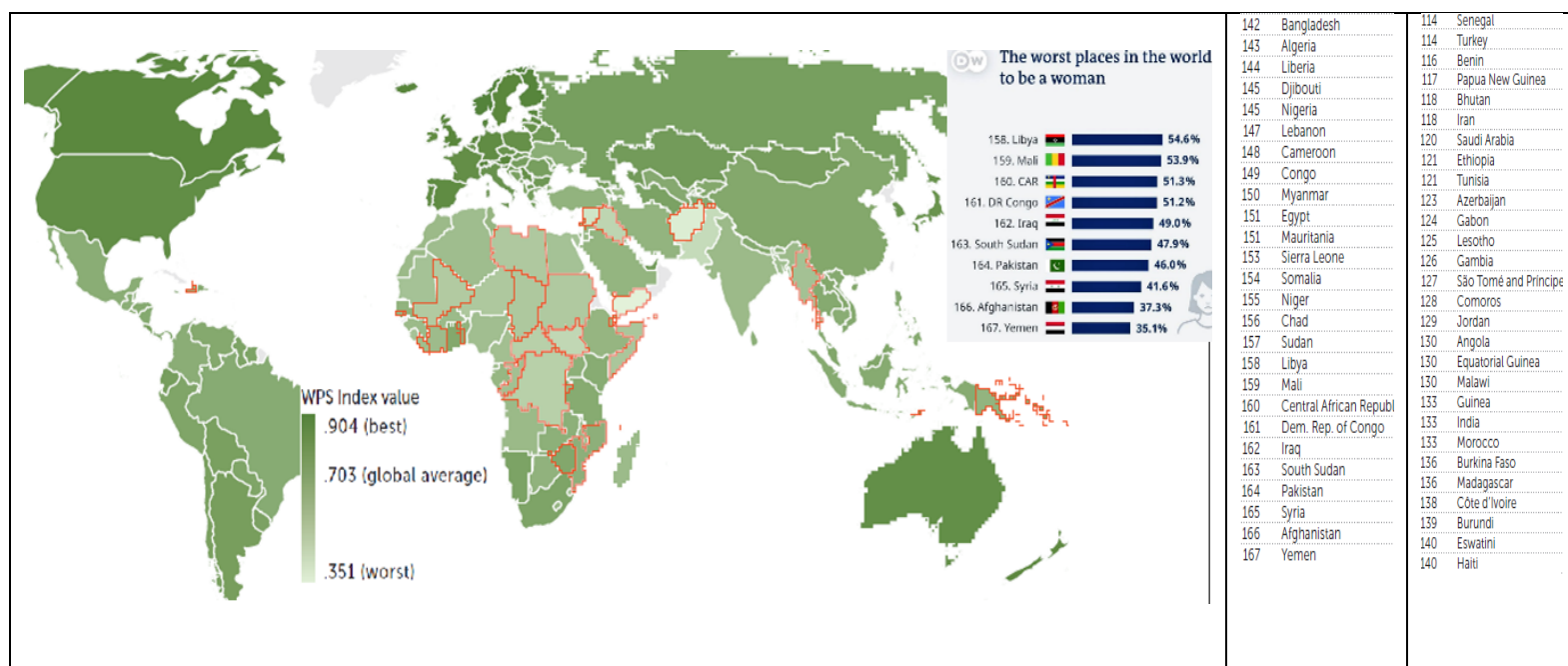

⁸⁰ Human Development ... 2020.

⁸¹ Literacy 2018.

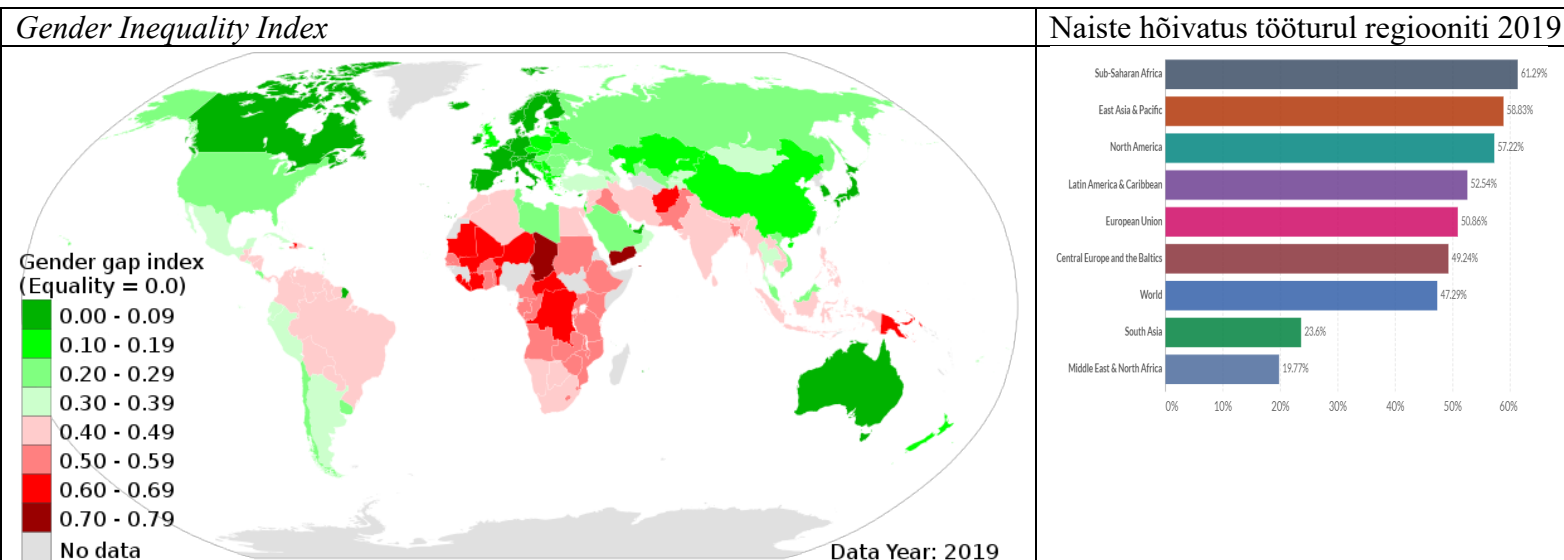
3.3. Naiste olukorra, soolise ebavõrdsuse, koduvägivalla ja aumõrvade mõõdikud

Naised-rahu-turvalisus. Tulenevalt šariaadi seisukohtadest naiste suhtes pole ime, et Georgetowni Ülikooli koostatava *WPS – Women, Peace and security* indeksis asetseb islamimaailm jällegi lõpus⁸², teisiti öelduna on šariaadiriik maailma kõige halvem koht naisena sündimiseks.

⁸² Women, Peace ... 2020.

Soolise ebavõrdsuse indeks (*Gender Inequality Index*) võtab aluseks reproduktiivtervise, mõjuvõimu (*empowerment*) ning osalemise töajuturul⁸³. Islamimaailma niivõrd madal asetuse taustal on hämmastav Saudi Araabia kummaliselt kõrge koht (56). Šariaadinormidest tulenevalt (naistel keelatud mehe/eestkostja loata töötada/kodust väljuda) on islamimaailmas ka maailma madalaim (maailma keskmisest kaks ja pool korda madalam) naiste tööhõive.⁸⁴

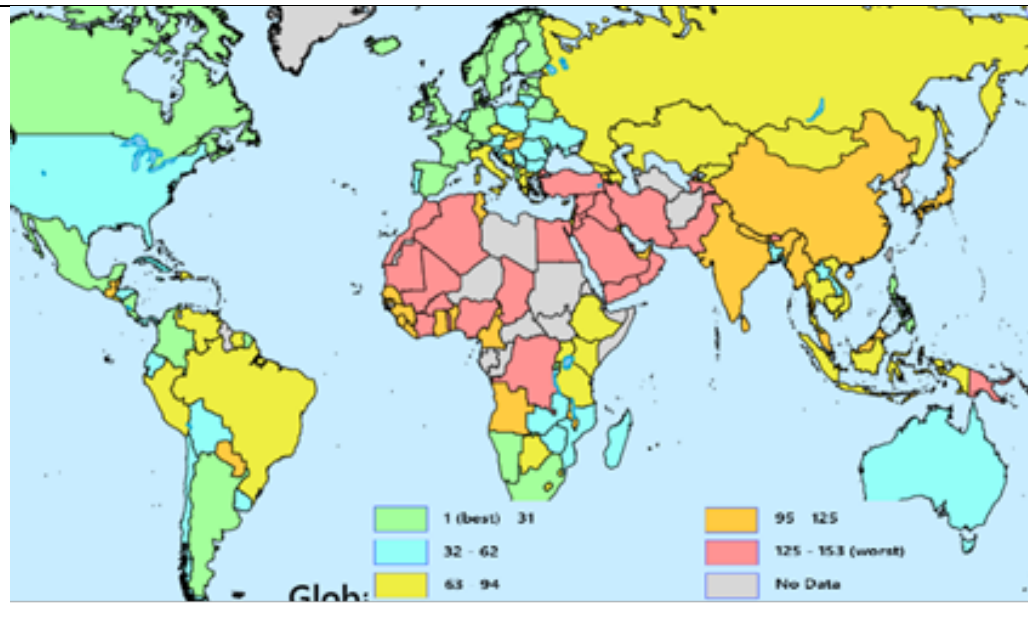

⁸³ Gender Inequality ... 2020.

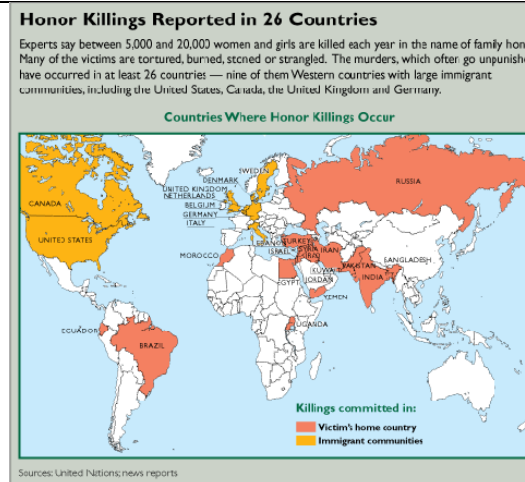
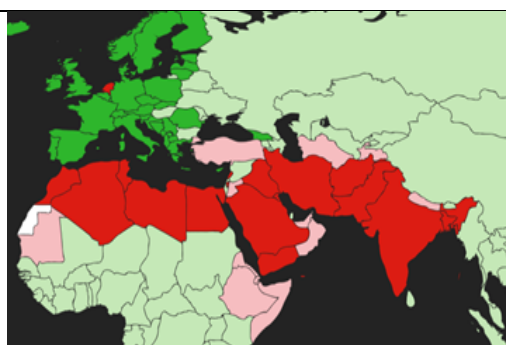
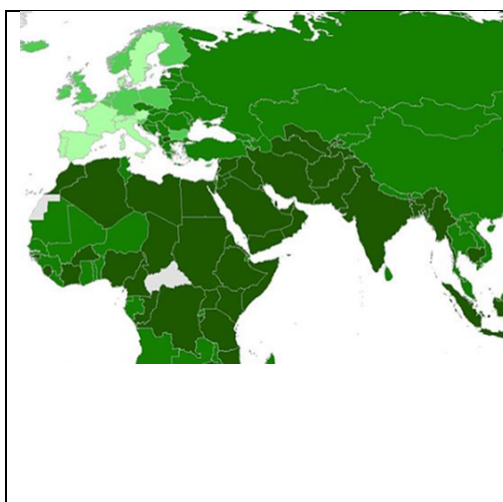
⁸⁴ Women's employment 2019.

Üleilmne soolise lõhe raport (*Global Gender Gap Report*).⁸⁵ Sugudevahelises võrdsuses asub islamimaailm, eriti šariaadipiirkonnad absoluutses tagaosas, tabeli lõpu 30st on 25 islamiriigid (kuuest islamiriigist puudub vastav teave - seega on tegelik olukord veelgi halvem).

1	Iceland	126	Tunisia
2	Finland	127	Gambia, The
3	Norway	128	Maldives
4	New Zealand	129	Egypt
5	Sweden	130	Bhutan
6	Namibia	131	Jordan
7	Rwanda	132	Lebanon
8	Lithuania	133	Turkey
9	Ireland	134	Côte d'Ivoire
10	Switzerland	135	Papua New Guinea
11	Germany	136	Algeria
12	Nicaragua	137	Bahrain
13	Belgium	138	Niger*
14	Spain	139	Nigeria
15	Costa Rica	140	India
16	France	141	Vanuatu
17	Philippines	142	Qatar
18	South Africa	143	Kuwait
19	Serbia	144	Morocco
20	Latvia	145	Oman
21	Austria	146	Mauritania
22	Portugal	147	Saudi Arabia
23	United Kingdom	148	Chad
24	Canada	149	Mali
25	Albania	150	Iran, Islamic Rep.
26	Burundi	151	Congo, Democratic Rep.
27	Barbados	152	Syria
28	Moldova	153	Pakistan
29	Denmark	154	Iraq
30	United States	155	Yemen
		156	Afghanistan*

Teades šariaadi seisukohti naiste suhtes, pole imestada, et „Koduvägivalla indeks“⁸⁶ seab kõige halvemasse valgusse just šariaadipiirkonnad ja projekti *Investigate honour killings* andmetel on ka aumõrvade esinemise sageduses islamimaailma olukord drastiliselt halb, ulatudes suurimate islamiriikide puhul lausa tuhandetesse aastas.⁸⁷ Tähelepanuväärne on ka asjaolu, et Läänes esinevad aumõrvad on seotud islamiusku sisserännanutega⁸⁸:

⁸⁵ Global Gender ... 2021.

⁸⁶ Women's physical security .

⁸⁷ Fight Against ... 2010-2020.

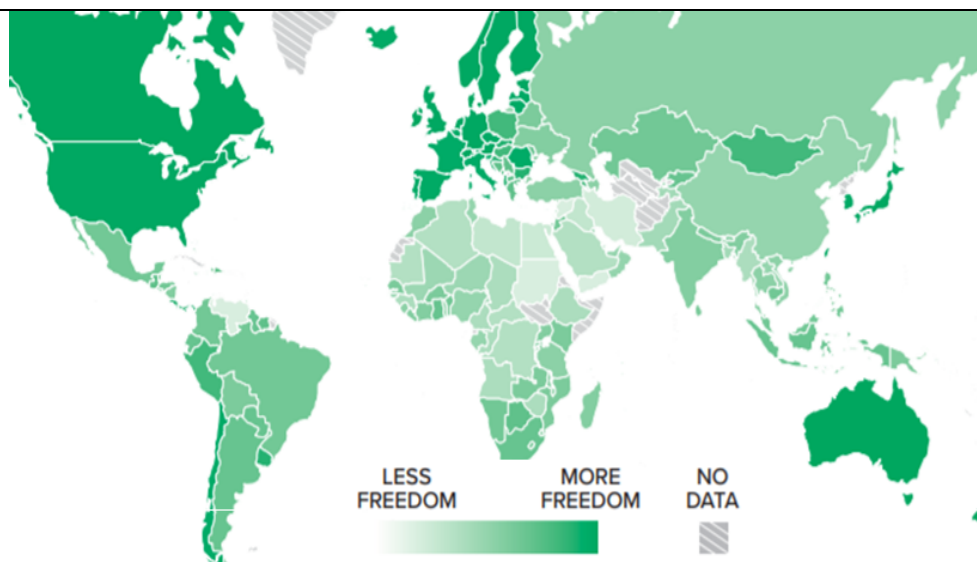
⁸⁸ Honor Killings.

3.4. Erinevad inimvabaduse indeksid

Kui ÜRO Inimõiguste Ülddeklaratsioon seab oma avalausungis esikohale inimese vabaduse, siis nii palju, kui maailma rahvaste vabadusi on võimalik mõõta, asub islamimaailm, eriti selle rikkad šariaadiriigid, üleilmsete vabaduste absoluutses lõpus! Järgnevalt on esitatud vaid mõned enam kui tosinast erinevast inim- ja ühiskondlikke vabadusi mõõtvast üleilmsest indeksist.

Inimvabaduse Indeks. Alustagem kõige üldisemast nendest **Inimvabaduse Indeksi** (*Human Freedom Index*)⁸⁹ näol, mis arvestab individuaalseid, ühiskondlikke ja majanduslikke vabadusi. 163 riigist koosneva nimekirja 30st viimasest on 20 islamimaailmas. Eesti asub 8.kohal, esimene islamiriik Indoneesia alles kohal nr 68, esimene šariaadiriik Kuveit numbril 113. Kõik ülejäänud šariaadiriigid veelgi tagapool, kuna aga vähemalt viiest islamiriigist info puudub, tuleks tegelik olukord veelgi rohkem islami kahjuks.

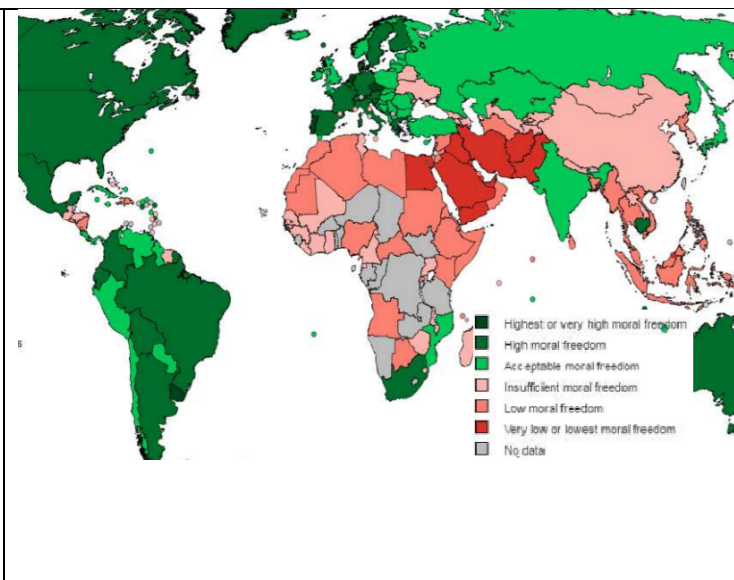
Rank	Change (2017–2018)	Country/Territory	Personal Freedom	Economic Freedom	Human Freedom
131	▼14	Nigeria	5.16	6.93	6.05
132	▼3	Tunisia	6.00	6.07	6.04
133	▲3	Oman	5.26	6.79	6.03
134	▼3	Eswatini	5.76	6.27	6.02
135	▼4	Brunei Darussalam	5.41	6.60	6.01
136	▼2	Niger	6.09	5.85	5.97
137	0	Mali	5.90	5.93	5.92
138	▲1	Tajikistan	5.49	6.05	5.77
139	▼1	Bangladesh	5.30	6.04	5.67
140	0	Pakistan	5.21	6.07	5.64
141	▲6	Chad	5.47	5.71	5.59
141	▼1	Zimbabwe	6.06	5.12	5.59
143	0	Congo, Rep.	5.99	5.03	5.51
144	▲4	Angola	6.21	4.75	5.48
145	▼3	Cameroon	5.07	5.85	5.46
146	▲4	Guinea	5.32	5.57	5.45
146	0	Myanmar	5.08	5.81	5.45
148	▼4	Burundi	4.90	5.94	5.42
149	0	Ethiopia	5.18	5.61	5.40
150	▼5	Mauritania	4.56	6.22	5.39
151	▲2	Congo, Dem. Rep.	5.42	5.15	5.29
151	0	Saudi Arabia	4.26	6.31	5.29
153	▼2	Central African Republic	5.22	5.27	5.25
154	0	Algeria	5.42	4.97	5.20
155	▲2	Iraq	4.18	5.61	4.90
156	0	Libya	4.93	4.72	4.83
157	▲2	Egypt, Arab Rep.	3.95	5.38	4.67
158	▼3	Iran, Islamic Rep.	4.26	4.80	4.53
159	▼1	Yemen, Rep.	2.83	5.51	4.17
160	▲1	Venezuela, RB	4.81	3.34	4.08
161	▼1	Sudan	3.81	4.21	4.01
162	0	Syrian Arab Republic	2.49	5.45	3.97

⁸⁹ The Human Freedom ...

Moraalse vabaduse indeks (Moral Freedom Index), mida avaldab alates 2016.a Madridis asuv Vabaduse Edendamise Ühing (*Foundation for the Advancement of Liberty*)⁹⁰ võtab arvesse usu-, bioetika-, mõnuainete-, seksuaalsuse ning pere- ja soolise läbikäimise (*family and gender freedom*) vabadust. 160 riigist koosneva nimistu lõpuosa moodustavad eranditult šariaadiriigid.

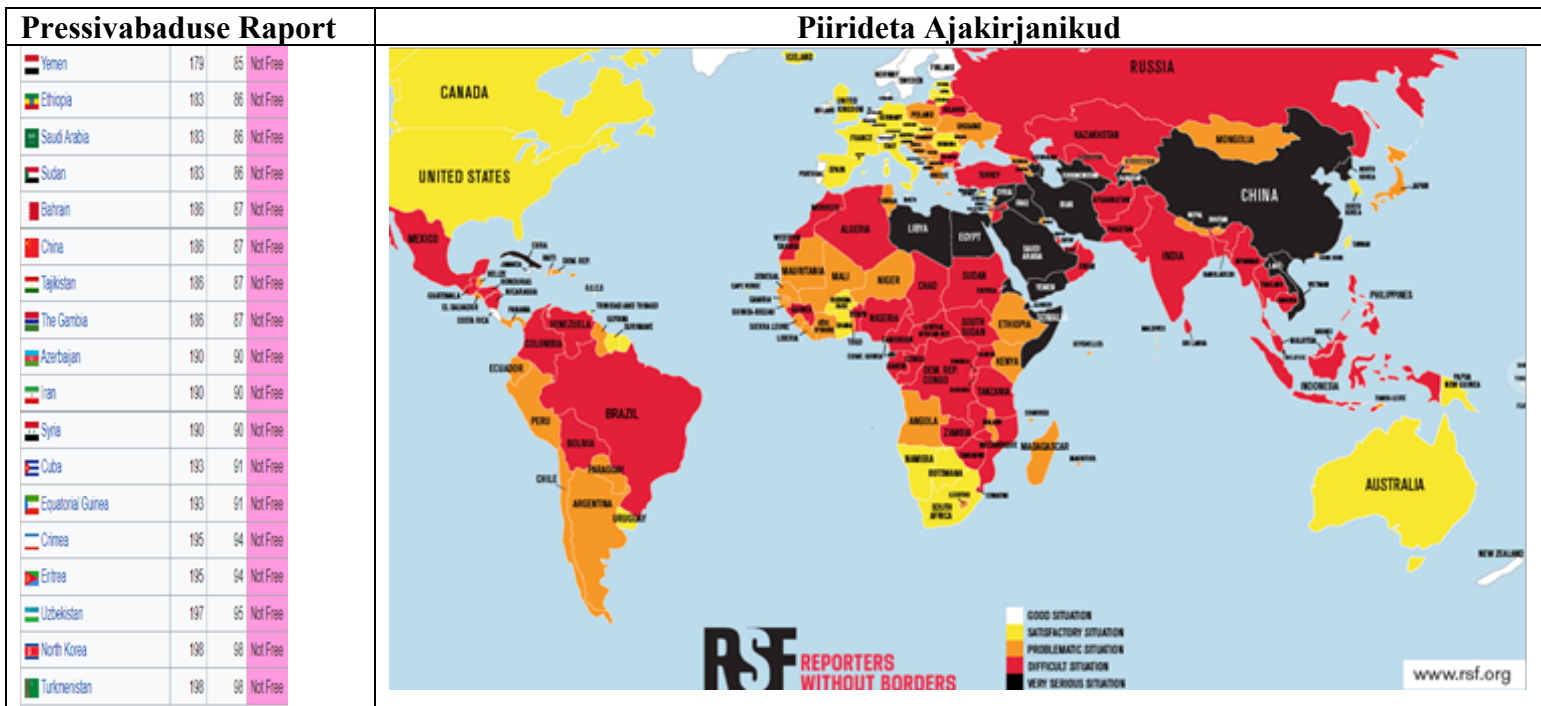
RANK	COUNTRY	WIMF 2016	WIMF 2016 CLASSIFICATION	RELIGIOUS FREEDOM	BIOETHICAL FREEDOM	DRUGS FREEDOM	SEXUAL FREEDOM	GENDER & FAMILY FREEDOM
145	Bahrain	21,63	Low Moral Freedom	16,88	67,50	11,25	0,00	12,50
146	Indonesia	21,43	Low Moral Freedom	20,88	31,25	22,50	0,00	32,50
147	Sudan	21,43	Low Moral Freedom	13,38	31,25	22,50	15,00	25,00
148	Algeria	20,63	Low Moral Freedom	30,63	31,25	15,00	20,00	6,25
149	Oman	20,63	Low Moral Freedom	43,13	31,25	22,50	0,00	6,25
150	Brunei	18,75	Very Low Moral Freedom	26,88	15,63	11,25	15,00	25,00
151	Pakistan	18,05	Very Low Moral Freedom	14,00	31,25	22,50	0,00	22,50
152	Afghanistan	16,88	Very Low Moral Freedom	25,00	15,63	18,75	0,00	25,00
153	Egypt	16,88	Very Low Moral Freedom	25,00	15,63	22,50	15,00	6,25
154	Iran	16,63	Very Low Moral Freedom	0,00	35,63	25,00	0,00	22,50
155	Kuwait	15,93	Very Low Moral Freedom	33,38	31,25	15,00	0,00	0,00
156	Qatar	15,63	Very Low Moral Freedom	31,88	31,25	15,00	0,00	0,00
157	United Arab Emirates	15,38	Very Low Moral Freedom	25,88	31,25	13,50	0,00	6,25
158	Iraq	13,00	Very Low Moral Freedom	34,38	15,63	15,00	0,00	0,00
159	Yemen	11,23	Very Low Moral Freedom	18,00	15,63	22,50	0,00	0,00
160	Saudi Arabia	7,75	Lowest Moral Freedom	0,00	31,25	7,50	0,00	0,00

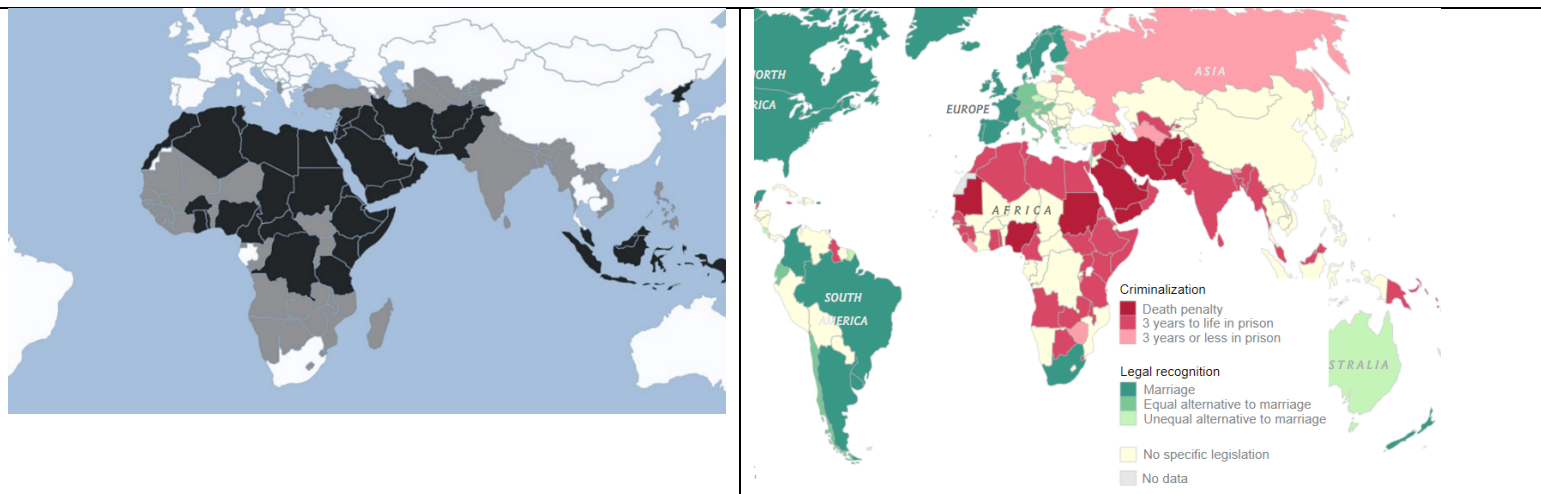
Vaadeldes aga spetsiifilisemaid nagu pressi-, abiellumise- ja homoseksuaalsuse vabadust, siis tuleb tõdeda, islamimaailma toon kipub mustastki tumedamaks minema.

⁹⁰ World Index of Moral Freedom 2016.

USAs Freedom House publitseeritav **Pressivabaduse Raport** (*Freedom of the Press Status*)⁹¹ ja Piirideta Ajakirjanikud (*Reporters Without Borders*)⁹² pilt on ühtviisi kurb:

Abiellumisvabadus. Homoseksuaalsuse aktsepteerimisega riiklikul tasandil. Vabaduste lõpetuseks olgu toodud kaks kaarti, mis ilmestavad maailmas olukorda abiellumisvabaduse⁹³ ja homoseksuaalsuse aktsepteerimisega riiklikul tasandil.⁹⁴ Mõlema puhul leiab tabeli lõpust vaid mõne üksiku riigi, kus valitsevaks ideoloogiaks pole islam ega õiguskorralduseks šariaat.

⁹¹ Freedom in the World 2020: 1452-1456.

⁹² Reporters ... 2021.

⁹³ Freedom of Marriage.

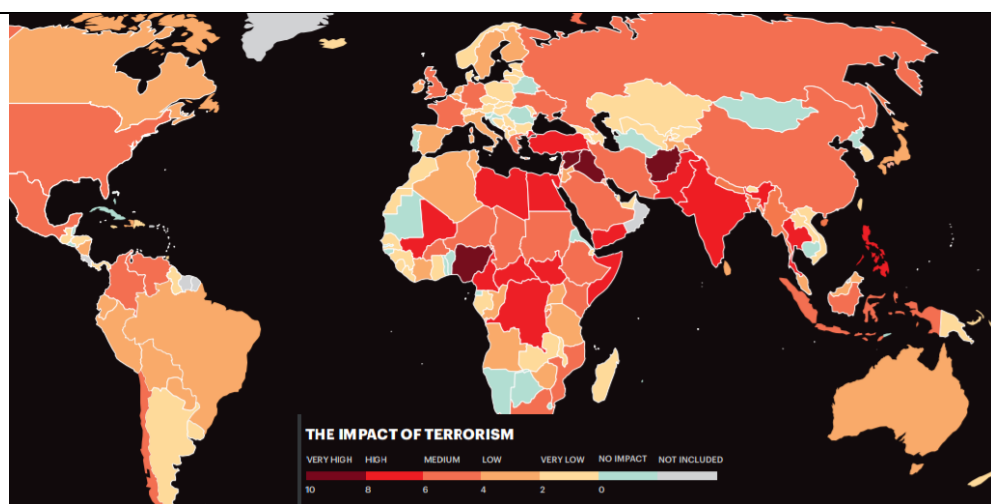
⁹⁴ A World Divided. 2016.

Neid indekseid võiks siia tuua veel teisigi, kuid needki kinnitaksid ülal selgunud tõdemust – islamimaailma, eriti selle šariaadiriigid, kujutavad 21. sajandiks inimkonna häbiplekki.

3.5. Üleilmne terrorism

Globaalse terrorismi indeks. Mõõdikute peatüki lõpuks olgu toodud *Institute for Economics and Peace* (IEP) välja antava Globaalse terrorismi indeksi (*Global Terrorism Index*)⁹⁵ riikide järjestus neile avalduva terrorismifaktori järgi. Õõvaideoloogiast kannatab maailm enim islamiterrori käes, tabeli esimesest 55st pole vaid 11 vaevatud kõikvõimalike pühasõdalaste vägitagedest.

RANK	COUNTRY	SCORE	RANK	COUNTRY	SCORE
1	Afghanistan	9.592	28	Ethiopia	5.307
2	Iraq	8.682	29	United States of America	5.260
3	Nigeria	8.314	30	United Kingdom	5.161
4	Syria	7.778	31	Palestine	5.077
5	Somalia	7.645	32	Saudi Arabia	5.000
6	Yemen	7.581	33	Bangladesh	4.909
7	Pakistan	7.541	34	Chad	4.829
8	India	7.353	35	Burundi	4.702
9	Democratic Republic of the Congo	7.178	36	Ukraine	4.692
10	Philippines	7.099	37	Indonesia	4.629
11	Mali	7.049	38	France	4.614
12	Burkina Faso	6.755	39	Russia	4.542
13	Cameroon	6.627	40	Israel	4.522
14	Egypt	6.419	41	South Africa	4.358
15	Mozambique	6.400	42	New Zealand	4.337
16	Libya	6.250	43	Mexico	4.316
17	Central African Republic	6.241	44	Greece	4.182
18	Turkey	6.110	45	Tajikistan	4.180
19	Colombia	6.100	46	Iran	4.157
20	Sri Lanka	6.065	47	Chile	4.031
21	Thailand	5.783	48	Germany	3.965
22	South Sudan	5.726	49	Tunisia	3.858
23	Kenya	5.644	50	Rwanda	3.754
24	Niger	5.617	51	Lebanon	3.661
25	Myanmar	5.543	52	Venezuela	3.658
26	Sudan	5.401	53	China	3.587
27	Nepal	5.340	54	Angola	3.429
			55	Uganda	3.278

⁹⁵ Global Terrorism Index (GTI). 2020: 7, 92-93.

IV ISLAMILIKU ÜHISKONNAKORRALDUSE ALUSEKS OLEVA ŠARIAADI VÕRDLUS ÜRO INIMÕIGUSTE HARTAGA

Nagu sissejuhatavas peatükis selgus, peetakse Hartana tuntud dokumentide kogumikku tänapäevaste inimõiguste alustekstideks. Alljärgnevalt on Harta tekste võrreldud šariaadis sätestatuga peamisi vastuolusid välja tuues. Kõige põhjalikumalt peatutakse Harta esimese ja peamise teksti „ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni“ võrdlusel šariaadiga. Veidi vähem kahel järgneval. Nimetatud kolm teksti on terviklikult tõlgitud eesti keelde ja avaldatud meie riigiametite veebilehtedel, kust neid on kasutatud alljärgnevates tsiteeringutes.

4.1. ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon ja šariaat

1948. aastal koostatud „ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni“ võib pidada inimkonna inimõiguslase mõtte kulminatsiooniks. See tekst kätkeb õigusi ja mõisteid, mida inimsugu nüüd iseenesestvõetavaks peab.

Kuid juhtivad šariaadiriigid keeldusid kohe alguses dokumendi allkirjastamisest ning sarnasele seisukohale on Saudi Araabia levitava vahhabismi tulemusel nüüd asunud ka suur osa islamimaailmast: kuigi ametlikult pole deklareeritud lahtiütlemist „ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonist“, siis viimastel aastakümnetel aset leidev liitumine alternatiivse „islami-inimõiguste“ avalduste ja dokumentidega, tunnistab šariaadi ületamatut vastuolu nimetatud dokumendiga.

Alljärgnevalt on esitatud „ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni“ punktide kaupa, selgitades selle vastuollu minekut šariaadi aluspõhimõtetega.

Artikkel 1:

„Kõik inimesed sünnivad vabade ja võrdsetena oma väärikuselt ja õigustelt“.

See on ületamatus vastuolus šariaadi sätestatud religioonipõhise käsitlusega indiviidist. Islamimaailmas on sünnipärastelt õigustelt vabad, võrdsed ja täisväärtuslikud vaid muslimitest mehed. Nendest tunduvalt väiksemaid õigusi omavad sünnist nii teiseusulised kui ka naisterahvad, olgu nad islamiusku või kuulugu *dhimmi*de või islami ülemvõimu alt välja jäävate uskmatute hulka.

Kohtus pole šariaadi kohaselt mitte-moslemi tunnistus üldse arvestatav ja näiteks Saudi Araabias ei kehtigi.⁹⁶ Islamiusku naise tunnistus on kohtus aga väärt vaid pool muslimist mehe omast, vahel aga ei võeta kohtupidamises naise üldse arvesse. Meestega võrreldes saavad naised vaid pool pärandusest.⁹⁷ Sünnist saati pooleõiguslikud on naised lisaks Saudi Araabiale veel paarikümnes šariaadiriigis.

⁹⁶ Wynbrandt 2010: 310-311.

⁹⁷ Kritzer 2002, IV: 1415. Vt ka Wynbrandt 2010: 305.

Artikkel 2

„Igaühel peavad olema kõik selle deklaratsiooniga välja kuulutatud õigused ja vabadused, olenemata rassist, nahavärvusest, soost, keelest, usulistest, poliitilistest või muudest veendumustest, rahvuslikust või sotsiaalsest päritolust, varanduslikust, sünnipärasest või muust asjaolust.“

Šariaat jagab usulise kuuluvuse järgi inimkonna muslimiteks ja mitte-muslimiteks, nagu ka islamiusku meesteks ja naisteks. Vastavalt sellisele jaotusele toimivad ka indiviidi õigused ja vabadused, mis mitte-moslemite ja naiste puhul on tunduvalt piiratud.

Arikkel 3:

„Igaühel on õigus elada, olla vaba ja tunda end turvaliselt.“

Selline üldinimlikus plaanis vastuvaidlematu tõena tunduv väide vastandub šariaadi põhimõtetele, mis ei anna õigust elada:

- 1) islami usust lahkunutel,
- 2) islami poolt mitte tunnustatud religioonide esindajatel ega ateistidel,
- 3) seksuaalvähemustel.

Turvalisusest ei saa islamimaailmas rääkida:

- 1) seal elavad *dhimmid*,
- 2) oma õigustes piiratud naised,
- 3) islami dogmadele milleski vastanduvad kunsti- ja teadusinimesed ning vabamõtlejad, olgu nad muslimid või *dhimmid*.

Arikkel 4:

„Kedagi ei või pidada orjuses ega sunduses; orjus ja orjakaubandus ükskõik millisel kujul on keelatud.“

Šariaadi järgi on orjus täiesti seaduslik institutsioon, see on sätestatud nii Koraanis⁹⁸, sadades sunnakogumike hadithides⁹⁹, veelgi selgemalt aga islami õiguses¹⁰⁰. Tõsi küll, tulenevalt rahvusvahelisest survest on orjapidamise formaalne likvideerimine islamimaailma ainus ilmne järeleandmine šariaadi põhimõtetele. Orjapidamine keelati Saudi Araabias ja Jeemenis 1962, Mauretaanias lõplikult alles 1980. Kuid sellest hoolimata eksisteerib ta varjatud kujul edasi ja ka kesksed islamimaailma usujuhid ning islamiõpetlased nii Saudi Araabias kui mujal on kuulutanud orjuse ka tänapäevase islami seisukohalt vastuvõetavaks.¹⁰¹ Seega pole midagi imestada viimase aja radikaalsete islamiliikumiste ja Islamiriigi poolt selle rehabiliteerimise üle.¹⁰² Ajaloolise tõe huvides olgu siinkohal ka mainitud, et muslimite korraldatud orjakauplemine keskajast kuni 20. sajandini (peamiselt Aafrikast, kuid ka

⁹⁸ Vastavad kohad ja nende analüüs vt EQ 5: 56-60.

⁹⁹ Brown 2020: 85-99.

¹⁰⁰ Brown 2020: 98-126.

¹⁰¹ Islami seisukohast orjusse tänapäeval vt arvukaid artikleid keskses islamiuuringute ajakirjas The Middle East Quarterly <https://www.meforum.org/search.php?cx=partner-pub-2951801646144412%3Ap24Itemdv6f&cof=FORID%3A9&ie=UTF-8&q=slavery+&sa=Search#gsc.tab=0&gsc.q=slavery%20&gsc.page=1>. Varem võis leida internetist ka Saudi Araabia juhtivate islamivaimulike araabiakeelseid arvamusalaldusi orjuse kui institutsiooni vajalikkust tänapäeval, kuid viimastel aastatel toimunud riikliku mainekujundusliku hoogtöö käigus on sellised arvamusalaldused eemaldatud.

¹⁰² Al-Dayel 2020.

Euroopa aladelt) ületab ajaloolaste arvates üle-Atlandilise eurooplaste korraldatud orjaveo kümne-paarikümne kordselt.¹⁰³

Artikkel 5:

„Kedagi ei tohi piinata ega julmalt, ebainimlikult või alandavalt kohelda või karistada.“

See vastandub nii šariaadis sätestatud karistustele kui ka 21. sajandi praktikale islamimaailmas, mis on ainus koht maamunal, kus leiavad aset riiklikult rakendatavate seadustena sandistamised (sh silma(de) välja torkamine), kehaosade amputeerimine ja kividega surnuks loopimine, rääkimata avalikest hukkamistest.

Kuigi selliste karistuste rakendamine on rahvusvahelise surve ja PR-kaaju tulemusel muutunud vägagi harvaks (kividega surnuks pildumisi on riiklikult läbi viiduna viimastel aastakümnetel teadaolevalt vaid üksikuid, jäsemete amputeerimised on samuti pigem erandlikud) ning isegi Saudi Araabias rakendatakse viimastel aastatel pigem alternatiivseid karistusi rahatrahvi ja vangistuse näol, siis ametlikult selliseid karistusi ära muudetud pole. Lausa vastupidi – end islamlikuna näidata püüdvad valitsejad lausa kiitlevad selliste seadusesätete olemasoluga, nagu ilmneb end äsja šariaadiriigiks kuulutanud Brunei hooplemisest 2019.¹⁰⁴

Artikkel 7:

„Kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja neil on igasuguse vahetegemiseta õigus saada seaduselt võrdset kaitset. Kõigil inimestel on õigus olla võrdselt kaitstud ükskõik missuguse diskrimineerimise eest, mis on vastuolus käesoleva deklaratsiooniga, ja sellisele diskrimineerimisele õhutamise eest.“

Selline põhimõte ei kehti islamis mitte-muslimite suhtes, kes pole šariaadi järgi võrdsed muhameedlastega. Šariaat ei kaitse diskrimineerimise eest, see nimme õhutab tagant vahetegemist teiseusuliste suhtes, nagu ilmnes ülal vaadeldud peatükis.

Artikkel 8:

„Igaühel on temale põhiseaduse või muu seadusega tagatud põhiõiguste rikkumise korral õigus nõuda tõhusat menetlust pädevates riigisisestes kohtutes.“

Šariaadi järgi on teiseusksete ja naiste põhiõigused juba olemuslikult erinevad meessoost muslimite omast, mis mitte ainult välistavad tõhusa ja pädeva menetluse kohtusüsteemis, vaid isegi kohtusse pöördumise!

Artikkel 10:

„Igaühel on tema õiguste ja kohustuste ja temale esitatud kriminaalsüüdistuste üle otsustamise korral õigus nõuda täieliku võrdsuse alusel ausat ja avalikku asja arutamist sõltumatus ja erapooletus kohtus“.

¹⁰³ Ka eesti keeles on sellest veidi kirjutatud viidetega ingliskeelsele kirjandusele vt: **Ibn Munkidh** 2015:105-106.

¹⁰⁴ **Brunei implements ...** 2019.

Nagu eelnevalt korduvalt täheldatud, siis šariaat välistab mitte-moslemite ja naiste täieliku võrdsuse meessoost muslimitega võrreldes ning islam olemuslikult ei võimalda nende suhtes sõltumatut ja erapooletut kohut.

Artikkel 13:

„1) Igaühel on õigus riigi piires vabalt liikuda ja oma elukohta valida. 2) Igaühel on õigus lahkuda ükskõik millisest riigist, kaasa arvatud kodumaa, ja kodumaale tagasi pöörduda.“

Vaba liikumise, elukohavaliku ning takistamatult riigist lahkumise põhimõtted ei kehti ei islamiusku abielunaiste ega vallaliste naisterahvaste suhtes, kes ei tohi väljaspool kodu liikuda abikaasa või perepea loata või meessoost sugulase saatjata, veel vähem on õigust naistel omapäi riigist lahkuda abikaasa/eestkostja/perepea nõusolekuta.

Artikkel 16:

„1) Täisealistel meestel ja naistel on igasuguste kitsendusteta rassi, rahvuse või usu põhjal õigus abielluda ja luua perekond. Neil on võrdsed õigused abielu sõlmimisel, abielus olles ja abielu lahutamisel. 2) Abielu võib sõlmida vaid tulevaste abielupoolte vabatahtlikul ja täielikul nõusolekul.“

Islamis on rangelt keelatud mitte-muslimist meesterahval abielluda islami usku naisega, selline põhimõte tuleneb juba keskaegsetest *dhimmi*-seadustest. Abielulahutus on muhameedlasega abiellunud naisele võimalik vaid kitsalt piiritletud juhtudel (samamoodi pole peaaegu mitte mingeid piiranguid meessoost muhameedlasele abielu lahutamiseks).

Ka abielus on muslimist abielumehel tunduvalt suuremad õigused, kuid samas ka kohustused, kui tema abikaasal.

Šariaadi järgi on meessoost perepeal täielik ülemvõim otsustamaks oma tütarde abieluküsimuste üle, sh ka täisealiste laste puhul.

Artikkel 18:

„Igaühel on mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus; see õigus kätkeb vabadust muuta oma usku või veendumusi, samuti vabadust kuulutada oma usku või veendumusi nii üksi kui ka koos teistega, avalikult või eraviisiliselt õpetamise, tava, kultuse ja kombetalituste kaudu.“

Selline põhimõte on islamiga täielikus vastuolus, šariaadi järgi ei eksisteeri islami usku isikul ei mõtte-,südametunnistuse ega usuvabadust, surmanuhtlusega on karistatav islami usust loobumine, kellegi kallutamine islamist loobuma või mõne teise religiooni avalik propaganda islami aladel, nagu ka avalik kahtlemine mõnes islami alustões.

Artikkel 19:

„Igaühel on arvamuse- ja sõnavabadus; see õigus kätkeb vabadust sekkumiseta oma veendumustest kinni pidada ja vabadust informatsiooni ja ideid otsida, saada ja levitada igasuguste abinõudega ja riigipiiridest sõltumata.“

Šariaadi järgi on surmanuhtluse ähvardusel keelatud muslimil avalikult väljendada kahtlusi islami põhidogmades, veel suurem patt on selliste kahtluste levitamine, seda tegevust peetakse usust loobumiseks.

Kuid veelgi kergem on surmanuhtlust teenida *dhimmidel* „islami/prohveti solvamise“ eest. Solvang võib seisneda kasvõi mõne islamikriitilise allika tsiteerimises või ettevaatamatus sõnas, mida saab tõlgendada negatiivsena islami suhtes.

Artikkel 23 (algus):

„Igaühel on õigus töötada ja vabalt valida elukutset, õigus õiglastele ja rahuldavatele töötingimustele ning kaitsele tööpuuduse vastu.“

Šariaadi järgi pole teatavad ametid lubatud ei *dhimmidele* ega naistele – mitte ükski *dhimmi* ei saa mitte kunagi ametit, milles ta muslimite üle otsustada võiks, nagu ei saa ka islamiusku naisterahvas mitte kunagi islamivaimulikuks.

Artikkel 26:

„Haridus peab olema suunatud isiksuse täielikule arendamisele ning inimõigustest ja põhivabadustest lugupidamise suurendamisele. Haridus peab kaasa aitama vastastikusele mõistmisele, sallivusele ja sõprusele kõigi rahvaste, rasside ja usurühmade vahel ning edendama Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni tegevust rahu säilitamisel.“

Šariaadiga on keelatud muslimitele õpetada või nende seas levitada islami põhitõdedega vastuolus olevat. Sallivus mittemoslemite suhtes ja võrdsus erinevate uskude vahel on välistatud islami ülimuslikkuse põhimõttega. Saudi Araabia „konstitutsiooniks“ oleva alusseaduse punkt 13 sätestab: „Hariduse eesmärgiks on noortes islamliku õpetuse istutamine/juurutamine“.¹⁰⁵

Artikkel 27:

„1) Igaühel on õigus vabalt osa võtta ühiskonna kultuurielust, nautida kunsti ja saada osa teaduse edusammudega kaasnevatest hüvedest. 2) Igal inimesel on õigus teaduslikest töödest, kunsti- ja kirjandusteostest, mille autoriks ta on, tulenevate mittevaraliste ja varaliste huvide kaitsele.“

Šariaadi järgi on muslimitel keelatud osavõtt islami põhiväärtusele vastu minevatest kultuurielu avaldumisvormidest või üldse sellise kultuuri viljelemine islamimaailmas.

¹⁰⁵ يهدف التعليم إلى غرس العقيدة الإسلامية في نفوس النشء

Ka mitmed teised „ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni“ punktid lähevad osaliselt või kaudselt vastuollu šariaadiga, näiteks:

Artikkel 11:

„Kedagi ei või süüdi mõista teo või tegevusetuse eest, mis selle toimepanemise ajal kehtinud riigisisese või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud süütegu. Samuti ei või kohaldada raskemat karistust kui süüteo toimepanemise ajal ettenähtu.“

Islami seadust võib tõlgendada ka viisil, et kuna üksikindiviidile religiooni küsimustes on šariaat isikupõhine, st kehtib iga muslimi suhtes hoolimata tema asukohast, siis raskemate „kuritegude“ nagu islamist loobumine, islami solvamine jt tõsiste islamivastaste tegude eest on muslimitel õigus patustajaid karistada kõikjal maailmas, mitte ainult islamimaailmas, vaid ka šariaadi voli alt väljapoole jäävates piirkondades. Siiski, sellises seisukohas pole tänapäeva islamiõpetlastel üksmeelt.

Artikkel 20:

„Igaühel on õigus rahumeelselt koguneda ja vabalt ühineda“

See ei kehti šariaadi järgi islamit kahjustavate tegevuste suhtes.

Artikkel 21:

„1. Igaühel on õigus kas vahetult või vabalt valitud esindajate kaudu võtta osa oma riigi valitsemisest. 2. Igaühel on õigus võrdsetel alustel pääseda oma riigi avalikku teenistusse. 3. Avaliku valitsusvõimu aluseks peab olema rahva tahe; see tahe peab avalduma perioodilistes ja tõelistes valimistes, mis tuleb läbi viia üldise ja võrdse valimisõiguse alusel salajase hääletamise teel või muul vaba valimisõigust tagaval hääletusviisil.“

Osades šariaadiriikides, näiteks Iraanis, laienevad sellised õigused naistele ja mittemuslimitele, kuid sunniitlikes tõsiusklikes riikides nagu Saudi Araabia ei kehti nimetatud põhimõtted ei naistele ega mittemuslimitele.

Šariaadis sisalduva islamiülimuslikkuse tõttu on islamiriikidel raskendatud ka järgnevate majandust, sotsiaalset elu ja ühiskonda käsitlevate punktide omaksvõtt:

Artikkel 22

„Igaühel on ühiskonna liikmena õigus sotsiaalsetele tagatistele, samuti on tal õigus riiklike jõupingutuste ja rahvusvahelise koostöö kaudu, arvestades iga riigi elukorraldust ja ressursse, kasutada tema inimväärikuse ja isiksuse vabaks arenguks vajalikke majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi.“

Kuid islamiriikides toimib majandus, ühiskond kui ka kõik muu šariaadi normide järgi. Sätestab ju näiteks Saudi Araabia „konstitutsiooni“ 17. punkt, et majandus saab toimida vaid

vastavalt islamiühiskonna aluse, šariaadi, alusnõuetele.¹⁰⁶

Artikkel 28:

„Igal inimesel on õigus nõuda sellist sotsiaalse ja rahvusvahelise elu korraldust, mis võimaldab selles deklaratsioonis sätestatud õigusi ja vabadusi täies ulatuses kasutada.“

Ka sellise põhimõtte toimimine on välistatud islamiseaduse poolt.

Artikkel 29:

„Oma õiguste ja vabaduste kasutamisel peab iga inimene alluma vaid sellistele seadusega sätestatud piirangutele, mille eesmärk on tagada teiste inimeste õiguste ja vabaduste tunnustamine ja austamine ning moraalist, avalikust korrast ja üldise heaolu õigustatud nõuetest kinnipidamine demokraatlikus ühiskonnas.“

Šariaadiga aga on ka tänapäeval sätestatud naiste segregatsiooni nõue avalikkuses, samuti on teiseusksete osavõtt ühiskondlikust elust tugevasti piiratud.

Seega võib kokkuvõtteks tõdeda, et 30-st „ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni punktist“ on 21 otseselt vastuolus šariaadi põhimõtetega. Teisiti öelduna 2/3 sellest, mida maailm praktikas või vähemalt teoorias peab üldhumanistlike inimõiguste postulaatideks, on välistatud islami aluspõhimõtetes.

4.2. Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvaheline pakt¹⁰⁷.

„Šariaadi tugisambad“ Saudi Araabia ja Araabia Ühendemiraadid, nagu ka islamiriigid Oman ja Malaysia pole seda 31-st punktist koosnevat pakti allkirjastanud, ratifitseerimisest rääkimata (ülejäanud kõrvalhoidjad on parkümmend ÜRO-s häältemüügist elatuvat Okeania väike-/protoriiki ja paar Musta Mandri õnnetust). Arvatavasti on nimetatud islamiriikide poolt allkirjastamisest keeldumise põhjuseks paktis religioosset diskrimineerimist vastustavad punktid, mis mitte kuidagi ei sobi kokku šariaadi seisukohtadega teiseusuliste suhtes. Peamised šariaadiga vastuollu minevad artiklid on:

„2.2. Käesolevast paktist osavõtavad riigid kohustuvad garanteerima, et paktis väljakuulutatud õigusi teostatakse ilma igasuguse diskrimineerimiseta rassi, nahavärvuse, soo, keele, religiooni, poliitiliste või muude tõekspidamiste, rahvusliku või sotsiaalse päritolu, varandusliku seisundi, sünni või mõne muu asjaolu põhjal.“

Nagu ülal selgus, on islamisse sisse kirjutatud usupõhine diskrimineerimine mitte-moslemite suhtes, mis avaldub nii islami alustekstides kui ka nende põhjal koostatud šariaadis.

„3. Käesolevast paktist osavõtavad riigid kohustuvad tagama meestele ja naistele võrdse õiguse kasutada kõiki käesolevas paktis ettenähtud majanduslikke, sotsiaalseid

¹⁰⁶ النظام الأساسي للحكم في المملكة العربية السعودية

¹⁰⁷ Inglisekeelne originaaltekst <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx> ; eestikeelne tõlge Majanduslike, sotsiaalsete ... 2008.

ja kultuurialaseid õigusi.“

Sugudevaheline võrdsus on islami seisukohalt otseses vastuolus Kõikvaelise Allahi sõnumi ja selle põhjal kujundatud seadusega.

„10.3 Erilisi abinõusid tuleb rakendada kõigi laste ja noorukite kaitseks ning abistamiseks ilma igasuguse diskrimineerimiseta perekondliku päritolu või mõne muu tunnuse alusel.“

Islami õigus teeb vahet ka muslimite ja teiseusksete lastel, viimastele vähem õigusi andes.

Problemaatilised on ka punktides 13 ja 15 sisalduvad haridus-, kultuuri- ja teadusvabaduse põhimõtted ning eri religioonide koostöö, mis otseselt vastanduvad šariaadile.

Problemaatiline on ka punktis nr 18 viide „ÜRO Inimõiguste Üldeklaratsioonile“, millisele dokumendile islamimaailm alternatiive otsib, nagu allpool selgub.

4.3. Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt¹⁰⁸

Sama probleemne on šariaadil põhinevatel islamiriikidele „Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt“, mille 53-st punktist on tosinkond sellist, mis propageerivad religioonideülest inimeste võrdsust ja sugudevahelist pariteeti, vastanduvad šariaadi aluspõhimõtetega. Seda pakti oleks täiesti võimatu kuidagi ühildada islami seisukohtadega. Seega pole juhtivad šariaadiriigid nagu Saudi Araabia ja Araabia Ühendemiraadid, nagu ka Oman, Malaisia ning Singapur, pakti allkirjastanud. Osad islamiriigid, näiteks Pakistan, keelduvad tunnustamast pakti osasid punkte (ülejäanud allkirjastamisest loobunud on kas Okeania väikeriigid või siis paariariik Birma).

Peamiseks probleemiks šariaadi seisukohalt on nõue mitte teha vahet usutunnistuse põhjal:

„2.1. Iga käesolevast paktist osavõttev riik kohustub austama ja tagama kõikidele tema territooriumil asuvatele ja tema jurisdiktsioonile alluvatele isikutele õigused, mida tunnustab käesolev pakt, tegemata mingit vahet rassi, nahavärvuse, soo, keele, usutunnistuse, poliitiliste või muude tõekspidamiste, rahvusliku või sotsiaalse päritolu, varandusliku seisundi, sünni või mõne muu asjaolu põhjal.“

Samasugune ületamatu takistus on nõue kohelda võrdselt mehi ja naisi, mis islami seisukohalt on võimatu:

„3. Käesolevast paktist osavõtavad riigid kohustuvad tagama meestele ja naistele võrdse õiguse kasutada kõiki käesolevas paktis ettenähtud kodaniku- ja poliitilisi õigusi.“

Täielikus vastuolus islamiga on artiklid 18-19, mis sätestavad igal inimese õiguse,- mõtte,- südametunnistuse- ja usuvabadusele ning arvamusevabadused, kõik see on šariaadi kohaselt täielik nonsens, sest täieõiguslikud on vaid meessoost muslimid.

¹⁰⁸ Originaaltekst <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> ; Eestikeelne tõlge **Kodaniku- ja poliitiliste...** 2008.

Vastuolus šariaadiga on ka artikkel 25, mis sätestab iga inimese võimaluse võtta osa riigivalitsemisest (islamis on see lubatud vaid muslimitele) nagu ka artikkel 26, mis sätestab võrdsuse seaduste ees. Nagu ülal selgus, ei pea šariaat teiseuskseid muslimitega võrdseteks subjektideks seaduse ees.

Kuid paktis leidub veelgi sellist, mille tunnustamist šariaadipatroon Saudi Araabia ega selle vahhabiitlikud klientriigid endale lubada ei saa:

- Punkt 6 viitab surmanuhtluse keelamisele südametunnistuskuritegude ja usust taganemise eest: šariaat aga, nagu ülal nähtus, peab usust taganemist suurimaks inimese sooritataavaks kuriteoks.
- Punktis 7 sätestatu on samuti otseselt vastuolus šariaadis kohaldatavate karmide karistustega ihuliikmete amputeerimise näol:
„Kellegi suhtes ei või rakendada piinamist või julma, ebainimlikku, tema väarikust alandavat kohtlemist või karistust“.
- Nagu ka punktis 8.1 sisalduv, et „kedagi ei tohi pidada orjuses; orjus ja orjakaubandus ükskõik millisel kujul on keelatud“ – orjapidamine kuulub šariaadiga sätestatu põhjal islami alusõiguste hulka.
- Artikkel 12 inimeste vabast liikumisest on täielikus vastuolus šariaadiga, vaba liikumise põhimõte ei kehti naiste puhul, kes kodust võivad lahkuvad vaid meessoost saatja/eeskostja loal/seltsis.

V. ISLAMIMAAILMA ALTERNATIIV INIMÕIGUSTELE „ISLAMI-INIMÕIGUSTE“ NÄOL

Tulenevalt viimasel poolsajandil aset leidnud šariaadi väekast tagasitulekust ning selle täielikust kokkusobimattusest üleilmselt tunnustatud inimõiguste põhiseisukohtadega, on muhameedlik maailm asunud looma alternatiivset käsitlust „islami-inimõiguste“ näol. Keskseks argumentiks on arutluskäik, et üldhumanistlikke inimõigusi tuleb vaadelda iga tsivilisatsiooni ajalooliste ja kultuuriliste väärtuste kontekstis ehk ei eksisteeri kõigile inimestele omaseid alusväärtusi.

Esimesed sammud islamimaailmas oma „islami-inimõiguste“ kontseptsiooni kujundamise teel astuti šariaadi tagasitoomisega ühiskondlik-poliitilisse ellu. Need algasid sedamaid pärast ÜROs 1948. a vastu võetud „ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooniga“. 1947. a loodud Pakistani riigi konstitutsiooniline assamblee võttis 12.03.1949 vastu „Eesmärkide Resolutsiooni“ (The Objectives Resolution) – esimese tänapäevase islamiriigi mudelkonstitutsiooni. Selles kuulutati ülemvõimu kuulumist Allahile, kes selle delegeerib Pakistani riigivõimule ning sätestati, et ühiskondlik korraldus järgib šariaadi norme. Nimetatud dokument sai järgnevate arvukate Pakistani konstitutsioonide lahutamatuks osaks.¹⁰⁹

Pakistani Eesmärkide Resolutsioon oli eeskujuks ka 1952. a. Muslimite Vennaskonna 103-punktilisele konstitutsiooniprojektile, mille motoks oli hüüdlause: „Koraan on meie konstitutsioon.“¹¹⁰ „Eesmärkide Resolutsioon“ oli eeskujuks ka ülemaailmse islamiliikumise Hizb ut-Tahrir 1953. a kavandatud kalifaadi-laadse islamiriigi konstitutsiooniprojektile¹¹¹.

Kuid inimõigustevastane hiiliv pealetung arenes ka teistes piirkondades, 1978. a esitas islamimaailma vaimne keskus, Kairos asuv al-Azhari ülikool, põhjaliku islamistliku konstitutsiooniprojekti eelnõu, mis kõiki üksikisiku vabadusi käsitleb šariaadi normidest lähtuvalt.¹¹²

Esimesed avalikud ja kompromissitud rünnakud „ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni“ vastu toimusid vastloodud Iraani Islamivabariigi poolt 1980. aastate alguses ÜROs – nõuti islami eripära tunnustamist ning sarjati Läänemaailma poolt muslimitele judeo-kristliku traditsiooni ilmaliku interpretatsiooni pealesurumist.

„(Iraani) delegatsiooni arvates pole inimõiguste kontseptsioon piiratud „ÜRO Inimõiguste ülddeklaratsiooniga“. Inimene on Jumala looming ning inimväärikust ei saa taandada sekulaarsete normide kogumiks. [...] Inimõiguste ülddeklaratsioonis sisalduvad teatavad põhimõtted tuleb ümber vaadata. Iraan ei tunnusta mitte ühtegi

¹⁰⁹ Tekst ja selle analüüs, mille lõpus jõutakse järeldusele selle dokumendi religioosset fanatismi õhutatavast olemusest vt **Parveen** 2012. Dokumenti kiitev sissejuhatus, selle originaalteksti fotokoopiaid ja vastuvõtmisega kaasnenud sõnavõetud juhtivate toonaste Pakistani poliitikute poolt **The Objectives** ... 2009.

¹¹⁰ Muslimi Vennaskonna konstitutsiooniprojektiga seoses vt **Mitchell** 1993: 260 – 294.

¹¹¹ **Nabhānī** 1953. Inglisekeelne tõlge: **Nabhānī** 1998.

¹¹² Selle 12-leheküljelise dokumendi fotokoopia on alla laetav aadressil <http://www.tahrirdocuments.org/wp-content/uploads/2011/07/مشروع-الدستور-الإسلامي.pdf> pealkirjaga tiitellehel مشروع الدستور الإسلامي; selle ingliskeelne tõlge on internetis <http://www.tahrirdocuments.org/2011/07/the-project-for-an-islamic-constitution-the-distinguished-al-azhar-academy-for-islamic-research/>; üksikindiviidi šariaadiga sätestatud vabadused araabiakeelses dokumendis lk. 5-6 artiklid 28-43.

teist autoriteeti Kõikvõimsa Jumala [st Allahi] kõrval ega mitte ühtegi õigustraditsiooni islami õiguse kõrval. Nagu (Iraani) delegatsioon on juba avaldanud Peaassamblee kolmekümne kuuendal istungil, on kõik islamiga vastuolus olevad rahvusvaheliste organisatsioonide konventsioonid, avaldused ja resolutsioonid õigustühised Iraani Islamivabariigis. [...] Inimõiguste ülddeklaratsiooni, mis esindab ilmalikku arusaama judeo-kristlikust traditsioonist, ei saa ellu viia muslimite poolt ning see ei vasta Iraani Islamivabariigis tunnustatud väärtuste süsteemiga; eelnimetatud põhjusel ei kohku (Iraan) Inimõiguste ülddeklaratsiooni põhimõtete rikkumisest juhul, kui on sunnitud valima jumaliku õiguse ja ilmaliku konventsiooni vahel.¹¹³

5.1. Islami-inimõiguste tekstid

5.1.1. Universaalne islamideklaratsioon inimõigustest

Esimeseks islamimaailmas vastu võetud „islami-inimõiguste“ dokumendiks oli kõlava nimega „Universaalne/Üldine islamideklaratsioon inimõigustest“ (*Universal Islamic Declaration of Human Rights*).¹¹⁴ Teksti koostasid Saudi Araabia, Pakistani, Egiptuse jt islamimaailma juhtivad õigusteadlased ning deklaratsioon võeti vastu Muslimite Maailmaliiga (*Muslim World League*) Läänes asuva käepikenduse Euroopa Islaminõukogu (*Islamic Council of Europe*) poolt Pariisis 19.09.1981.

Tegu on inimõiguste paroodiaga islamistlikus kastmes, terminitega manipuleeriva ja ka inglise keelde teadlikult eksitavana tõlgitud dokumendiga, milles „islami-inimõigused“ põhinevad kolmeerandsajal koraanikohal ja u 50 viitel sunnale ja prohvet Muhammadi eluloole. Sellest kujunes „islami-inimõiguste“ tüüp-tekst, mis sai järgnevatele eeskujuks nii sisult kui ka vormilt.

Sissejuhatuses kiidetakse islamit rõhutusega, et koostatud dokument põhineb Koraanil ja sunnal.¹¹⁵ Järgnevas 23 artiklis esitatakse šariaadi norme üldhumanistlike inimõigustena, justkui need oleks vastavuses „ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooniga“, samas kui kogu dokumendi araabikeelne originaaltekst erineb tunduvalt ingliskeelsest¹¹⁶, kus araabiakeelne شريعة -*sharī'a* (šariaat) on asendatud eksitava sõnaga *Law*. Esineb ka muid manipulatsioone, millest alljärgnevalt juttu tuleb.¹¹⁷

Artikkel 1 ingliskeelsest tekstist tõlgituna kõlab:

„Inimelu on püha ja puutumatu ning tuleb teha kõik jõupingutused selle kaitsmiseks, mitte kedagi ei tohi vigastada ega surmata välja arvatud Seaduse poolt määratuna“.

¹¹³United Nations ... 1984.

¹¹⁴Universal Islamic ... 1981.

¹¹⁵ Tänapäeva islamintellektuaale ja õpetlasi Mohammad Arkoun (1928-2010) juhtis tähelepanu asjaolule, et kõigi dokumendi 23 artikli sisu ja mõte on võetud Koraanist ja sunnast **Arkoun** 1994:106.

¹¹⁶Näiteid araabia- ja ingliskeelse teksti erinevustest vt **Dacey; Koproske** 2008: 5-6.

¹¹⁷ Araabiakeelne tekst <http://demokratiaweb.org/drupal/content/الإعلان-الإسلامي-لحقوق-الإنسان> Ingliskeelne tekst http://www1.umn.edu/humanrts/instree/islamic_declaration_HR.html, koos viidetega kasutatud koraanikohtadele <http://www.alhewar.com/ISLAMDECL.html>.

Õeldu tegelik olemus selgub aga araabiakeelse originaalteksti põhjal, kus sõna „seadus“ asemel on *sharī‘a* – šariaat.¹¹⁸ Seega ingliskeelne lausung „*In particular no one shall be exposed to injury or death, except under the authority of the Law*“ tähendab tegelikult seda, et šariaadile tuginedes karistavad „islami-inimõigused“ surmaga selliste „kuritegude“ eest nagu islamist loobumine, teiste religioonide propageerimine, „prohveti solvamine“ jt „islami-vastaste kuritegude“ eest, nagu seda ju šariaat ühemõtteliselt nõuab.

Samasugust manipulatsiooni kujutab endast artikkel 2¹¹⁹, mis inglise keelest tõlgituna kõlab: „Inimene sünnib vabana. Tema vabadust ei tohi piirata välja arvatud võimude poolt seadusele tuginedes.“

Sõna „seadus“ on araabiakeelses algversioonis jällegi šariaat – kuid on ju teada, et šariaat peab täielikult vabaks vaid islamiusku mehi. Sarnased manipulatsioonid jätkuvad artiklis 3¹²⁰, mille ingliskeelne tekst kuulutab: „Kõik isikud on Seaduse ees võrdsed omades seaduse ees võrdseid võimalusi ja kaitset“, kuid araabiakeelses originaalis on „seaduse“ asemel jällegi „šariaat“, see aga teeb vahet muslimitel kui esimese sordi kodanikel ja kõigil ülejäänutel kui teise sordi inimestel.

Samas vaimus jätkub kogu dokument, kus ingliskeelse „seaduse“ (*Law*) asemel tegelikult peetakse silmas šariaati, järgides seega islamis sätestatud inimeste jagamist täieõiguslikeks muslimiteks ja teisejärgulisteks mitte-muslimiteks.

Vähemuste õigusi sätestavas artiklis 10.a lisandub uus, teoloogiline tõeväänamine:

„Koraani põhimõte „pole sundi religioonis“ määrab mitte-muslimite vähemuse religioossed õigused.“¹²¹

Siin viidatakse koraanikohale 2:256, mis tõepoolest sätestab „Pole sundi religioonist“, kuid islamiõpetlaste üksmeelsel arvamusel peetakse nimetatud ajaadiga silmas vaid islamile poliitiliselt alluvaid *dhimmisid*, kellele nende kuulekuse korral tõepoolest ei tohi islamit peale suruda, kuid samas kehtivad kõik teise klassi kodanikeks muutvad ranged piirangud.

Artikkel 12 järgi on sõna- ja mõttevabadus allutatud täielikult šariaadile, kusjuures araabiakeelne originaal erineb tunduvalt ingliskeelsest, olles ühemõtteliselt šariaati kõige aluseks seadev hägusa tähendusega ingliskeelse kõrval.¹²²

Ingliskeelse teksti tõlge:

„Igal inimesel on õigus väljendada oma mõtteid ja veendumusi seni, kuni ta jääb

¹¹⁸ الحياة مقدسة وهي مكفولة لكل إنسان ويتعين الحرص على حمايتها كما لا يجوز إزهاق الأرواح من دون مسوغ شرعي

¹¹⁹ Man is born free. No inroads shall be made on his right to liberty except under the authority and in due process of the Law.

¹²⁰ 3a: All persons are equal before the Law and are entitled to equal opportunities and protection of the Law.
3c: No person shall be denied the opportunity to work or be discriminated against in any manner or exposed to greater physical risk by reason of religious belief, colour, race, origin, sex or language.

¹²¹ 10a: The Qur'anic principle "There is no compulsion in religion" shall govern the religious rights of non-Muslim minorities.

¹²² Araabiakeelne لكل إنسان الحق في التعبير بحرية عن رأيه بما لا يتعارض مع المبادئ الشرعية. ولا يحق لأي كان نشر المنكر أو نشر ما ينشأ بالنية بالتشهير بالغي , يتعرض للأدب العامة أو ما يحض على الافتراء أو الإساءة أو بث النية بالتشهير بالغي
express his thoughts and beliefs so long as he remains within the limits prescribed by the Law. No one, however, is entitled to disseminate falsehood or to circulate reports which may outrage public decency, or to indulge in slander, innuendo or to cast defamatory aspersions on other persons.“

seadusega sätestatud piiridesse.¹²³

Araabiakeelse originaali tõlge:

„Igal inimesel on õigus vabalt väljendada oma arvamust selles, mis ei lähe vastuollu šariaadi põhimõtetega.“¹²⁴

Ja ka kogu ülejäänud tekst on allutatud šariaadi põhimõtetele – artiklid 19 ja 20 kinnitavad šariaadiga sätestatud islamliku pereelu põhimõtteid ja naiste allumist meestele, vaba liikumine (artikkel 23) toimub vastavuses islami põhimõtetele, majanduselu (artikkel 15) saab toimida vaid islami põhimõtetele nagu ka peab sellele alluma kogu ühiskondlik elutegevus (artiklid 11 ja 14).

Kuna 1980. aastateks olid inimõigused saanud vägevaks ideoloogiliseks relvaks, millest ka šariaadiriigid rahvusvahelisel areenil loobuda ei saanud, siis pole imeks panna islamimaailma teadusajakirjade püüdlust „Üldist islamideklaratsiooni inimõigustest“ kujutada kooskõlas olevana üldiste inimõigustega.¹²⁵ Veelgi enam, seda peetakse eeskujuks kogu inimkonnale,¹²⁶ kuid tekstis leiduvaid puudujääke ja manipulatsioone mainimata.

Väljaspool islamimaailma ilmunud kiitus sellisele inimõiguste alasele manipulatsioonile ilmestab aga vahhabiitlike naftarahadega toimuvat mõjutustegevust teaduse valdkonnas. Näiteks Saudi Araabia finantsilisel toel islamit kiitva nimeka USA islamoloog John Esposito (sünd 1940)¹²⁷ koostatud „*The Oxford Dictionary of Islam*“ on „Üldisele islamideklaratsioonile inimõigustest“ antud positiivne hinnang.¹²⁸

Õnneks tuleb tunnistada, et vähemalt inimõiguste küsimuses pole lääne teadlaste südametunnistus müügiks ning kritiseeritakse „Üldise islamideklaratsiooni inimõigustest“ silmakirjalikkust ja absurdi, seda nii islamoloogide kirjutistes,¹²⁹ inimõiguste üldistes käsitlustes,¹³⁰ mis aga peamine, nii läänes kui islamimaailmas elavate ühiskonnategelaste ja inimõiguslaste poolt. Näiteks *International Humanist and Ethical Union*'i presidendi Roy

¹²³ Every person has the right to express his thoughts and beliefs so long as he remains within the limits prescribed by the Law.

¹²⁴ Araabiakeelne. لكل إنسان الحق في التعبير بحرية عن رأيه بما لا يتعارض مع المبادئ الشرعية.

¹²⁵ Näiteks katse näidata dokumendis sisalduvate põhimõtete osalist ühildumist ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooniga naisküsimuses vt Malaysia Islamiteaduste Ülikooli šariaaditeaduse lektori kirjutis: **Suhaila** 2012.

¹²⁶ Euroopas elavate muslimite noorteorganisatsiooni Forum of European Muslim Youth and Students Organisations (FEMYSO) 2003. a Euroliidu rahastamisel välja antud raportis **Human Rights -**

The contribution ... 2003 leheküljel 55 öeldakse:

„The Universal Islamic Declaration of Human Rights was prepared according to the Qur’ân and Sunnah so this contains what God gave us, humankind. It is not only for Muslims but for all human beings all over the world (as God created Adam and from him Eve and we are descending from them). This declaration is a résumé prepared by the scholars, to let people know that Islam respects their Human Rights whether Muslim or not and these Human Rights are so similar to those declared by the UN.“

¹²⁷ Espositost Saudi Araabia huvide kaitsel USA akadeemilistes ringkonades vt **John Esposito – Defening ...**

¹²⁸ **Esposito** 2003: 328.

¹²⁹ Põhjalik ja pädev kriitika selle dokumendi ja inimõiguste küsimuse kohta üldiselt on religioonide-vahelise suhtluse nimekaimalt uurijalt vt **Waardenburg** 2002: 171-179, juhtides tähelepanu araabiakeelse originaalteksti ja tõlke erinevustele ja viimaste apologetilisele iseloomule, peatub pikemalt nendel erinevustel (lk 173) ning kriitiliselt analüüsib järgnevalt (lk 174-179) dokumendi mitte-vastavust inimõiguste põhialustele.

¹³⁰ **Brems** 2001: 259 üldine hinnang dokumendile ja inimõigustele islamis laiemalt on antud sõnastusega:

„The overall message of the UIDHR is, that Islam can be pro human rights, but only to the extent that human rights are pro islam.“

Browni hävitaval hinnangul on „Universaalse islamideklaratsiooni inimõigustest“ puhul tegemist oksüümoroniga.¹³¹

See islamiülimuslikkusest pakatav dokument sai järgnevate „islami-inimõiguste“ dokumentidele mitte ainult üldiseks eeskujuks, vaid ka sisuliseks aluseks. Kuid tulenevalt nimetatud tekstile osaks saanud rahvusvahelisest kriitikast toimub järgnevates „islami-inimõiguste“ tekstides sõnastuse suurem hägustamine, samas tegemata sisulisi järeleandmisi põhiseisukohale – inimõigused saavad islamimaailmas põhineda vaid šariaadi põhimõtetel. Alljärgnevalt on antud ülevaade peamistest „islami-inimõiguste“ tekstidest.

5.1.2. Araabia rahvuse inimolendite ja rahvaste õiguste deklaratsioon (*The Project for The Declaration of the Rights of Human Beings and Peoples in the Arab Nation*)

5.-12.12.1986 Syracuse linnas Itaalias peetud Araabia riikide ühiskondlike ja poliitiliste tegelaste inimõiguslase konverentsi tulemusel koostati 65 artiklist koosnev dokument nimega *The Project for The Declaration of the Rights of Human Beings and Peoples in the Arab Nation*,¹³² mis sissejuhatuses neab Iisraeli ja kiidab islamit ning märgib, et selle aluseks on võetud 1981. a „Üldine Islamideklaratsioon Inimõigustest“.

Ehk ei peakski sellel vähetuntud ning suurema avaliku vastukaja ja mõjuta jäänud tekstil pikemalt peatuma, kuid eelneva tekstiga võrreldes avalduvad siin mitmed uued manipulatsioonid ja vassingud, mida hilisemad ja üle maailma kuulsaks saanud „islami-inimõiguste“ tekstid aluseks võtavad. Kui eelmises vaadeldud araabiakeelses tekstis on kõikjal kasutatud sõna šariaat (*sharī'a* شريعة - islami seadus), siis siin on see kõikjal asendatud sõnaga *qānūn* (قانون - lihtsalt „seadus“), vahel aga šariaadi ühte alaliiki *hudūd* kasutades. Kuid sellisest sõnamängust hoolimata ei tehta siingi mitte vähimaidki järeleandmisi šariaadi ja islamiülimuslikkuse kohalt. Artiklite alguses loetletakse pikalt vabadusi/õigusi, kuid artiklite lõpus järgneb eelnevalt öeldut šariaadi raame suruv lausung, et nimetatud vabadus/õigus peab olema „vastavuses seadusega“, st šariaadiga.

Olgu siinkohal toodud vaid paar näidet tekstis esinevatest manipulatsioonidest.

Sissejuhatav artikkel 1 algab eelmises tekstis esinenud trikitamistega: „Igal inimesel, kus tema ka ei asuks, on õigus tema isiksuse tunnustamiseks vastavalt seadusele.“¹³³ Kasutatud *al-qānūniyya* märgib šariaati. Inimolendi, tema vabaduste ja õiguste käsitus on siin seega šariaadipõhine, mida püütakse hägustada kasutades sõna „seaduslikkus“.

Artikkel 2 jätkab selliste vassingutega: „Õigus elule on tagatud seaduse kaitsega.“¹³⁴ Kuidas ja kelle elu islami seadus kaitseb, selgus eelnevalt *dhimmi*-temaatikast.

Ja nõnda terminile *qānūn* tuginedes edasi – artikkel 9 sätestab alguses: „Kõigile on

¹³¹ Islamic Human Rights Schemes are clearly not universal since they introduce specifically religious criteria into the political sphere. A Universal Islamic Declaration of Human Rights is an oxymoron.
<http://iheu.org/content/statement-commission-human-rights> .

¹³² Araabiakeelne tekst <http://www1.umn.edu/humanrts/arab/arab-draft.html> , ingliskeelne tõlge sellest on mulle teadmata.

¹³³ لكل إنسان أينما وجد، الحق في أن يعترف بشخصيته القانونية

¹³⁴ الحق في الحياة مضمون بحميه القانون

kindlustatud usu- ja mõttevabadus“ ja „igaühel on õigus oma usku väljendada üksi või koos.“ Kuid artikli lõpuosast selgub, et öeldu surutakse islami seaduse Prokrustese sängi lausungiga: „Vastavalt seadusele ja *hudūd* karistusseadustiku piiridele“¹³⁵.

Teisteski punktides käsitletakse peamisi inimvabadusi ja -õigusi rangelt šariaadi raames, kuid nii otse välja ütlemata. Näiteks artikkel 10, mille esimene punkt sätestab kõigi inimeste arvamus- ja sõnavabaduse ning piiranguteta informatsiooni omandamise ja levitamise võimalused. Kuid artikli teine punkt surub öeldu rangelt šariaadi raamesse sõnastusega, et kõik peab olema vastavuses „seaduse (*qānūn*)“ ja karistusseadustikuga (*hudūd*).“¹³⁶

5.1.3. Kairo deklaratsioon inimõigustest islamis

„Islami-inimõiguselased“ pingutused kulmineerusid 05.08.1990 neljakümne viie islamiriigi vastu võetud dokumendiga „Kairo Deklaratsioon inimõigustest islamis“ (*The Cairo declaration on human rights in Islam* – tekstis edaspidi „Kairo Deklaratsioon“).¹³⁷ Sarnaselt eelnevatele allutab seegi inimõigused rangelt islami ideaalidele, mistõttu pälvis küll avalikkuses ja teaduskirjanduses muslimitelt kiitust,¹³⁸ veel enam aga teravat kriitikat inimõiguslastelt,¹³⁹ rahvusvahelise õiguse asjatundjatel¹⁴⁰ ja islamoloogidelt.¹⁴¹

„Kairo Deklaratsioon“ on üks mõjukaimaid ja enim viidatavaid „islami inimõiguste“ dokumente rohkem kui tosina samalaadse hulgas. Teistega võrreldes varjab see kõige vähem oma olemust ning asub islamlikke väärtusi lauprünnakuga peale suruma, ei hoiduta ka selle

¹³⁵ 1- حرية العقيدة والفكر مكفولة للجميع -

2- لكل إنسان الحق في إظهار دينه أو عقيدته بممارسة شعائره الدينية والتعبيد والتعليم بمفرده أو مع جماعة وذلك دون إخلال بحقوق الآخرين وحرياتهم. ولا يجوز فرض أية قيود على هذا الحق إلا بموجب قانون وفي أضيق الحدود.

¹³⁶ لكل إنسان الحق في حرية الرأي والتعبير عنه ويشمل هذا الحق حريته في البحث والحصول على المعلومات والأفكار وتلقيها ونقلها - 1- ونشرها بجميع الوسائل دون تقيد بالحدود الجغرافية.

2- لا يجوز وضع قيود على ممارسة هذه الحقوق إلا بموجب القانون وفي أضيق الحدود وبخاصة من أجل احترام حقوق الآخرين وحرياتهم.

¹³⁷ Avaldati kolmes keeles (araabia, inglise ja prantsuse) Islami Koostööorganisatsiooni poolt: **The Cairo declaration** ... 1990. Araabiakeelne tekst internetis <http://www1.umn.edu/humanrts/Arab/a004.html> ; ingliskeelne tõlge www.isesco.org.ma/pub/Eng/humanrights/page7.htm ja <http://www.oic-oci.org/english/article/human.htm> . Selle poliitkorrektne ülevaade: **The Tandem Project**.

¹³⁸ **Mihrpūr** 2001: see küll tunnistab, et dokument erineb ÜRO Inimõiguste hartast oluliselt usuvabaduse küsimuses, ning püüab sellist asjaolu ka lk 136-137 ka põhjendada ning annab oma kirjutise lõpus mõista, et Kairo Deklaratsioon on täiuslik ja inimõigusi paremini kaitsev kui ÜRO inimõiguste harta:

„In fact, the Cairo Declaration of Human Rights in Islam is an attempt to show the identity of Islam at the international plane and to introduce Islamic stance towards human rights. As is seen in this brief survey, there are not fundamental differences as to the human rights set forth in the Islamic Declaration and the Universal Declaration. Some rights are ignored in the Universal Declaration, which are dealt with in the Islamic Declaration. And there are subtleties in the Islamic Declaration, which help further expand the spiritual aspects of human life“ (**Mihrpūr** 2001:142).

¹³⁹ **Encyclopedia of Human Rights**. 2009: 240-41. **Islam and Human Rights** ... 2008: 53-54. Terava kriitikaga islamimaailma inimõigustealaste dokumentide aadressil nende kokkusobimatuse pärast inimõiguste põhialustega esines Nobeli Rahupreemia laureaat iraanlanna Shirin Ebadi oma kõnes Tübingenis 2005. a, kus ta „Kairo Deklaratsiooni“ kohta ütleb:

„But it would be wrong to perceive this Declaration as a counterpart to the Universal Declaration of Human Rights. Because if Muslims wish to exclude themselves from the applicability of the Universal Declaration of Human Rights with the excuse that they are Muslims and set up their own rules based only on their religion (which is based on the interpretation of Islamic states), then they would naturally also have to grant the same right to other religions.“ (**Global Ethic Lecture** ... 2005).

¹⁴⁰ **Brems** 2001: 259-66. **Guichon** 2007: 167-196.

¹⁴¹ **Mayer** 2005: 13-14.

tõlgetes inglise ja prantsuse keelde sõna „šariaat“ kasutamisest.

Vaid dokumendi alguses leidub hämamist, kus see kuulutab vägagi paljulubavalt artiklis 1.a kõik inimesed „võrdseteks Aadama lasteks“, kel „ei tehta vahet ei nahavärvi, rassi, keele ega religiooni põhjal“. Sellele järgneb aga: „Kuid õige usutunnistus on sellise auväarsuse kasvu garant inimkonna täiustumise teel,¹⁴² kus „õige usutunnistus“ märgib vähemalt arabi keelses kontekstis islamit. Sama häguselt kõlab artikkel 1b, mis alguses kinnitab jällegi täielikku võrdsust inimeste vahel, kus ainsaks eelistusandvaks omaduseks on „siivus/voorus Looja ees,¹⁴³ mis aga islami kontekstis tähendab muslimiks olemist.

Artiklis 2 sätestatakse inimelu ülim pühadus, kuid jällegi vastavalt šariaadi normidele.¹⁴⁴

Artiklis 6.a määratletakse naiste õigused, šariaati otseselt mainimata kinnitatakse selle peamised sätted õrnema sugupoolega seoses, nimelt kuulekus mehele ja allumine:

„Naine on mehele võrdne inimväärikuselt, tal on omad õigused ja kohustused, tal on oma ühiskondlik identiteet ja majanduslik sõltumatus ning õigus säilitada oma nimi ja päritolu;

6b) mees vastutab pere ülalpidamise ja heaolu eest.“

Ka kogu ülejäänud tekst on islamiülimuslik. Tüüpiliseks näiteks olgu toodud „islami usuvabadusele“ pühendatud artikkel 10:

„Islam on inimloomusele vastav religioon. Keelatud on ükskõik missugune surveavaldus inimesele, kasutada ära tema vaesust või teadmatust sundimaks teda vahetada oma religiooni teise religiooni või ateismi vastu.“¹⁴⁵

Süütuna tunduv põhimõte, mis keelab surve usuvahetuseks, omab šariaadi valguses hoopiski teist tähendust – keelatud on kellegi mõjutamine islami asemel mõne teise religiooni vastuvõtmiseks või siis jumalast loobumisele. Sest teab ju iga šariaadiga kursis olev inimene, et sellist tegu karistatakse surmanuhtlusega.

Sellega manipulatsioonid lõppevad ning ülejäänud tekst järgib islami õigust selgelt ning enamasti ka otse šariaati mainides nii arabi keelses originaalis kui ka tõlkes. Näiteks sätestades:

- Artiklis 7: laste õigused ja nende kasvatus vastavalt šariaadile;
- Artiklis 9: haridusküsimustes juhendumise islami põhimõtetest;
- Artiklis 12: inimeste vaba liikumise vastavalt šariaadile;
- Artiklis 16: põhimõte, et teadus peab järgima islamis käibivaid seisukohti;
- Artiklis 19.d: „Kuritegu ja karistus on määratletav ainult šariaadi kohaselt.“¹⁴⁶
- Artiklis 22: Sõna- ja südametunnistusevabadus peavad lähtuma šariaadi normidest:

¹⁴² وأن العقيدة الصحيحة هي الضمان لنمو هذه الكرامة علي طريق تكامل الإنسان

¹⁴³ أن الخلق كلهم عيال الله وأن أحبهم إليه أنفعهم لعياله وأنه لا فضل لأحد منهم علي الآخر إلا بالتقوى والعمل الصالح

¹⁴⁴ الحياة هبة الله وهي مكفولة لكل إنسان، وعلي الأفراد والمجتمعات والدول حماية هذا الحق من كل اعتداء عليه، ولا يجوز إزهاق روح دون مقتضى شرعي. Vrdl ingliskeelne, mis on autentne originaaliga: Safety from bodily harm is a guaranteed right. It is the duty of the state to safeguard it, and it is prohibited to breach it without a Shari'ah-prescribed reason.

¹⁴⁵ الإسلام هو دين الفطرة، ولا يجوز ممارسة أي لون من الإكراه علي الإنسان أو استغلال فقره أو جهله علي تغيير دينه إلي دين آخر أو إلي الإلحاد

دين الفطرة – ingliskeelses tõlkes tähendust selgitavalt edasi andev „religion of true unspoiled nature“.

¹⁴⁶ لا جريمة ولا عقوبة إلا بموجب أحكام الشريعة – ingliskeelne „There shall be no crime or punishment except as provided for in the Shari'ah“

„Igal inimesel on vaba eneseväljendamise õigus moel, mis ei lähe vastuollu šariaadi põhimõtetega.“¹⁴⁷

Ja et ei jääks vähimatki kahtlust šariaadi rakendamises ülalöeldu suhtes, siis dokumendi lõpus määratletakse artiklis 24 kokkuvõtvalt: „Kõik selles deklaratsioonis sätestatud õigused ja vabadused alluvad islami šariaadi nõuetele¹⁴⁸“ ja artiklis 25: „Islami šariaat on ainsaks viite- või selgituste allikaks ükskõik missuguse käesoleva deklaratsiooni suhtes.“

Selline islamistlik inimõiguste käsitus oli liig ka paljudele juhtivatele muslimite juristidele, kõrgetele ÜRO ametnikele ja inimõiguslastele. Toonane ÜRO inimõiguste komisjoni esimees Senegali muslim Adama Dieng (s. 1950) märkis, et Kairo Deklaratsioon lõhub rahvusvahelist inimõiguste kultuurilist konsensust, väänab inimõigusi diskrimineerimaks naisi ja mitte-muslimeid, piirab põhilisi inimõigusi, kehtestab inimväärikust alandavaid karistusi.¹⁴⁹ ÜRO aga on kuulutanud „Kairo Deklaratsiooni“ kokkusobimatuks inimõiguste põhimõtetega, mida kätkeb endas „ÜRO Inimõiguste ülddeklaratsioon.“¹⁵⁰

5.1.4. „Islami-inimõiguste“ kulminatsioon: Araabia inimõiguste harta

Järgneval kümnendil toimus islamimaailmas arvukalt erinevaid, sisult sarnaseid „islami-inimõiguste“ üritusi, millest vaid mõned olgu siinkohal nimetatud:

- 1) 1996. a Jiddah linnas Saudi Araabias islamiõiguse ekspertide konverents loomaks aluseid šariaadil põhinevate inimõiguste käsitluseks;
- 2) 1997. a Ammanis peetud konverentsil püüti leida kokkupuutepunkte „islami-inimõiguste“ ja rahvusvaheliselt tunnustatud inimõiguste aluspõhimõtete vahel;
- 3) 2000. a võeti Roomas Muslimite Maailmaliiga poolt Saudi Araabia eestvedamisel vastu „Rooma Deklaratsioon Inimõigustest Islamis“ – järjekordne katse neid sõnastada;
- 4) 2001. a Er Riyadis peetud konverentsil käsitleti inimõiguste olemust šariaadi põhimõtete valguses.

Need ja veel mitmed teised muslimite korraldatud inimõigustealased üritused vaid kinnitasid islamimaailma liidrite ja õpetlaste veendumust, et „tõeliste inimõiguste“ põhiliseks aluseks saab olla vaid šariaat.

Islamimaailma inimõigustealased pingutused kulmineerusid 2004. a Araabia Liiga poolt vastu võetud 53 artiklist koosneva „Araabia Inimõiguste Hartaga“ (*Arab Charter on Human Rights*),¹⁵¹ mis on praeguseks ka ratifitseeritud osade juhtivate islamiriikide poolt. Lepingus osalevate riikide väitel lähtutakse nendest samadest põhimõtetest, mis on aluseks kolmest dokumendist koosnevale ÜRO hartale.

¹⁴⁷ لكل إنسان الحق في التعبير بحرية عن رأيه بشكل لا يتعارض مع المبادئ الشرعية

¹⁴⁸ كل الحقوق والحريات المقررة في هذا الإعلان مفيدة بأحكام الشريعة الإسلامية

¹⁴⁹ Commission on Human Rights ... 2003.

¹⁵⁰ Compatibility of Sharia law ... 2019

¹⁵¹ Ülevaade selle saamisloost ja tõlge inglise keelde vt. Al-Midani 2006. Araabiakeelne tekst <http://www1.umn.edu/humanrts/arab/a003-2.html> .

Eelpool käsitletud „islami-inimõiguste“ dokumentidega võrreldes on esmapilgul justkui astunud suur samm edasi. Vähe räägitakse islamist ja šariaadist, tekst tundub olemuselt, ülesehituselt ja isegi sisult sarnane „ÜRO Inimõiguste Harta“ tekstidele ja teistele ülemaailmselt üldtunnustatud inimõiguslastele dokumentidele.

Sisuliselt kujutab aga „Araabia Inimõiguste Harta“ endast inimõiguslast verbaal-butafooria musternäidet, harva maninitakse sõna šariaat, kuid sisuliselt kinnitatakse kõiki šariaadi põhimõtteid teiste sõnade ja väljenditega: „seadus,“ „ühiskondlikud põhiväärtused,“ „ühiskondliku heaolu ja moraali kaitse,“ „moraalsete huvide kaitse,“ „seadusega ettenähtud kord ja põhimõtted“ – kõik need märgivad šariaadiga sätestatud põhimõtteid.

Ei saa nõustuda muslimitest teadlaste väidetega, et harta siiski kuulutab põhimõtteliselt neidsamu õigusi, mida sisaldavad teised rahvusvahelised ja regionaalsed inimõiguslast dokumendid¹⁵² ega ka määratlusega: „Selles (islami-inimõiguste teksti) variandis on uue ja tähtsa põhimõttena meeste ja naiste võrdsuse kinnitamine araabiamaailmas.“¹⁵³ Nõustuda tuleb nende muslimitest ja mitte-muslimitest teadlastega, kes küll kiidavad seda dokumenti sammuna edasi eelnevate dokumentide ilmselge puudlikkuse kõrval, kuid näevad siingi suuri puudujääke inimõiguste teema käsitlemisel.¹⁵⁴

Isegi poliitkorrektseusest pakatavates Euroopa Liidu rahastatavate organisatsioonide väljaütlemistes kritiseeritakse seda teksti. Näiteks Haagist koordineeritava araabia maades inimõigusi edendavas projektis „*Bridging the Gulf*“ osalejate sõnul ei keelusta „Inimõiguste Araabia Harta“ ebainimlikke karistusi, ei kaitse mitte-muslimitel õigusi, samas aga võimaldab mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabaduse märkimisväärset piiramist ning on ülekohtune naiste suhtes.¹⁵⁵ Sarnaselt hindavad seda ka eri valdkondade inimõiguslaste ja islamoloogide kirjutised.¹⁵⁶ Isegi ÜRO viitab arvukatele tõsistele puudujääkidele, öeldes otsesõnu välja, et see dokument läheb vastuollu peamiste inimõigustega.¹⁵⁷

„Inimõiguste Araabia Harta“ koosneb 53 artiklist. Üldine sissejuhatus ja artiklid 1 ja 2

¹⁵² Al-Midani 2006: 148.

¹⁵³ Al-Midani 2006: 149.

¹⁵⁴ **Encyclopedia of Human Rights**, Vol, 3, pp. 412-14; **The Cambridge Companion** ... 2012: 177 -78.

Vt ka karmi hinnangut sellele ja eelnevatele „islami-inimõiguste“ dokumentidele järelausega, et mitte ükski nendest ei vasta üldtunnustatud inimõiguste kriteeriumitele ning ka viimane, 2004.a. Arab Charter on Human Rights omab suuri puudujääke:

„In short it can be argued that the Charter falls short in addressing a number of key human rights which are fundamental. The Charter has mainly failed to acknowledge, among other things, a genuine freedom of thought and religion for all individuals as it promotes racial and religious hatred specifically towards Zionism. The Charter fails to provide genuine equality between the sexes and denies freedom of all religious minorities to their own religion and culture“ **Ahmari-Moghaddam** 2012: 137-139.

¹⁵⁵ http://www.bridgingthegulf.org/en/about_us/editorials/The_Arab_Charter_on_human_rights_affirms_the_universality_and_indivisibility_of_human_rights.html?id=69

¹⁵⁶ **Zerrougui** 2011.

¹⁵⁷ The Arab Charter on Human Rights contains provisions that do not meet international norms and standards, including the application of the death penalty for children, the treatment of women and non-citizens and the equating of Zionism with racism, the United Nations human rights chief said today. UN High Commissioner for Human Rights Louise Arbour issued a statement saying that her office “does not endorse these inconsistencies [and] we continue to work with all stakeholders in the region to ensure the implementation of universal human rights norms.” <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=25447#.Ubdq6ufjfSg> Vt ka International Humanist and Ethical Union, The Arab Charter on Human Rights is incompatible with international standards - Louise Arbour, <http://iheu.org/story/arab-charter-human-rights-incompatible-international-standards-louise-arbour>

rõhutavad inimõiguste kaitse vajadust ning tunnistavad „religioonide ja tsivilisatsioonide hällis“ Araabias tekkinud „ülla islami religiooni“ kõrval teistegi usndite olemasolu. Samas on dokument otseselt Iisraelivaenulik, „mõistes hukka kõik rassismi ja sionismi vormid, mis kujutavad endast inimõiguste rikkumist ja ohtu rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule“. Argumenteeritakse igasuguste rõhumiste vormide likvideerimise vajalikkust.

Artikli sisuline, st inimõigusi käsitlev osa, algab artikliga 3. See käsitleb naiste õigusi, kuid on sama jäik kui eelnevad dokumendid, sätestades „positiivse religioosse diskrimineerimise“:

„Mehed ja naised on võrdsed inimväärikuselt, õigustelt ja kohustustelt šariaadiga naisi positiivselt diskrimineerivas raamistikus nagu ka teiste jumalike seaduste ning kehtivate seaduste ja legaalsete toimemehhanismides.“

Artikkel 5 küll tunnustab, et „Igal inimolendil on sünnipärane/lahutamatu õigus elule“ ja et seadus (*qānūn*) sellist õigust ka kaitseb. Kuid järgnevast artiklist 6 selgub, et inimelu kaitse lähtub ikkagi šariaadi põhimõtetest, mis ingliskeelses tõlkes kõlab „hetkel kehtivate seadustega,“ kuid araabiakeelses originaalis viitab otseselt šariaadile:

„Surmanuhtlust võib määrata vaid kõige tõsisemate kuritegude eest vastavuses kuriteo sooritamise hetkel kehtivate seadustega¹⁵⁸ ning lähtuvalt asjatundliku kohtu lõplikust otsusest. Igal surmamõistetul on õigus paluda armu või karistuse pehmemdamist.“

Sellise sõnastus tähendab kehtiva šariaadi järgi seda, et suurima kuriteo puhul, milleks on islami usust loobumine, võib süüdimõistetud armu paluda islami kiire omaksvõtmisega tunnustajate juuresolekul.

Tüüpilise manipulatsiooniga on tegu artikli 7 puhul, mis kuulutab surmanuhtluse rakendamise keeldu alaealistele, kuid seda juhul „kui teisiti pole sätestatud kuriteo toimepanemise ajal kehtiva šariaadi/seaduse poolt.“¹⁵⁹ Šariaadi järgi aga on meessoost isikud täisealised kubemekarvade ilmudes, seega reeglina ammu enne 18aastaseks saamist. Seega näiteks 13-15 aastase nooruki islamist lahkumiseks või näiteks „prohveti solvamiseks“ kvalifitseeritav tegu toob kaasa surmanuhtluse.

Tüüpilist isalmiülimuslikkust sätestab artikkel 15, mille araabiakeelsest sõnastused ei saa järeldada küll muud kui karistuste põhinemist šariaadil:

„Pole kuritööd ega karistust muul moel kui varasemalt sätestatud seaduse/šariaadi põhjal.“¹⁶⁰

Artikkel 25 kinnitab šariaadiga sätestatud *dhimmi*-süsteemi toimimise:

„Usuvähemuste hulka kuuluvatel isikutel ei tohi keelata oma kultuuri viljelemist, oma keele kasutamist ning oma religiooni õpetamist [ja] praktiseerimist: kuid seadus määratleb selliste õiguste praktiseerimise.“¹⁶¹

Kuigi lausungis „vastavalt seadusele“ kasutatakse mitte araabiakeelset „šariaat“ vaid

¹⁵⁸ وفقاً للتشريعات

¹⁵⁹ ما لم تنص التشريعات النافذة وقت ارتكاب الجريمة على خلاف ذلك

¹⁶⁰ لا جريمة ولا عقوبة إلا بنص تشريعي سابق

¹⁶¹ لا يجوز حرمان الأشخاص المنتميين إلى الأقليات من التمتع بثقافتها واستخدام لغتها وممارسة تعاليم دينها وينظم القانون التمتع بهذه الحقوق

- ingliskeelses tekstis: The exercise of these rights shall be governed by law.

„seadus“ [qānūn], tähendab selline sõnastus, et tõsiislamlikes riikides määratletakse usuvähemuste õigused just šariaadiga, sest muud seadust seal ju pole.

Artiklid 26 ja 27 sätestavad riigisisese liikumise- ja riigist lahkumisvabaduse, kuid seda jällegi „vastavalt seadusele.“ Kuid šariaadiriikides kätkeb see ju naistele seatud rangeid liikumispiiranguid.

Artikkel 30 sätestab südametunnistuse,- usu,- ja sõnavabaduse, kuid seda jälle „vastavalt seadusele,“ st šariaadiga kehtestatud korras neis riikides, kus muid seadusi pole.

„30.1. Igaühel on mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus, selliseid vabadusi ei tohi piirata, välja arvatud kehtiva seadusandluse/šariaadi poolt.“¹⁶²

30.2: „Vabadus väljendada oma religiooni või tõekspidamisi ning täita usurituaale üksinda või kollektiivselt on piiratud vaid seadusega ettenähtud korras ning põhimõtetega, mis, austades sallivas ühiskonnas indiviidi õigusi ja vabadusi, kaitsevad avalikku julgeolekut ja korda, ühiskondlikku heaolu ja moraali ning teiste põhiõigusi ja -vabadusi.“¹⁶³

Artikli 32 esimene punkt lubab vaba eneseväljendust ja infoliikumist, teises punktis aga allutatakse sellised õigused ja vabadused „ühiskondlikele põhiväärtustele,“ st islamiriikides šariaadile, kus ju pole muid „ühiskondlike põhiväärtusi.“

„32.1. Käesolev Harta garanteerib õiguse informatsiooni hankimisele, arvamuse- ja väljendusvabadusele, samuti taotleda, vastu võtta ja levitada infot ja ideesid läbi ükskõik millise meediumi hoolimata geograafilistest piirangutest.“

32.2. Selliseid õigusi ja vabadusi tuleb viljeleda vastavuses ühiskondlike põhiväärtustega ning neid võib kitsendada vaid selliste piirangutega, mis on vajalikud teiste õiguste või maine kaitse kindlustamiseks, rahvusliku julgeoleku, avaliku korra ning ühiskondliku heaolu ja moraali kaitseks.“¹⁶⁴

Artikkel 33 määrab abieluküsimustes naise allumise mehega ja sätestab islamlikke norme järgiva pereelu „kehtivate seaduste/toimiva šariaadi“ raames:

„Perekond on loomulikult ja peamiseks ühiskondlikuks üksuseks, see põhineb mehe ja naise vahelisel abielul. Abiellumiseas meestel ja naistel on õigus abielluda ja luua perekond vastavalt abielu tingimustele ja alustele.¹⁶⁵ Abielu ei tohi sõlmida ilma kummagi poole täieliku vaba volita. Kehtivad seadused/toimiv šariaat reguleerivad

¹⁶² لكل شخص الحق في حرية الفكر والعقيدة والدين ولا يجوز فرض أية قيود عليها إلا بما ينص عليه التشريع النافذ

لا يجوز إخضاع حرية الإنسان في إظهار دينه أو معتقده أو ممارسة شعائره الدينية بمفرده أو مع غيره إلا للقيود التي ينص عليها القانون ¹⁶³ والتي تكون ضرورية في مجتمع متسامح يحترم الحريات وحقوق الإنسان لحماية السلامة العامة أو النظام العام أو الصحة العامة أو الآداب العامة أو لحماية حقوق الآخرين وحرياتهم الأساسية

Freedom to manifest or practice one's religion or beliefs or to perform rituals, either individually or in community with others, shall be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary in a tolerant society that respects freedoms and human rights, to protect public safety, public order, health or morals or the fundamental rights and freedoms of others.

تمارس هذه الحقوق والحريات في إطار المقومات الأساسية للمجتمع ولا تخضع إلا للقيود التي يفرضها احترام حقوق الآخرين أو سمعتهم أو ¹⁶⁴ حماية الأمن الوطني أو النظام العام أو الصحة العامة أو الآداب العام

„Such rights and freedoms shall be exercised in conformity with the fundamental values of society and shall be subject only to such limitations as are required to ensure respect for the rights or reputation of others or the protection of national security, public order and public health or morals.“

¹⁶⁵ وفق شروط وأركان الزواج

mehe ja naise õigused ja kohustused abielu sõlmides, selle ajal ja seda lahutades.“

Väljendiga „abiellumiseas meestel ja naistel“ peetakse vähemalt šariaadiriikide puhul silmas abiellumisiga, mis tüdrukutel algab 9. eluaastast, väljendiga „vastavalt abielu tingimustele ja alustele“ peetakse ühemõtteliselt silmas šariaadil põhinevat perekonnaseadust.

„Inimõiguste Araabia Harta“ sisulise osa lõpetav artikkel 43 on tõeline pärl, kus veidi kohmaka sõnastusega rõhutatakse, et käesolev dokument ei tohi rikkuda sellega liitunud riikides valitsevat olukorda naiste ja usuvähemuste osas – šariaadiriikide puhul tähendab see jällegi üldiste inimõiguste vastu minevate raigete piirangute säilitamist:

„Mitte midagi käesolevas Hartas ei tohi käsitleda või tõlgendada lepingus osalevate riikide kohalike seaduste poolt kaitstud õiguste ja vabaduste rikkumisena, või rahvusvaheliste ja regionaalsete inimõiguste toimemehhanismide, mis on heaks kiidetud või ratifitseeritud lepingus osalejate poolt, kaasa arvatud naiste, laste ja usuvähemuste õiguste rikkumisena.“¹⁶⁶

لا يجوز تفسير هذا الميثاق أو تأويله على نحو ينتقص من الحقوق والحريات التي تحميها القوانين الداخلية للدول الأطراف أو القوانين المنصوص عليها في المواثيق الدولية والإقليمية لحقوق الإنسان التي صدقت عليها أو أقرتها بما فيها حقوق المرأة والطفل والأشخاص المنتمين إلى الأقليات

Nothing in this Charter may be construed or interpreted as impairing the rights and freedoms protected by the domestic laws of the States parties or those set force in the international and regional human rights instruments which the states parties have adopted or ratified, including the rights of women, the rights of the child and the rights of persons belonging to minorities.

VI ARUTELUD ISLAMIINIMÕIGUSTE NING ŠARIAADI ÜLE LÄÄNES JA EESTIS

Hoolimata ülal toodud islamoloogide hoiatustest on Läänes viimastel kümnenditel levimas leplik suhtumine „islami-inimõiguste“ kontseptsiooni suhtes. Šariaadi kristiseerimist või selle läänelike väärtustega kokkusobimatuks väitmist on hakatud pidama islamofobiaks.¹⁶⁷ Ka inimõiguste vallas on toimumas „hiiliv islamiseerumine“ populaarteaduslikes väljaannetes.

Toon näite 2009. a välja antud „*Encyclopedia of Islam*“ näol, kus tehakse inimõiguste küsimuses islamile erand väitega, et võrreldes maailmas arusaadava inimõiguste mõistega valitsevat islamiga seoses eriolukord:

„Siiski on küsitav, kas sellised õigused on ka tegelikkuses saavutatavad või soovivad igähe jaoks, eriti islami kontekstis. [---] Valdav osa muslimeid, ning ka paljud mitte-muslimid, siiski väidavad, et inimõigused pole mitte ainult kokku sobivad islamiga, vaid moodustavad lahutamatu osas islami põhiväärtustest nagu õiglus, võrdsus ja vabadus. Kritiseeritakse ÜRO-d praeguse sättumuse kultuurilist vildakust, milles pannakse liiga suurt rõhku indiviidile, ning kutsutakse üles islami ühiskonna kultuurilise ja religioosse rikkuse sügavamaks mõistmiseks.“¹⁶⁸

Seejärel väidab autor inimõiguste põhimõtete sisaldumist Koraanis, ning nii uskumatu kui see ka ei tundu, kiidab ülal vaadeldud „islami-inimõiguste“ tekste ning artikli lõpus lausa kuulutatakse Läänes elavad muslimid kannatajateks rõhumise ja diskrimineerimise all:

„Muslimid on praegusel ajal inimõiguste probleemidega silmitsi terves islamimaailmas, Euroopas ja Ameerika Ühendriikides. Paljud pärast 11. septembri 2001. a rünnakuid. USA-s turvalisuse suurendamise nimel ette võetud meetmed on ebaproportsionaalselt suunatud nii riigis elavate muslimite kui islamimaailmas saabuvate muslimitest tudengite ja küllastajate vastu. Euroopas on muslimid silmitsi teemadega alates hidžabi kandmisest Prantsusmaa riigikoolides, lõpetades kasvava immigrandite kogukonna vastu suunatud diskrimineerimisega tööhõive ja majutusküsimustes.“¹⁶⁹

Islamiülimuslikkuse idee on läänes niivõrd levinud, et tagakiusamisena käsitletakse šariaati kritiseerivaid arvamusalaldusi. Sellist suhtumist otseselt õhutavad arvukad läänemaailma riiklikult koordineeritud inimõigusorganisatsioonid. *European Monitoring Centre for Racism and Xenophobia* väljaanne *Muslims in the European Union : discrimination and Islamophobia*¹⁷⁰ kurdab euro-muslimite kurva saatuse, vaesuse ja rõhumise üle, kuid pole oma loomisest saadik 1997. a kordagi sõna võtnud tõeliselt ksenofoobse ja inimsusevastase ilminguga, nimelt muslimite seas aina enam leviva taotlusega Läänemaailmas kehtestada inimõigusi räigelt jalge alla trampivat šariaati.¹⁷¹ Läänemaailma juhtivate

¹⁶⁷Üks selliseid arvukaid ja häälekamaid on islamofobia-watch.com, mis eurooplaste või ameeriklaste šariaadi-vastasuses näeb muslimite põhiõiguste rikkumist Läänes; nende kodulehel on fikseeritud sadu selliseid „islamofobia“ juhtumeid.

¹⁶⁸ *Encyclopedia of Islam* 2009: 313.

¹⁶⁹ Ibid, 314.

¹⁷⁰ Selle väljaanne: **Muslims in the European Union**.

¹⁷¹ Muslimite püüdlustest Läänemaailmas šariaati kehtestada **Sharia Law: Coming to ...** 2008.

inimõigusorganisatsioonide vaikimine šariaadi teemal ning keskendumine vaid islamifoobiale pikemas perspektiivis ainult õõnestab inimõiguste mõistet.

Seega pole imestada, et Euroopas ja Ameerikas tegutseb kümneid šariaati pooldavaid liikumisi ning kohati, näiteks Suurbritannias, toimivad ka šariaadikohtud. Selliste arengute tulemusel on suurlinnades tekkimas islamistlikud paralleelmaailmad ja *no-go*-tsoonid. 2006. a ilmunud ja toona pigem sümboolse liialdusena mõjunud ja palju ühiskondlikku tähelepanu pälvinud teose „*Londonistan*“¹⁷² tõeks saamine 15 aastat hiljem ei pane aga kedagi enam isegi kulmu kergitama.

Viimastel aastakümnetel on ilmunud ka mahukalt islamipropagandat väitega, et ammu enne *Magna Cartat* ja inimõiguste kui kontseptsiooni teket Läänes, olid islamis inimõigused juba toimimas, sest sisalduvat ju peamised inimõiguste põhimõtted Koraanis jt islami alustekstides.¹⁷³ Selliste seisukohtadega on aina häälekamalt esinenud viimastel aastakümnetel Iraan, Pakistan, Saudi Araabia, Sudaan, Afganistan jt šariaadiriigid, mis paistavad silma kõige suuremate probleemidega inimõigusküsimustes.

Loomulikult nõuavad sellist lähenemist ka tänapäeval Läänes kultuuri-relativismi pooldajad, kellest on saanud šariaadi jt ebainimlike süsteemide peamised eestkõnelejad vabas maailmas.

Kuid nagu rahvusvaheliselt tunnustatud teadlaste arvamused selgub, valitseb lepitamatu vastuolu inimõiguste ja selle põhialuseid trotsiva „isalmi-inimõiguste“ kontseptsiooni vahel. Väljapaistev Lähis-Ida asjatundja Frederick Halliday (1946- 2010) võtab inimõiguste probleemi islamimaailmas kokku järgnevalt:

„Ülal toodud väited viivad ebanugavate, kuid vältimatute järeldusteni inimõiguste praeguses debatis. Arutelu „islamilikust“ lähenemisest inimõiguste küsimusele on sageli segasevõitu iseloomuga, kui mitte otseselt manipuleeriv ning tulenevalt Lähis-Ida islamiriikide ideoloogilise domineerimise vormidest ning tulemuslikuks aruteluks eelduste ja poliitika puudumisest, pole seda küsimust lihtne lahendada.“¹⁷⁴

¹⁷²Londoni muutumisest šariaadiliikumiste keskpunktis Läänes pöörati juba aastaid tagasi tähelepanu: **Phillips** 2006.

¹⁷³Pikemalt ei hakka peatuma sellel mahukal, kuid primitiivsel žanril, nimetan vaid mõned enim tsiteeritud tööd, mis ka vabalt igalt islamikirjanduse poest ja interneti islamifoorumitest kätte on saadavad: **Risalatul Huquq** 2010, mis

„The West mistakenly ascribes the Magna Carta as the 'first' charter of rights. It was in 1215 CE that English Landlords forced King John to put his signature on it - 600 years after Islam had established rights.“

Üllatav on selliste ebateaduslike seisukohtade jõudmine ka rahvusvaheliselt indekseeritud eelretsenseeritavatesse teadusajakirjade veergudele, vt näiteks Sadia Rehan, Origin and Development of Human Rights in Islam and the West: A Comparative Study, International Journal of Social Science and Humanity, Vol. 3, No. 1, January 2013, pp. 36-38, kus autor peab tõeliste inimõiguste alguseks islami sündi:

„The in depth study proved that Islam is the founder of granting human rights and has comparatively given an extremely profound declaration of rights fourteen centuries ago. The idea established through this study is that human rights are absolute and immutable bestowed on men by God and are not caused by the development of society. As far as the western concept of human rights is concerned, there scripture have the idea of morality but the term right originates later on from the concept of natural rights. (p.37) Ning annab kirjutise lõpus õpetliku soovitus: Islam has given to mankind a comprehensive framework and an ideal code of human rights. The world should sincerely return towards Islam and recourse to divine revelation, as its guidance is equally valid for Muslims as well as for nonmuslims (p.38).

¹⁷⁴ **Halliday** 1995:166.

6.1. Olukord Eestis

Läänemaailma lämmitava poliitkorrektsuse taustal on olukord Eestis islamiteemaliste aruteludega tunduvalt parem. Kuigi türklaste rahadega välja antav iga-aastane „Islamofobia raport“ (*European Islamophobia Report*) viimastel aastatel (2018-2020) pidevalt Eestit ründab (2019. a Eestit käsitleva osa autorid on Egert Rünne ja Liina Laanpere), võib üldiselt tõdeda, et islamiteemalised arutelud Eestis järgivad mõistuse häält ega ole enesetsensuurist piiratud. Sama võib tõdeda ka „islami-inimõiguste“ aluseks oleva šariaadi-temaatikaga, kuigi seda temaatikat on meil käsitletud väga vähe.

Võib tõdeda, et välja arvatud Eesti islamikogukonna esindajate üksikud positiivsed sõnavõttud šariaadi suhtes,¹⁷⁵ ei leidu meil ei teadlasi ega arvamussliidreid, kes põhiseaduslikule korrale ohtu kujutava ideoloogia suhtes suuremat poolehoidu tunneks. Vastupidi, eestikeelses islamialases teadussõnas on šariaadi erinevaid tahke, ja selle inimloomuse vastasust, korduvalt teaduslikult selgitatud vähemasti alates 1999. aastast nii siinkirjutajate¹⁷⁶ kui ka teiste meie auväärt teadlaste sulest.¹⁷⁷ Samuti on intellektuaalid šariaadist lähtuval ohule tähelepanu pööranud.¹⁷⁸ Ja nii palju, kui meie ametnike ja poliitikute sõnavõttudest hinnangulist suhtumist šariaati leida võib, peetakse seda ühemõistetavalt negatiivseks. 2002. a Siseministeriumis koostatud „Kodaniku raamat“ hoiatab:

„Islami kriminaalõigus on arhailine, karistuste hulka kuuluvad näiteks piitsutamine, käe maha raiumine ja kividega surnuksloopimine. Lääne õigussüsteemidest on silmatorkavalt erinevalt normitud perekonnasuhted. Abielu kujutab endast mehe ja tema äia vahelist tehingut“.¹⁷⁹

Šariaat on inimõigustega kokkusobimatu meie ametnike ja poliitikute,¹⁸⁰ rääkimata jõustruktuuride avalikkusele suunatud tekstidest¹⁸¹ või sõjanduse asjatundjate¹⁸² sõnavõttudes ja kirjutustes. Ja kuigi Läänes on punasest sootsumist saanud viimastel kümnenditel pigem islami liitlased, siis isegi meie vasakideoloogide ja intrigaanide sõnavõttudes (nt Eesti200 avaldused¹⁸³ või Mikk Pärnits¹⁸⁴) ei loe välja muud seisukohta, et šariaat karmilt inimõigusi kitsendab ning on naiste suhtes vaenulik. Ka eestikeelne meedia pigem nõustub selliste seisukohtadega kogu oma laia ja kireva spektri ulatuses alates Postimehest¹⁸⁵ ja Päevalehest¹⁸⁶, lõpetades Saarte Häälega,¹⁸⁷ konservatiivsetest väljaannetest¹⁸⁸ ja kitsama profiili erialalehtedest¹⁸⁹ rääkimata.

¹⁷⁵ Ruus 2016.

¹⁷⁶ Peterson 2017; Peterson 2016; Peterson 1999.

¹⁷⁷ Sazonov; Mölder 2020: 219-221.

¹⁷⁸ Kala 2004:5.

¹⁷⁹ Raudla 2002: 62.

¹⁸⁰ Tammsaar 2016.

¹⁸¹ Kapo aastaraamat 2012: 21-22.

¹⁸² Kuul 2019.

¹⁸³ Eesti ja Euroopa Liit ... 2021.

¹⁸⁴ Pärnits 2018.

¹⁸⁵ Lamp 2020.

¹⁸⁶ Ibrus 2018.

¹⁸⁷ Taliban taas võimul

¹⁸⁸ Objektiiv: šariaat.

¹⁸⁹ 2018 Mart Nutt rõhutab Diplomaatias šariaadi ja ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni vastandlikule iseloomule, vt Nutt 2018.

Üksikutest šariaadi teemal läbi viidud küsitlustest lausa selgub, et praktilise poole pealt islami seadusi tudeerida, veelgi vähem praktiseerida, ei soovi isegi Tallinna Islamikeskuse alalised külastajad.¹⁹⁰ Lausa vastupidi, islami-õiguse normidest õrnema soo suhtes tundub probleeme olevat ka eesti moslemitel endal, niipalju kui nad seda julgevad tunnistada.¹⁹¹ Ainus koht, kus meie muslimite seas poolehoidu šariaadile leiab, on kinnipeetavate muhameedlaste seas,¹⁹² kuid selline asjaolu pole imeks pandav, sest on ju Õhtumaise islami kui „vanglareligiooni“ teemal ilmunud mujal mahukalt kirjandust.

Vaid üks meie teadlane, põhjarahvaid uuriv samojedoloog, arvab, et šariaadiga ei peaks kodanikke hirmutama¹⁹³ ning meil leidub väikesearvuline, kuid häälekatest pseudoteadlastes koosnev hihade ja pipode seltskond, kes ise moslemid olemata islami kritiseerimist isiklikult võtavad ja tunnustatud teadlasi vaikima sundida püüavad.¹⁹⁴

Seega võib Eesti temaatika lõpetuseks tõdeda, et vähemalt islamiga seonduva temaatika käsitlemise perspektiivist vaadates on meil olukord nii südametunnistuse- kui sõnavabaduse, nagu ka muude peamiste inimõigustega, lausa suurepärane.

¹⁹⁰ Lepa 2019:160.

¹⁹¹ Vähemalt nii võib välja lugeda ainsast vastavast eriuurimusest eesti soost islaminaiste teemal: Age Ploom 2010. Eesti naise identiteet moslemina. Magistritöö.

¹⁹² Roots 2010, eriti lk 45-51.

¹⁹³ Ventsel 2016.

¹⁹⁴ Hanso; Poopuu 2020.

KOKKUVÕTE

Käesolev uurimus vaatles islamimaailma käsitlemist inimõigustest ning otsis vastust kesksetele küsimustele: mida kujutavad endast šariaadil põhinevad „islami-inimõigused,“ mis põhjustel selline kontseptsioon üldse tekkis, millistele tekstidele tugineb ning milles erineb mujal maailmas omaks võetud inimõiguste käsitlemisest?

Vastused neile küsimustele said antud peatükkide kaupa, mille tulemid lühidalt kokku võetuna on järgmised.

Esimeses peatükist vaadeldi, kuidas kesk- ja uusaja ideedestikust hakkas 20. sajandiks formeeruma idee inimõigustest. Oma tänapäevase sõnastuse sai inimõiguste kontseptsioon „ÜRO Inimõiguste harta“ näol 20. sajandi teisel poolel.

Erinevalt õhtumaadest puudub islamis sajanditepikkune inimõiguste alane akumulatiivne ideede ja tekstide kogum. Islami järgi saab inimõigusi käsitleda vaid rangelt šariaadi raames inimese kohustuste ja õiguste suhte läbi Allahiga. 19.-20. sajandi kolonialismi, 1930. aastate Atatürki reformide ja ajutise sekulariseerumisega 1930.-1970. aastatel hakkas ka islamimaailm omaks võtma ideed üldistest inimõigustest. Kuid viimaste aastakümnete järsu tagasipöördumisega islamiliku elukorralduse juurde käsitletakse inimõigusi nüüd vaid šariaadi paradigma läbi. Isegi arabi keelse inimõiguste termin *huqūq al-insān* on tänapäeval veider, võõras ja vähe levinud arabi keelses kirjavaras.

Teisest peatükist selgus asjaolu, et muslimite enamusega riigid on ainus piirkond maailmas, kus 21. sajandil kehtib keskaegne õiguskorraldus, šariaat, mis tunnistab täisväärtuslikeks inimesteks vaid u 10% maailma elanikkonnast – islamiusku meessoost isikud. Suurim väärtustepõhine konflikt islamil muu maailmaga on šariaadi suhtumises mitte-moslemitesse (sh islamist loobunutesse) ja naistesse – mõlema suhtes valitseb islamis ilmne diskrimineerimine.

Toetus šariaadile on tänapäeval muslimite seas üllatvalt kõrge, ulatudes peamistes islamiriikides 70-90 protsendini, sh pooldatakse ka sellised julmi karistusi nagu islami usust loobunute hukkamine ning abielurikkujate kividega surnuks pildumine.

Kolmandas peatükis tõdeti, et toetumine šariaadile kui ühiskondlik-õiguslikule mudelile on islamimaailmale kindlustanud kõikvõimalikes üleilmsetes mõõdikutes (demokraatiaindeksid, kirjaoskuseindeks, naiste olukorra indeks, erinevad inimvabaduste mõõdikud jt) absoluutse päraosa, samas aga vaieldamatu liidrikoha globaalse terrorismi indeksis.

Neljandas peatükk võrdles „ÜRO Inimõiguste harta“ kolme alusteksti („ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon“, „Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvaheline pakt“ ning „Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt“) tänapäeval islamimaailmas kehtiva islami õiguse, šariaadi, aluspõhimõtetega. Selgus islamiliku õigussüsteemi ja muhameedliku ühiskonnamudeli täielik kokkusobimatus Läänes toimiva ning mujal

maailmas (sh isegi „paariariikides“) vähemalt teoreetiliselt omaks võetud inimõigusi määratlevate väärtustega. Väärtuste põhiselt moodustab 21. sajandi islamimaailm muust maailmast eraldiseisva keskaegseid väärtusi eviva, samas aga end ülimuslikuks pidavat tsivilisatsiooni.

Viendas peatükis analüüsitud „islami-inimõiguste“ kesketest tekstidest nagu „Universaalne/Üldine Islamideklaratsioon Inimõigustest“, „Kairo Deklaratsioon Inimõigustest Islamis“, „Araabia Inimõiguste Harta“ jt selgusid peamised manipulatiivsed võtted, mida juhtivad šariaadiriigid oma rünnakus rahvusvaheliselt tunnustatud inimõiguste vastu kasutavad: vassingud sõnakasutuses ja terminoloogiaga (eriti sõna „šariaat“ vältimine või asendamine muude sõnadega), araabiakeelse algteksti olemuslik erinevus ingliskeelsest tõlkest.

Kuuendast peatükis selgus lääne islamoloogide vastuseis manipulatiivsele „islami-inimõiguste“ kontseptsioonile, kuid samas ka avaliku arvamuse allaheitlikkus aina enam Läänes leviva šariaatliku elukorralduse ees.

Samas oli aga rõõm tõdeda, et Eestis teadlased, ametnikud ning valdavalt ka kultuuriinimesed ja avalik arvamus pole painatud poliitkorrektsusest islamiga/šariaadiga seonduvas.

Tulevikuprognosis. Nagu on tulevik Lääne jaoks tume kõigist teistest islamiga kaasnevatest aspektidest lähtuvalt (olgu nendeks demograafia või sotsiaal-poliitilised küsimused), nii on karta ka manipulatiivse ja olemuselt inimsusevastase „islami-inimõiguste“ kontseptsiooni aina suuremat pealetungi – meil on kergem teha islamile järeleandmisi inimõiguste vallas kui muslimitel suhtumises šariaati.

Kasutatud kirjandus

2021 Index of Economic Freedom. Heritage.org.

https://www.heritage.org/index/pdf/2021/book/2021_IndexofEconomicFreedom_Highlights.pdf

A review of survey research on muslims in Great Britain 2018. Ipsos.com.

https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/publication/documents/2018-03/a-review-of-survey-research-on-muslims-in-great-britain-ipsos-mori_0.pdf

A World Divided. 2016. Nationalgeographic. <https://www.nationalgeographic.com/history/article/lgbt-laws-gay-rights-world-map>

Abu Dawud 2008. Sunan Abī Dāwūd. Beirut : Dar al-Kotob al-Ilmiyah

Ahmari-Moghaddam, Ali 2012. Towards International Islamic Human Rights: A comparative study of Islamic Law, Shari'ah, with universal human rights as defined in the International Bill of Human Rights, University of Toronto, Thesis

al- 'Ainī, Muhammad bin Ahmad 1990. al- Bināya fī sharh al-hidāya, 12 vols., Bairūt : Dār al-Fikr

- al-Bukhari, Muhammad 1997. *The Translation of the Meanings of Sahih Al-Bukhari*. Arabic-English. Tr. Dr. Muhammad Muhsin Khan. 9 vols. Riyadh: Darussalam
- Al-Dayel, Nadia 2020. ISIS and Their Use of Slavery. ICCT. <https://icct.nl/publication/isis-and-their-use-of-slavery/>
- Al-Midani, Mohammed Amin et al. 2006. 2004 Arab Charter on Human Rights. Boston University International Law Journal, Vol. 24, 2 (Fall 2006), pp. 147-164
(<http://www.bu.edu/law/central/jd/organizations/journals/international/volume24n2/documents/147-164.pdf>)
- Afshar, Haleh 1999. *Islam and Feminisms: An Iranian Case-Study*, St. Martin's Press, Inc.,
- al-Farabi's Philosophy of Society and Religion 2016. Stanford Encyclopedia of Philosophy.
<https://plato.stanford.edu/entries/al-farabi-soc-rel/>
- Aljumaiaan, Mohammad 2010. Monarchism in al-Ṭurūshī's Sirāj al-mulūk (The Lamp of Kings. Institute of Arab and Islamic Studies University of Exeter
- al-Mawardi, Abu al-Hasan. 2010. al-Ahkam as-Sultaniyya. Kalamulla.com
<https://www.kalamullah.com/Books/Al-Ahkam%20as-Sultaniyah.pdf>
- al-Tabarī, Muhammad ibn Jarīr 1879-1901. *Ta'rikh al-rusul waal-mulūk = Annales quos scripsit Abu Djafar Mohammad ibn Djarir al-Tabari*. Ed. by Michael Jan de Goeje. Vol. 1-12. Lugd. Bat.: E. J. Brill
- Arkoun, Mohammad. 1994. Rethinking Islam: Common Questions, Uncommon Answers, 1994, Westview Press,
- At-Tahtāwī, Rifā Rāfi' 1265/1848. al-Musammāh bi-takhlīs al-ibrīz ilā talkhīs bārīz. Dār al-Tabā'
- Before she is ready: 15 Places Girls Marry by 15, World Vision Report, 2008
- Bill of Rights [1688]. Legislation.gov. <https://www.legislation.gov.uk/aep/WillandMarSess2/1/2/introduction>
- Brems Eva. 2001. Islam: Historical, Social, and Political Perspectives, Martinus Nijhoff Publishers,
- Brown, Jonathan A.C. 2020. Slavery and Islam. Oneworld Publications
- Brunei implements stoning to death under anti-LGBT laws. 2019. BBC, <https://www.bbc.com/news/world-asia-47769964>
- Child marriage in Northern Nigeria: Section 61 of Part I of the 1999 Constitution and the protection children against child marriage. African Human Rights Law Journal.
<http://www.saflii.org/za/journals/AHRLJ/2014/24.html>
- CIRI Human Rights Data Project. 2014 <http://www.humanrightsdata.com/>
- Commission on Human Rights, Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights Fifty-fifth session, Item 2 and 6 of the provisional agenda, E/CN.4/Sub.2/2003/NGO/15, 14 July 2003
- Compatibility of Sharia law with the European Convention on Human Rights: can States Parties to the Convention be signatories to the "Cairo Declaration"? Committee on Legal Affairs and Human Rights. Parliamentary Assembly, 2019. <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=25246&lang=en>
- Conac, Gérard; Debene, Marc; Teboul, Gérard 1993. *La Déclaration des droits de l'homme et du citoyen de 1789*. Paris : Economica.
- Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Ohchr.org.
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx>
- Cyrus Cylinder – Translation. Livius.org. <https://www.livius.org/sources/content/cyrus-cylinder/cyrus-cylinder-translation/>
- Dacey, Austin; Koproske, Colin. 2008. Islam & human rights

Defending Universality at the United Nations, Center for Inquiry, September 2008

Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789. Conseil Constitutionnel. <https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789>

Declaration of Human and Civic Rights of 26 august 1789. Conseil Constitutionnel. https://www.conseil-constitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/anglais/cst2.pdf

Democracy Index 2020. A report by The Economist Intelligence Unit. https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/democracy-index-2020.pdf?mkt_tok=NzUzLVJJUS00MzgAAAF-2VbqBrvcOFjYdDMzgIDeG-loTwggXqtUv2CPPs5tYEVHhz0wxFiPdiOrYa8XoDXA-JkSADrUDOiAha9gT9e9-f9yjXSlrrjP_ADNFnqcA9QqMw

Durie, Mark 2014. Multiculturalism's Child Brides. Middle East Forum. <https://www.meforum.org/3775/child-brides>

Economic Freedom of the World 2021. Fraserinstitute.org. <https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/economic-freedom-of-the-world-2021.pdf>

Eesti ja Euroopa Liit peavad abistama neid, kes aitasid Afganistanis meie vägesid ja osalesid arengukoostöö projektides. Eesti200.ee <https://eesti200.ee/ru/news/ru/eesti-200-eesi-peab-aitama-afganistanis-meid-abistanuid>

EI = Encyclopædia of Islam, 2nd Edition., 12 vols. with indexes, etc., Leiden: E. J. Brill, 1960-2005.

Encyclopedia of Human Rights. 2009. ed. David P. Forsythe, 5 vols., Oxford University Press

Encyclopedia of Islam, 2009. >Ed. Juan Eduardo Campo. New York: Facts On File

EQ = Encyclopaedia of the Qur'ān. 5 vols, ed McAuliffe, Jane Dammen. Leiden ; Boston : Brill, 2006

Esimene Eesti suursaadik Saudi Araabia Kuningriigis andis üle volikirja 18.03.2021. VM.ee <https://vm.ee/et/uudised/esimene-eesi-suursaadik-saudi-araabia-kuningriigis-andis-ule-volikirja>

Esposito, John L. 2003. The Oxford Dictionary of Islam. Oxford University Press

Fight Against Honour Killing 2010-2020. InvestigateHonorKillings. <https://investigatehonorkilling.com/en/interactive-world-map-fight-against-honour-killing-2010-2020/>

Freedom in the World. 2020 Freedom House. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world>

Freedom of Marriage. Hiddush.org <https://marriage.hiddush.org/>

Gender Inequality Index 2020. Hdr.undp.org. <http://hdr.undp.org/en/composite/GII>

Global Gender Gap Report 2021 https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf ,

Global Ethic Lecture held by Nobel Peace Prize Laureate Dr. Shirin Ebadi at the University of Tübingen on October 20, 2005, at the invitation of the Global Ethic Foundation

Global Terrorism Index (GTI). 2020 . Institute for Economics & Peace. <https://visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-1.pdf>

Graham, George 1885. The life and work of Syed Ahmed Kahn. Edinburgh

Guichon, Audrey 2007. Some Arguments on the Universality of Human rights in Islam – in Religion, Human Rights and International Law: A Critical Examination of Islamic State Practices, ed. Javaid Rehman, Susan Carolyn Breau, Martinus Nijhoff Publishers

Half of all British Muslims think homosexuality should be illegal, poll finds. 2016. TheGuardian. <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/apr/11/british-muslims-strong-sense-of-belonging-poll-homosexuality-sharia-law>

Halliday, Fred 1995. Relativism and universalism in human rights: the case of the Islamic Middle East, Political studies, 43 (1) [1995], pp. 152-167

Handbook of Leaving Religion. Brill 2019.

https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/38087/9789004331471_webready_content_text.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hanso, Hille; Poopuu, Birgit 2020. Kõigi moslemite ohtlikuna kujutamine teeb me ühiskonnale kahju. Eesti Päevaleht 30.11. <https://epl.delfi.ee/artikkel/91777145/malupank-hille-hanso-ja-birgit-poopuu-koigi-moslemite-ohtlikuna-kujutamine-teeb-me-uhiskonnale-kahju>

Holt, J. C. 2015. Magna Carta. Cambridge University Press

Honor Killings. <https://library.cqpress.com/cqresearcher/document.php?id=cqrglobal2011041900>

Human Development Report 2020. Hdr.undp.org. <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020.pdf>

Human Rights - The contribution of European Muslims, Report of the study session held in cooperation with the Forum of European Muslim Youth and Students Organisations (FEMYSO), European Youth Centre Budapest, 20-27 October 2002, DJS/EYCB/ST/2003/46, FEMYSO and Council of Europe, Budapest, April 2003

Ibn Hisham, 'Abd al-Malik 1355/1937. *al-Sirah al-nabawiyah*. M. Saqqa, I. Abyari, 'A. al-Hafiz Shalai. [4 kd.] al-Q`ahirah: Mustaf`a al-Babi al-Halab

Ibn Majah. Sunan ibn Majah. <https://sunnah.com/ibnmajah>

Ibn Munkidh 2015. Õpetlike näidete raamat. TLÜ Kirjastus

Ibn Sa`d's Kitab al-Tabaqat al-Kabir, translated by S. Moinul Haq

Ibrus, Kadri 2018. Prantsusmaa inimõiguste suursaadik: moslemeid tuleb kaitsta, islamit mitte. Eesti Päevaleht, 09.01. <https://epl.delfi.ee/artikkel/80736479/prantsusmaa-inimoiguste-suursaadik-moslemeid-tuleb-kaitsta-islamit-mitte>

International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR). Ohchr.org. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Ohchr.org. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx>

Islam and Human Rights in Practice: Perspectives Across the Ummah, ed. Shahram Akbarzadeh, Benjamin MacQuее, Routledge, 2008

John Esposito – Defening Radical Islam, An IPT Investigative Report

Kala, Martin 2004. Mees, kes murdis Euroopa. Sirp 24.12.2004

Kapo aastaraamat. 2012. https://kapo.ee/sites/default/files/content_page_attachments/aastaraamat-2012.pdf

Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. 2008. Riigiteataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/23982>

Kritzer, Herbert M. (2002). Legal Systems of the World: A Political, Social, and Cultural Encyclopedia. Vol IV

Kurzman, Charles 2002. Modernist Islam, 1840-1940: A Sourcebook

Kuul, Margus 2019. Eripalgeline džihaad: islami ekstremismi juured. Kaitse kodu, nr 8. https://issuu.com/kaitse_kodu/docs/kaitse_kodu_08_2019_veeb/s/167802

Lamp, Dagmar. 2020. Šariaadikohus mõistis 22-aastase laulja tema loomingu eest surma. Postimees, 11.08. <https://sobranna.postimees.ee/7037179/sariaadikohus-moistis-22-aastase-laulja-tema-loomingu-cest-surma>

Lepa, Ege 2019. Eesti islamikogukonna dünaamika pärast taasiseseisvumist. Doktoritöö 160 <https://core.ac.uk/download/187733278.pdf>

Lewis, Thomas T. (ed.). 2002. The Bill of Rights. Salem Press, Inc.

Levy, Reuben 1969. The Social Structure of Islam. UK: Cambridge University Press

- Literacy 2018. Our World in Data. <https://ourworldindata.org/literacy>
- Locke, John 1988. Two Treatises of Government. Cambridge University Press
- Mahmudi, Zaenul. The Minimum of Marriageable Age in Maqāsid al-Sharia and Psychological Perspectives
- Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt. 2008. Riigiteataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/23981>
- Maulavi Ashraf Ali Thanvi 2012. A Gift to Husband and Wife. Darul-ishaat urdu bazar – Karachi
- Mayer Ann E. 2005. Evolving Concepts of Human Rights – in Islam and Human Rights: Advancing a U.S.-Muslim Dialogue, ed. Shireen T. Hunter, Huma Malik, CSIS
- Mihrpūr, Husayn. 2001. Criticism and Study of Cairo Declaration of Human Rights in Islam – in Islamic Views on Human Rights: Viewpoints of Iranian Scholars, ed. Esmail Salami, Alhoda, UK, pp. 125-144
- Mitchell, Richard Paul 1993. The Society of the Muslim Brothers. Oxford University Press
- Montesquieu, Charles 1758. *De l'esprit des lois*. https://archives.ecole-alsacienne.org/CDI/pdf/1400/14055_MONT.pdf
- Muslim Publics Divided on Hamas and Hezbollah. 2010. PewResearch.org <https://www.pewresearch.org/global/2010/12/02/muslims-around-the-world-divided-on-hamas-and-hezbollah/>
- Muslims in the European Union : discrimination and Islamophobia, European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, EUMC, 2006
- Nabhānī, Taqī al-Dīn. ad-Dawlah al-Islāmīyah, [1953?] al-Quds: Hizb al-Tahrīr
- Nabhānī, Taqī al-Dīn. 1998. The Islamic state, London : Al-Khilafah
- National Geographic, June 2011 <http://ngm.nationalgeographic.com/2011/06/child-brides/gorney-text>
- Nutt, Mart 2018. ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon 70. Diplomaatia, detsember. <https://diplomaatia.ee/uro-inimoiguste-ulddeklaratsioon-70/>
- Objektiiv. <https://objektiiv.ee/?s=%C5%A1ariaat>
- Over 40% of UK Muslims support “aspects” of sharia law. 2016. Secularism.org <https://www.secularism.org.uk/news/2016/12/over-40-percent-of-uk-muslims-support-aspects-of-sharia-law>
- Paine, Thomas 1791. Rights of Man: Being an Answer to Mr. Burke's Attack on the French Revolution. London: J.S. Jordan. https://oll-resources.s3.us-east-2.amazonaws.com/oll3/store/titles/798/0174_Bk.pdf
- Parveen, Kausar. The Role of Opposition in Constitution Making: Debate on the Objectives Resolution, Pakistan Vision, Vol. 11 No. 1, pp. 142-163 <http://pu.edu.pk/images/journal/studies/PDF-FILES/Artical%20No-7.pdf>
- Peterson, Üllar 2017. Mitte-muslimid ‘Alī ibn Abī Bakr al-Marġīnānī (1135–97) õiguslase teose al-Hidāya raamatus Kitāb as-Sayr. Idakiri: Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi aastaraamat, 10, 82–110
- Peterson Üllar 2016. Islamiriik ja mittemuslimid: Abū Yūsufi Kitāb al-kharādžī näitel. Akadeemia, 28 (3), 447-485
- Peterson, Üllar 1999. Kividega surnuks: Karistusviisidest Iraanis ja teistes islamiriikides. Luup, nr 24, 28-30
- Phillips Melanie 2006. Londonistan: how Britain is creating a terror state within London, Gibson Square.
- Ploom, Age.
- Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions. <http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm>

Poll: 46% of French Muslims believe Sharia law should be applied in country. 2019. I24News. <https://www.i24news.tv/en/news/international/europe/1568920086-poll-46-of-french-muslims-believe-sharia-law-should-be-applied-in-country>

Pärnits, Mikk. Kuidas poisile vägistamiskultuuri selgitada? Feministeerium 06.10.2018

<https://feministeerium.ee/kuidas-poisile-vagistamiskultuuri-selgitada/> ;

Raudla, Heiki 2002. Kodaniku Raamat. Siseministeerium.

https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Kodanikuyhiskond/2002_kodaniku_raamat.pdf

Reporters Without Borders. 2021. Rsf.org. https://rsf.org/sites/default/files/carte_2021_en.pdf

Risalatul Huquq: Treatise of Rights, 2010, Q Fatima, UK

Rousseau, Jean-Jacques 1998. The Social Contract. Wordsworth Editions

Roots, Kadi 2010. Moslemid Eesti vanglates. Lõputöö. Sisekaitseakadeemia.

https://digiriidul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/1215/2010_Roots.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ruus, Rauno 2016. Šariaat Eestis? Islamiseadustest oleks üle võtta nii mõndagi positiivset. Eesti Päevaleht 04.05. <https://epl.delfi.ee/artikkel/74416467/sariaat-eestis-islamiseadustest-oleks-ule-votta-nii-mondagi-positiivset>

Sahih Muslim. <https://quranx.com/Hadith/Muslim/USC-MSA/>

Saudi Arabia moves to ban child marriage with a new ruling. 2019. The National.

<https://www.thenationalnews.com/world/gcc/saudi-arabia-moves-to-ban-child-marriage-with-a-new-ruling-1.955310>

Sazonov, Vladimir ; Mölder, Holger. Sõjateoloogia ilmingud lähis-idas daeshi näitel: kas religioosne liikumine või poliitilissõjaline organisatsioon?

https://www.kvak.ee/files/2019/06/sojateadalne_3_trykki.pdf

Shāfi'ī, Muhammad ibn Idrīs 2001. al-Umm. 11 vols., al-Mansūrah: Dār al-Wafā'

Sharia Law: Coming to a Western Nation Near You?, FrontPageMagazine, September 25, 2008,

<http://www.meforum.org/1987/sharia-law-coming-to-a-western-nation-near-you>

Sharia law courts in the UK. 2019 The House of Commons Library.

<https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CDP-2019-0102/CDP-2019-0102.pdf>

Suhaila, Nik 2012. A Conceptual Analysis of 'Rights' In the International and Islamic Human Rights Instruments, American International Journal of Contemporary Research Vol. 2 No. 4; April, pp. 155-164

Taliban taas võimul: Usufanatid, kes keelasid tuulelohed ja muusika. Saarte Hääl 21.08.2021

Tammsaar, Rein 2016. Terrorism muutub maailmas. Riigikogu.ee <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2016/03/Terrorism-muutub-maailmas.pdf>

Tanabayevaa, Anar. Al-Farabi's Humanistic Principles and "Virtuous City"

https://www.europeanproceedings.com/files/data/article/32/690/article_32_690_pdf_100.pdf

The Bill of Rights: A Transcription. NationalArchives. <https://www.archives.gov/founding-docs/bill-of-rights-transcript>

The Cairo declaration on human rights in Islam - Declaration du Caire sur les droits de l'homme en Islam, Annex to Res. No. 49/19– P, Organisation of the Islamic Conference, 1990

The Cambridge Companion to Human Rights Law, ed. Conor Gearty, Costas Douzinas, Cambridge University Press, 2012

The Declaration of Independence. Ushistory.org <https://www.ushistory.org/declaration/document/>

The Formation Of Hittites Empire. Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://corum.ktb.gov.tr/EN-61493/the-formation-of-hittites-empire.html>

The Human Freedom Index 2020. Cato.org <https://www.cato.org/sites/cato.org/files/2021-03/human-freedom-index-2020.pdf>

The Objectives Resolution. 2009. Islamic Studies, Vol. 48, No. 1 pp. 89, 91-118

The Tandem Project. United Nations: Human Rights, Freedom of Religion or Belief , The Cairo Declaration on Human Rights in Islam

Theodorou, Angelina E 2016. Which countries still outlaw apostasy and blasphemy? Pewresearch.org. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/07/29/which-countries-still-outlaw-apostasy-and-blasphemy/>

Thoreau, David 1849. *On the Duty of Civil Disobedience*. <https://www.gutenberg.org/files/71/71-h/71-h.htm>

United Nations General Assembly. 1984. Thirty-Ninth Session. Third Committee. 65th meeting, held on Friday, 7 December 1984 at 3 p.m. New York. A/C.3/39/SR.65., lk 20. <https://digitallibrary.un.org/record/73659?ln=en>

Universal Declaration of Human Rights. Ohchr.org. https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/eng.pdf

Universal Islamic Declaration of Human Rights.1981. The Muslim World League Journal 25, Art. VII

V-Dem: Global Standards, Local Knowledge <https://www.v-dem.net/en/>

V-Dem Institute. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/V-Dem_Institute

Ventsel, Aimar. 2016. Islami teadmamehed ja nende klišeed <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/islami-teadmamehed-ja-nende-klišeed/>

Vincent, Nicholas 2012. *Magna Carta: A Very Short Introduction*. Oxford University Press

Waardenburg Jean J. 2002. *Islam: Historical, Social, and Political Perspectives*. Walter de Gruyter

Women's employment 2019. Our World in Data. <https://ourworldindata.org/female-labor-supply>

Women's physical security . Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Epidemiology_of_domestic_violence#/media/File:Map3.1NEW_Womens_Physical_Security_2011_compressed.jpg

Women, Peace and Security Index 2019/20. Giwps.Georgetown.edu/ <https://giwps.georgetown.edu/wp-content/uploads/2019/12/WPS-Index-2019-20-Report.pdf>

World Index of Moral Freedom 2016. Fundalib.org <https://fundalib.org/wp-content/uploads/2016/04/World-Index-of-Moral-Freedom-web.pdf>

Wynbrandt, James 2010, *A Brief History of Saudi Arabia*, 2nd Edition

ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon. Välisministeerium. <http://www.vm.ee/?q=node/12958>

Zerrougui, Leila 2011. The Arab Charter on Human Rights, Essex Human Rights Review Volume 7 Number 2, April 2011, pp. 7-15

النظام الأساسي للحكم في المملكة العربية السعودية. https://nshr.org.sa/wp-content/uploads/2013/10/528_PDF1.pdf